

LATVIJAS UNIVĒRSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
Krimināltiesisko zinātņu katedra

MAĢISTRA DARBS

Dzimumnoziedzumu kvalifikācija un tās īpatnības

Pilna laika klātienes nodaļas

4. semestra studente

Inta Stirna

is07115

Zinātniskais vadītājs

Dr.iur., prof. Valentija Liholaja

Rīga 2012

Satura rādītājs

Ievads	3
1. Dzimumnoziegumu vēsturiskais regulējums.....	5
1.1. 1903.gada 22.marta Sodū likumi.....	5
1.2. 1933.gada Sodū likums.....	8
1.3. Krievijas PFSR 1926.gada kriminālkodekss.....	9
1.4. Latvijas PSR (Latvijas) kriminālkodekss.....	12
2. Krimināllikumā reglamentēto dzimumnoziegumu raksturojums.....	24
3. Ārvalstu regulējums saistībā ar līdzīgiem seksuāla rakstura noziegumiem.....	41
3.1. Lietuvas Republikaskriminālkodekss.....	41
3.2. Sodū kodekss, kas ir spēkā Igaunijas Republikā.....	42
3.3. Vācijas Federatīvās Republikas kriminālkodekss.....	44
3.4. Norvēģijas kriminālkodekss.....	47
3.5. Amerikas Savienoto Valstu Paraugkriminālkodekss.....	49
4. Problēmu analīze.....	54
Kopsavilkums.....	66
Anotācija angļu valodā.....	69
Anotācija krievu valodā.....	70
Izmantotās literatūras un juridisko aktu saraksts	71

Ievads

Temata aktualitāte

Agrāk cilvēki ar dzimumaktu saprata divu cilvēku – vīrieša un sievietes – augstāko tuvības pakāpi, kura mērķis bija dzimtas turpināšana, pēcnācēju radīšana, taču laika gaitā cilvēki tiecās un sasniedza brīvību daudzās dzīves jomās. Cilvēktiesības bez personas autonomijas principa nav iedomājamas. Šobrīd cilvēki spēj izvēlēties, kur strādāt, ar ko nodarboties, par ko mācīties, tāpat arī, ar ko noslēgt laulību un stāties dzimumsakaros. Jāņem vērā, ka savu brīvību cilvēks var izmantot tiktāl, ciktāl netiek pārkāptas citu cilvēku likumīgās tiesības un intereses. Vairākus gadu tūkstošus un arī mūsdienās visā pasaulē aktuāla problēma ir tikumības un dzimumneaizskaramības saglabāšana. Pārkāpjot personas brīvību, piemēram, dzimumbrīvību, tiek pārkāptas arī šīs personas likumīgās tiesības pašai izvēlēties, ar ko stāties dzimumsakaros. Savukārt, stājoties dzimumattiecībās ar personu līdz sešpadsmit gadu vecumam, tiek apdraudēta šīs personas dzimumneaizskaramība un normāla fiziskā un garīgā veselība. Šādos gadījumos, kad tiek apdraudēta tikumība, dzimumneaizskaramība un dzimumbrīvība, ir nepieciešama valsts iejaukšanās, sodot likumpārkāpējus par citu personu tiesību un brīvību apdraudējumu. Līdz ar to gan Latvijā spēkā esošajā Krimināllikumā (turpmāk arī – KL), gan arī ārvalstu krimināltiesībās ir noteikti tādi tiesību aizskārumi, par kuriem ir nepieciešams vainīgo personu sodīt.

Liela grūtības sagādā personas izdarītā nodarījuma kvalifikācija, jo likumdevējs normatīvā aktā, piemēram, Krimināllikumā noziedzīgu nodarījumu sastāva pazīmes formulē līdzīgi vai nesaprotami. Tā rezultātā tiesas nereti kļūdās, kvalificējot personas izdarīto nodarījumu, un persona netiek atbilstoši sodīta.

Maģistra darba mērķis un uzdevumi

Šā darba **mērķis ir izpētīt Latvijas regulējumu attiecībā uz dzimumnoziedzumiem, analizēt pamatproblēmas, kas saistītas ar dzimumnoziedzumu kvalifikāciju, un apzināt nepieciešamos regulējuma uzlabojumus.** Lai sasniegtu darba mērķi, darba autore izvirza sev sekojošus **uzdevumus**:

1. sniegt Krimināllikuma 159., 160. un 161. pantu vēsturisko un pašreizējo raksturojumu;
2. aplūkot atsevišķu ārvalstu regulējumu šajā jomā;
3. izpētīt dzimumnoziedzumu kvalifikācijas problēmas un konstatēt nepilnības, kas izveidojušās praksē un, kuras radījis likumdevējs;
4. sniegt priekšlikumus par nepieciešamajiem uzlabojumiem un grozījumiem KL.

Izmantoto metožu raksturojums

Izstrādājot maģistra darbu, autore izmantos šādas zinātniski pētnieciskās metodes: 1) analītiskā metode, 2) salīdzinošā metode, 3) vēsturiskā metode un 4) deduktīvā metode.

Nozīmīga pētniecības metode, izstrādājot maģistra darbu, ir analītiskā metode, ar kuru autore analizē dažādu valstu krimināllikumus un citus tiesību avotus, kā arī sniedzot savu vērtējumu par Krimināllikuma regulējuma priekšrocībām vai trūkumiem.

Arī salīdzinošā metode šajā darbā ir nozīmīga, autore to izmanto, lai salīdzinātu Latvijas un citu valstu regulējumus seksuālo noziegumu jomā, kā arī, lai salīdzinātu regulējumus iekļautās nodarījumu pazīmes.

Kā viena no pētniecības metodēm maģistra darbā tiek izmantota arī vēsturiskā metode, ar kuru tiek pētīta dzimumnoziegumu regulējuma vēsturiskā attīstība. Lai uzzinātu, kā šis regulējums ir attīstījies līdz šobrīd spēkā esoša Krimināllikuma regulējumam, autore ir analizējusi to, sākot ar 1903. gada Krievijas Sodu likumiem līdz šobrīd Latvijas Republikā (LR) spēkā esošajam Krimināllikumam.

Tā arī darbā tiek izmantota deduktīvā metode, ar kuras palīdzību no analīzes rezultātiem tiks izdarīti secinājumi par dzimumnoziegumu regulējumu aplūkotajās ārvalstīs un Latvijas nacionālajā regulējumā, un uz tā pamata tiks piedāvāti atsevišķi risinājumi normatīvā regulējuma pilnveidošanai Latvijā.

Literatūras apskats

Šajā darbā autore izmatos avotus gan latviešu, gan angļu, gan krievu valodā.

Autore izmantos Latvijā spēkā esošo Krimināllikumu, 1903. gada Sodu likumus, 1933. gada Sodu likumu, Krievijas PFSR 1926. gada kriminālkodeksu, Latvijas kriminālkodeksu un citus tiesību aktus, kas saistīti ar šā darba tematu, kā arī ārvalstu krimināllikumus. Tiks izmantoti arī Latvijas autoru sarakstītie darbi, lai atklātu Krimināllikumā ietverto pantu pazīmes un definīcijas, kā arī ārvalstu autoru darbi. Autore izmantos arī tiesu prakses apkopojumus, interneta resursus, kā arī tiesu spriedumus, ar kuriem autore iepazīnās prakses laikā Valsts probācijas dienestā. Šiem tiesu spriedumiem autore nenorādīs numurus, kā to noteica prakses vadītājs Valsts probācijas dienestā.

1. DZIMUMNOZIEGUMU VĒSTURISKAIS REGULĒJUMS

Šajā nodaļā darba autore aplūkos dzimumnoziedzumu vēsturisko regulējumu, lai izdarītu secinājumus par šo normu attīstību līdz šobrīd spēkā esošajam Krimināllikumam. Latvijas teritorijā darbojās Krievijas impērijas normatīvie akti, kad spēkā stājās 1903. gada 22. marta Sodu likumi, ar ko autore sāks vēsturisko apskati, tālāk autore aplūkos 1933. gada Sodu likumu, Krievijas PFSR 1926. gada kriminālkodeksu, un Latvijas kriminālkodeksu, kā ar Latvijas Republikas Augstākās Padomes 1991. gada 29. augusta lēmumu tika pārdēvēts 1961.gada Latvijas PSR kriminālkodekss. Ņemot vērā, ka 1961. gada Latvijas PSR kriminālkodekss Latvijā darbojās ilgāku laika posmu, aplūkojot Latvijas kriminālkodeksu, autore minēs 1961. gada Latvijas PSR kriminālkodeksa regulējuma atšķirības no Latvijas kriminālkodeksa regulējuma.

1.1. 1903.gada 22.marta Sodu likumi

1903. gada 22. martā cars Nikolajs II apstiprināja jaunā Sodu likumu projektu, taču Krievijā tika piemēroti tikai 1.-11. nodaļas panti, jo viss likums spēkā nestājās. Vācijas okupācijas vara, uzskatot, ka 1903. gada Sodu likumi ir efektīvāki un laika garam atbilstošāki, noteica, ka tas 1917. gada 14. maijā stājās spēkā visā Austrumu frontes virspavēlnieka pārvaldes apgabalā, un līdz ar to tas tika attiecināts arī uz Latvijas teritoriju. Tā, pēc neatkarības iegūšanas ar 1918. gada 6. decembra likumu, 1903. gada Sodu likumi tika ieviesti Latvijā un no tiem tika izslēgtas nevajadzīgās un valsts tālaika situācijai neatbilstošās normas.¹

1903. gada 22. marta Sodu likumu² (turpmāk arī – 1903. gada SL) divdesmit septītās nodaļas nosaukums bija „Netiklība”. Nodarījumus varēja iedalīt četrās grupās: 1) miesaskārīga darbība; 2) pederastija; 3) kopošanās (aptver arī izvarošanu); 4) savešana – izvirtības veicināšana.³

Saskaņā ar 1903. gada SL 513. pantu sods tika noteikts par miesaskārīgu darbību, ar ko saprata dzimumtieksmes apmierināšanu, neizdarot dzimumaktu⁴, 1) ar bērnu, kurš nav sasniedzis četrpadsmit gadu vecumu; 2) ar nepilngadīgo četrpadsmit līdz sešpadsmit gadu

¹ Mežulis D. Personas krimināltiesiskā aizsardzība. Slepkavība, izvarošana, draudi un citi noziegumi pret personu. Rīga: Zvaigzne ABC, 2001, 15.lpp.

² 1903. gada 22. marta Sodu likumi. Rīga: Latvijas Universitātes bibliotēka, 1930.

³ Mežulis D. Personas krimināltiesiskā aizsardzība. Slepkavība, izvarošana, draudi un citi noziegumi pret personu. Rīga: Zvaigzne ABC, 2001, 19., 20.lpp.

⁴ Turpat, 20.lpp.

vecumā, bez viņa piekrišanas vai kaut arī ar viņa piekrišanu, bet izlietojot nelietīgi viņa nevainību. Tā arī sodāma bija persona, kas izdarījusi miesaskārīgu darbību ar sešpadsmit gadu vecumu sasniegušu sievieti bez viņas piekrišanas (514.pants). Sods tika noteikts bargāks, ja miesaskārīga darbība tika izdarīta 1) ar personu, kura atrodas zem vainīgā vai viņa apgādībā; 2) ar personu, kura uz to piespiesta ar vardarbību pret personu vai draudot ar slepkavību, ļoti smagu vai smagu miesas bojājumu apdraudamam vai viņa ģimenes loceklim, ja apdraudamais varējis baidīties, ka tādus draudus varētu izpildīt (515. pants).

Saskaņā ar 516. pantu sodāma bija persona, kas izdarījusi pederastiju. Panta otrajā daļā bija paredzēta atbildība par pederastiju, ja tā izdarīta 1) ar četrpadsmit līdz sešpadsmit gadus vecu nepilngadīgo, bez viņa piekrišanas, vai kaut ar viņa piekrišanu, bet izlietojot nelietīgi viņa nevainību; 2) apzināti ar tādu, kas nebija spējīgs saprast ar viņu izdarītā nodarījuma raksturu un nozīmi vai vadīt savu rīcību aiz slimīga gara darbības traucējuma, vai nesamaņas stāvoklī būdams, vai aiz garīgas neattīstības, kas cēlusies no miesīga trūkuma vai slimības; 3) ar tādu, kam nebija iespējas vainīgajam pretoties, bez viņa piekrišanas pederastijai. Savukārt, panta trešajā daļā bija noteikta atbildība par pederastiju, ja tā izdarīta 1) ar bērnu, kurš nav sasniedzis četrpadsmit gadu vecumu; 2) ar personu, kas atradās zem vainīgā varas vai viņa gādībā; 3) ar personu, kas uz to piespiesta ar vardarbību pret personu vai draudot ar slepkavību, ļoti smagu vai smagu miesas bojājumu apdraudamam vai viņa ģimenes loceklim, ja apdraudamais varējis baidīties, ka tādus draudus varētu izpildīt; 4) ar personu, kura šajā nolūkā novesta nesamaņas stāvoklī no paša izvarotāja vai ar viņa līdzdalību.

Kā redzams, šajā pantā, atšķirībā no šobrīd spēkā esošā Krimināllikuma 160. panta, bija paredzēts atsevišķi viens pretdabiskais dzimumtieksmes apmierināšanas veids – pederastija. Pederastija ir homoseksuālisma veids – vīrieša dzimumtieksmes apmierināšana, izdarot dzimumaktu ar vīrieti (*per anus*).⁵ Šajā pantā būtībā bija uzskaitītas tās pašas pazīmes, kas ir sniegtas Krimināllikuma 160. pantā – vardarbība, draudi, cietušā bezpalīdzības stāvoklis, kaut arī tieši šie jēdzieni pantā netika lietoti. 1903. gada 22. marta Sodu likumu 516. pantā bija norādīta papildus pazīme – cietušais atradās vainīgā varā vai gādībā, savukārt, šobrīd spēkā esošā Krimināllikuma 48. panta pirmās daļas septītais punkts nosaka, ka cietušā atrašanās dienesta, materiālā vai citādā atkarībā no vainīgās personas ir atbildību pastiprinošs apstāklis.

1903. gada 22. marta Sodu likumu 517. pants noteica, ka sodāma ir persona, kas izdarījusi kopošanos ar četrpadsmit līdz divdesmit vienu gadu vecu jaunavu, kuru viņa uz to pavedinājusi un kura atradās zem viņas varas vai viņas gādībā. 520. pants noteica atbildību par kopošanos 1) ar četrpadsmit līdz sešpadsmit gadus vecu nepilngadīgu sievieti, bez viņas piekrišanas, vai kaut ar viņas piekrišanu, bet izlietojot nelietīgi viņas nevainību; 2) apzināti ar

---

⁵ Judins A. Krimināltiesību terminu skaidrojošā vārdnīca. Rīga: RAKA, 1999, 132.lpp.

tādu sievieti, kura nebija spējīga saprast ar viņu izdarītā nodarījuma raksturu un nozīmi vai vadīt savu rīcību aiz slimīga gara darbības traucējuma, vai nesamaņas stāvoklī būdama, vai aiz garīgas neattīstības, kas cēlusies no miesīga trūkuma vai slimības; 3) ar sievieti, kurai nebija iespējas vainīgajam pretoties, bez viņas piekrišanas uz kopošanos. 521. pants noteica: kas izdarījis kopošanos ar četrpadsmit līdz sešpadsmit gadus vecu nepilngadīgu sievieti, neizlietodams nelietīgi viņas nevainību, bet izmantodams šim nolūkam viņas bezpalīdzības stāvokli, ir sodāms. 1903. gada SL 522. pants paredzēja atbildību par kopošanos, kas izdarīta 1) ar bērnu, kurš nav sasniedzis četrpadsmit gadu vecumu; 2) ar sievieti, kura uz to piespiesta ar vardarbību pret personu vai draudot ar slepkavību, ļoti smagu vai smagu miesas bojājumu apdraudamai vai viņas ģimenes loceklim, ja apdraudamā varējusi baidīties, ka tādas draudus varētu izpildīt; 3) ar sievieti, kura šajā nolūkā novesta nesamaņas stāvoklī no paša izvarotāja vai ar viņa līdzdalību. Visbeidzot, 523. pants noteica, ka sodāms bija tas, kas izdarījis 520. – 522. pantā paredzēto kopošanos 1) ar radnieku lejupējā vai augšupējā līnijā; 2) ar personu, kas atradās zem viņa varas vai viņa apgādībā.

Kā redzams, 1903. gada SL netika lietots tāds jēdziens kā dzimumakts vai dzimumsakari, bet gan kopošanās (kopoties nozīmē savienoties dzimumaktā⁶, savukārt, 1933. gada konversācijas vārdnīcā ir norādīts, ka kopošanās ir dzimumu satiksme⁷). Atšķirībā no Krimināllikuma, 1903. gada SL bija noteikta atbildība arī par labprātīgu kopošanos ar nosacījumu, ka cietusī atradās zem vainīgā varas vai viņa apgādībā.

518. pants noteica, ka sodāms bija tas, kas izdarījis asinsgrēku ar radnieku lejupējā vai augšupējā līnijā, 519. pants paredzēja atbildību par asinsgrēku 1) ar sāņu līnijas otrās pakāpes radnieku; 2) ar sava laulātā radnieku lejupējā vai augšupējā līnijā vai ar lejupējas vai augšupējas līnijas radnieka laulāto.

Šobrīd spēkā esošajā Krimināllikumā nav paredzēta atbildība atsevišķi par asinsgrēku, ko iespējams būtu nepieciešams iekļaut, ievērojot sabiedriskās morāles normas un nepieciešamību novērst nepilnvērtīgu pēcnācēju dzimšanu. No 2011. gada 1. janvāra⁸ KL 48.panta pirmā daļa ir papildināta ar 15. punktu, kas nosaka, ka par atbildību pastiprinošu apstākli atzīstams noziedzīgs nodarījums, kas vērsts pret noteiktas pakāpes radniekiem, pret laulāto, pret faktisko laulāto vai pret personu, ar kuru vainīgajam ir nedalīta saimniecība.

---

⁶ Latviešu valodas vārdnīca. 30000 pamatvārdu un to skaidrojumi. Rīga: Avots, 2006, 535.lpp.

⁷ Latviešu konversācijas vārdnīca. Devītais sējums. Rīga: A.Gulbja apgādība, 1933, 17613lp.

⁸ Grozījumi Krimināllikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010. 10.novembris, Nr.178.

1.2. 1933.gada Sodu likums

1903. gada Sodu likumu pārstrādāšanas uzdevums bija ļoti grūts: bija jārada kriminālkodekss tādai tautai, kura ilgus gadus dzīvojusi zem svešu tiesību principu iespaida un kura vēl nebija paguvusi izstrādāt savas tradīcijas krimināljuridiskajā laukā. Par pamatu pārstrādāšanai 1920. gadā izveidotā komisija nevarēja ņemt veco nacionālo kodeksu, kā to parasti līdzīgos gadījumos dara citās zemēs, bet svešu tiesību recepcija ir vienmēr savienota ar risku ienest tautas tiesiskā dzīvē svešus principus.⁹

Jaunais 1933. gada Sodu likums apjoma ziņā bija ievērojami mazāks par veco. 1903.gada Sodu likumi aptvēra 687 pantus un to skaits palielinājās par 46 pantiem, bet jaunajā 1933. gada Sodu likumā pavisam bija 582 panti, no kuriem 45 panti bija pilnīgi jauni.¹⁰

Likuma par Sodu likuma un Disciplinārsodu likuma ieviešanu¹¹ 1. pants noteica, ka Sodu likums stājās spēkā 1933. gada 1. augustā, savukārt, otrais pants noteica, ka ar Sodu likuma spēkā stāšanos spēku zaudēja 1903. gada 22. marta Sodu likumi.

1933. gada Sodu likuma¹² (turpmāk arī – 1933. gada SL) trīsdesmit pirmās nodaļas, tāpat kā 1903. gada SL divdesmit septītās nodaļas, nosaukums bija „Netiklība”. 1933. gada SL 496. pants bija analogisks 1903. gada SL 516. pantam. Saskaņā ar 496. pantu sodāma bija persona, kas izdarījusi pederastiju. Panta otrajā daļā bija paredzēta atbildība par pederastiju, ja tā izdarīta 1) ar četrpadsmit līdz sešpadsmit gadus vecu nepilngadīgo, bez viņa piekrišanas, vai kaut ar viņa piekrišanu, bet izmantojot viņa nesaprātību; 2) apzināti ar personu, kura atradies nepieskaitāmības stāvoklī; 3) ar personu, kura nav bijusi spējīga vainīgajam pretoties, bez viņa piekrišanas uz pederastiju. Savukārt, panta trešajā daļā bija noteikta atbildība par pederastiju, ja tā izdarīta 1) ar mazgadīgo, kas nav sasniedzis četrpadsmit gadu vecumu; 2) ar personu, kas atradās vainīgā varā vai atkarībā no viņa; 3) ar personu, kas uz to piespiesta ar vardarbību vai sodāmiem draudiem; 4) ar personu, kuru šajā nolūkā vai nu pats vainīgais vai kāds cits ar viņa līdzdalību novedis nesamaņas stāvoklī.¹³

Saskaņā ar 497. pantu sodāms bija tas, kas izdarījis kupošanos ar viņa pavadinātu: 1) četrpadsmit līdz sešpadsmit gadus vecu nepilngadīgu personu; 2) sešpadsmit līdz divdesmit vienu gadu vecu nepilngadīgu personu, kura atradās viņa varā vai atkarībā no viņa. Šā likuma 500. pants paredzēja atbildību par kupošanos: 1) ar četrpadsmit līdz sešpadsmit gadus vecu

⁹ Krugļevskis A. Latvijas Sodu likumu projekts un Latvijas kultūras attīstība. Rīga: Tieslietu Ministrijas vēstnesis, 1929, 168.lpp.

¹⁰ Mincs P. Jaunais Sodu likums. Rīga: Tieslietu Ministrijas vēstnesis, 1930, 348.lpp.

¹¹ Likums par Sodu likuma un Disciplinārsodu likuma ieviešanu. Likumu krājums, 1933. gads, Nr. 158.

¹² Sodu likums. Rīga: Valsts tipogrāfija, 1936.

¹³ Mincs P., Lauva J. Sodu likums ar komentāriem. Rīga: Valsts tipogrāfija, 1938, 245., 246.lpp.

nepilngadīgu sievieti, bez viņas piekrišanas, vai kaut ar viņas piekrišanu, bet izmantojot viņas nesaprātību; 2) ar sievieti, kas, vainīgajam zinot, atradusies nepieskaitāmības stāvoklī; 3) ar sievieti, kura nav bijusi spējīga vainīgajam pretoties, bez viņas piekrišanas uz kopošanos; 4) izlietodams viltu, kādēļ cietušā sieviete domājusi, ka kopošanās notiek laulībā. 1933. gada SL 501. pants paredzēja atbildību par kopošanos, kas izdarīta 1) ar mazgadīgo, kurš nebija sasniedzis četrpadsmit gadu vecumu; 2) ar sievieti, kura uz to piespiesta ar vardarbību vai sodāmiem draudiem; 3) ar sievieti, kuru šajā nolūkā vai nu pats vainīgais vai kāds cits ar viņa līdzdalību novedis nesamaņas stāvoklī. Kā arī 502. pants noteica, ka sodāms bija tas, kas izdarījis 500. – 501. pantā paredzēto kopošanos 1) ar lejupēju vai augšupēju radnieku; 2) ar personu, kura atradās viņa varā vai atkarībā no viņa.¹⁴

Salīdzinājumā ar 1903. gada SL, šajā likumā nāca klāt jauna pazīme, ka vainīgais bija izmantojis viltu, kādēļ cietusī domājusi, ka kopošanās notiek laulībā. Tāpat šajā likumā bija ietverta norāde, ka, piemērojot 500. panta pirmo punktu, jākonstatē, ka persona nebija sasniegusi četrpadsmit gadu vecumu un vainīgajam tas bijis zināms.

1933. gada SL 498. pantā bija paredzēta atbildība par asinsgrēku ar lejupēju vai augšupēju radnieku, bet 499. pantā – par asinsgrēku ar sāņu līnijas otrās pakāpes radnieku.¹⁵

1933. gada SL, salīdzinājumā ar 1903. gada SL, vairāk neparedzēja atbildību par asinsgrēku ar sava laulātā radnieku lejupējā vai augšupējā līnijā vai ar lejupējas vai augšupējas līnijas radnieka laulāto. Jēdziens „asinsgrēks” (lat. *incestus*) nozīmē ar likumu aizliegtu kopošanos starp tuviem asinsradiem¹⁶, bet, piekopjot dzimumattiecības ar laulātā radniekiem vai radnieka laulātajiem, netiek izdarīts asinsgrēks.

1.3. Krievijas PFSSR 1926.gada kriminālkodekss

Pēc tam, kad PSRS okupēja Latviju, ar 1940. gada 6.novembra dekrētu Latvijas teritorijā pagaidu piemērošanai ieviesa Krievijas PFSSR kriminālkodeksu¹⁷, kuru pieņēma 1926. gadā (turpmāk – KPFSR KK). Latvijā šis kriminālkodekss stājās spēkā 1940. gada 26.novembrī. Otrā pasaules kara laikā vācu okupācijas pārvalde Latvijā atjaunoja 1933. gada Sodū likuma darbību, bet pēc vāciešu atkāpšanās atkal darbojās Krievijas PFSSR kara laika likumi un kriminālkodekss, kas ar atsevišķiem grozījumiem bija spēkā līdz pat 1961. gadam.¹⁸

¹⁴ Mincs P., Lauva J. Sodū likums ar komentāriem. Rīga: Valsts tipogrāfija, 1938, 246.-248.lpp.

¹⁵ Turpat, 246.lpp.

¹⁶ Latviešu konversācijas vārdnīca. Pirmais sējums. Rīga: A.Gulbja apgādība, 1927-1928, 959.lpp.

¹⁷ KPFSR kriminālkodekss. Rīga: Latvijas PSR Tieslietu Tautas Komisāriāts, 1940.

¹⁸ Mežulis D. Personu krimināltiesiskā aizsardzība. Slepkavība, izvarošana, draudi un citi noziegumi pret personu. Rīga: Zvaigzne ABC, 2001, 25.lpp.

KPFSR KK nebija izveidota atsevišķa nodaļa, kurā būtu paredzēti dzimumnoziegumi un citi noziedzīgi nodarījumi pret tikumību un dzimumneaizskaramību, kā tas ir šobrīd spēkā esošajā Krimināllikumā. KPFSR KK sestajā nodaļā tika apvienoti noziegumi pret personas dzīvību, veselību, brīvību un cieņu. Tā 151. panta otrā daļa noteica atbildību par dzimumu sakariem ar personām, kas nebija sasniegušas dzimuma nobriedumu, savukārt, panta pirmajā daļā bija paredzēta pastiprināta atbildība par dzimumu sakariem ar personām, kas nebija sasniegušas dzimuma nobriedumu, ja tie saistīti ar nevainības laupīšanu vai dzimuma kaislību apmierināšanu nedabiskā veidā. Šis noziedzīgais nodarījums izpaudās kā dzimumsakari bez vardarbības pielietošanas. Šā nozieguma objekts bija dzimuma nobriedumu nenasniegušas personas veselīga seksuālā attīstība. Tā kā pēc KPFSR tiesību aktiem laulības vecums vīriešiem un sievietēm sākās ar astoņpadsmit gadiem, tad par tādām personām, kuras nebija sasniegušas dzimuma nobriedumu varēja atzīt tikai personas līdz astoņpadsmit gadu vecumam. Bet ne visas personas, kuras nebija sasniegušas norādīto vecumu, bija seksuālā ziņā vēl nonobriedušas, jo tas bija atkarīgs no atsevišķas personas seksuālās attīstības īpatnībām, tādēļ jautājumu par tādu personu dzimuma nobriedumu, kuras nebija sasniegušas astoņpadsmit gadu vecumu, izšķīra ekspertīze. Šā panta pirmajā daļā paredzētie dzimuma sakari, kas saistīti ar dzimuma kaislību apmierināšanu nedabiskā veidā, varēja izpausties vai nu kā pretdabiski dzimumsakari ar cietušo personu (pederastija), vai kā dabiski sakari, kas saistīti ar seksuālām nenormālībām, piemēram, sadismu. Pederastijas piekopošana ar personu, kas nebija sasniegusi dzimuma nobriedumu, bez vardarbības pielietošanas vai bez šīs personas atkarīgā stāvokļa izmantošanas, kvalificējama saskaņā ar 151. panta pirmo daļu.¹⁹

Saskaņā ar KPFSR KK 153. panta pirmo daļu bija noteikta atbildība par izvarošanu un sniegta tās definīcija, proti, izvarošana bija dzimumu sakari, pielietojot fizisku vardarbību, draudus, iebiedēšanu vai izlietojot ar viltu cietušās personas bezpalīdzības stāvokli. Šā nozieguma objekts bija sievietes seksuālā brīvība, tāpēc saskaņā ar šo pantu varēja sodīt tikai par sievietes izvarošanu. Fiziska vardarbība varēja izpausties kā miesas bojājumu nodarīšana, sākot ar piekaušanu un beidzot ar smagiem miesas bojājumiem, vai ar to, ka citiem līdzekļiem tika atņemta iespēja pretoties izvarotājam (sasiešana, mutes aizbāšana utt.). Psihiska vardarbība izvarošanā bija draudu un iebiedēšanas pielietošana nolūkā pamudināt uz dzimumu sakariem. Draudiem bija jābūt tiešiem, proti, tādiem, kurus varēja tūlīt realizēt, kā arī nopietniem, lai tie varētu paralizēt cietušās gribu. Psihisku vardarbību varēja konstatēt ne tikai tad, kad tika izteikti draudi izdarīt kādu noziedzīgo nodarījumu pret cietušo vai viņai

---

¹⁹ Krimināltiesības. Sevišķā daļa. I.T. Goļakova vispārīgā redakcija. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība, 1947, 232.-234.lpp

tuviem cilvēkiem, bet arī tad, ja draudēts izdarīt kādu nenoziedzīgu darbību, piemēram, izpaust patiesas ziņas, kas cēla konkrētai personai vai viņai tuvām personām neslavu.²⁰

Izvarošanas izdarīšana, izmantojot cietušās bezpalīdzības stāvokli, bija dzimuma akta izdarīšana bez cietušās piekrišanas, izmantojot to apstākli, ka viņai trūka iespēja pretoties vainīgajam. Par bezpalīdzības stāvokli bija uzskatāmi arī tādi gadījumi, kad cietusī atradusies nesamaņas, fiziskas bezpalīdzības stāvoklī, kā arī gadījumi, kad cietusī novesta šādā stāvoklī ar vainīgā darbību, piemēram, ar apdzirdīšanu, iemidzināšanu, hipnozi utt., vai, kad vainīgais izmantojis cietušās bezpalīdzības stāvokli, kas radies bez viņa dalības.²¹

KPFSR KK 153. panta otrajā daļā pastiprināta atbildība bija noteikta, ja izvarošanas sekas bijušas cietušās personas pašnāvība vai ja bijusi izvarota persona, kas nebija sasniegusi dzimuma nobriedumu vai arī kaut to sasniegusi, bet izvarošanu izdarījušas vairākas personas. Izvarošana, kuras sekas bijušas cietušās pašnāvība, bija tikai tad, kad nozieguma subjekts kaut arī nebija paredzējis, bet viņam vajadzēja paredzēt, ka iespējama cietušās pašnāvība. Savukārt, izvarošana, ko izdarījušas vairākas personas, bija tad, kad vairāki dalībnieki pēc kārtas vardarbīgi stājās dzimuma sakaros ar cietušo vai paralizēja viņas pretestību, lai dzimuma sakaros varētu stāties viens izvarotājs.²²

Atšķirībā no iepriekšējiem krimināllikumiem, KPFSR KK vairs netika lietota pazīme – cietušās personas atkarība no vainīgās personas, taču šī pazīme, tāpat kā šobrīd spēkā esošajā Krimināllikumā, bija iekļauta KK 47. pantā pie atbildību pastiprinošiem apstākļiem.

KPFSR KK 154. pantā bija paredzēta atbildība, ja stāties dzimumu sakaros vai apmierināt dzimumu kaislības kādā citādā veidā sievieti pamudinājusi persona, no kuras sieviete atradusies materiālā vai dienesta atkarībā. Šis noziegums bija pabeigts ar brīdi, kad sievietes seksuālā brīvība bija nostādīta briesmās, ka viņu piespiedīs stāties dzimumu sakaros vai citādi apmierināt dzimumu kaislības. Sievietes pamudināšana, ko izdarījusi tāda persona, no kuras sieviete atkarīga materiāli vai dienesta ziņā, varēja būt izdarīta tiklab kādu draudu veidā (atlaist no amata, ieslodzīt utt.), kā arī ar kādu labumu apsolišanu (iecelt amatā, paaugstināt algu utt.). Sievietes pamudināšana prezumē, ka sieviete patiesi nebija vēlējusies izdarīt dzimumu aktu vai apmierināt kādas personas dzimumu kaislības citādā veidā, un šo nevēlēšanos arī pārvar attiecīgās personas izdarītā pamudināšana.²³

Savukārt, KPFSR KK 154.a pantā, tāpat kā iepriekš analizētajos krimināllikumos, bija noteikta atbildība par labprātīgu pederastiju, t.i., par vīrieša dzimumu sakariem ar vīrieti. Kā

---

²⁰ Krimināltiesības. Sevišķā daļa. I.T. Goļakova vispārīgā redakcija. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība, 1947, 224., 225.lpp.

²¹ Turpat, 225.lpp.

²² Turpat, 227.lpp.

²³ Turpat, 228.lpp.

norādīts Krimināliesību mācību grāmatā²⁴, pederastija bija sabiedriski bīstams nodarījums, kas nebija ciešams sociālistiskā sabiedrībā. Panta otrajā daļā bija noteikta pastiprināta atbildība par pederastiju, kas izdarīta, pielietojot vardarbību vai izlietojot cietušā atkarīgo stāvokli. Vardarbība varēja būt gan fiziska, gan psihiska. Atkarīgajam stāvoklim varēja būt dažādi pamati: materiālā atkarība un dienesta atkarība, piemēram, pakļautība dienestā, atkarība no amatpersonas, kura caurskata kādu cietušā lietu.

1.4. Latvijas PSR (Latvijas) kriminālkodekss

1957. gadā sākās Latvijas PSR kriminālkodeksa projekta izstrāde, kurš balstījās uz 1958. gada 25. decembrī pieņemtajiem PSRS un savienoto republiku kriminālās likumdošanas pamatiem, kuros bija formulēti likumdošanas principi un vispārīgie noteikumi. Latvijas PSR kriminālkodekss (turpmāk – Latvijas PSR KK) stājās spēkā 1961. gada 1. aprīlī. Kaut gan jaunais krimināllikums pēc uzbūves un struktūras balstījās uz PSRS krimināltiesiskajām normām, tomēr tas tika pietuvināts Latvijas apstākļiem. Šis 1961. gada kriminālkodekss bija Latvijas kriminālkodeksa pamatā, jo, atgūstot valstisko neatkarību, Latvijas PSR kriminālkodekss tika pārdēvēts par Latvijas kriminālkodeksu.²⁵

Latvijas Republikas Augstākā Padome 1991. gada 29. augustā pieņēma lēmumu „Par Latvijas PSR likumdošanas aktu piemērošanu Latvijas Republikas teritorijā”²⁶, kurš noteica, ka līdz jauna Latvijas Republikas kriminālkodeksa pieņemšanai Latvijas Republikas teritorijā tika piemērots Latvijas PSR kriminālkodekss, kurš uzskatāms par Latvijas kriminālkodeksu (turpmāk Latvijas KK).²⁷

Latvijas KK, tāpat kā Latvijas PSR KK, 121. pants paredzēja atbildību par izvarošanu, panta pirmajā daļā bija sniegta tās definīcija, proti, izvarošana bija dzimumsakari, lietojot vardarbību, draudus vai izmantojot cietušās bezpalīdzības stāvokli. Dzimumsakari ir plašāks jēdziens par dzimumaktu, jo tie ietver ne tikai dzimumaktu kā izvarošanas pazīmi, bet arī dzimumtieksmes apmierināšanu netiklās formās, dzimumaktu ar personu, kas nav sasniegusi sešpadsmit gadu vecumu, kā arī tādas personas pavešanu netiklībā, kas nav sasniegusi sešpadsmit gadu vecumu un pederastiju. Medicīnas zinātne ar dzimumaktu saprot vīrieša un sievietes dzimuma (vairošanās) orgānu savienošanos, respektīvi, vīrieša dzimumlocekļa

²⁴ Krimināltiesības. Sevišķā daļa. I.T. Goļakova vispārīgā redakcija. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība, 1947, 229.lpp.

²⁵ Mežulis D. Personas krimināltiesiskā aizsardzība. Slepkavība, izvarošana, draudi un citi noziegumi pret personu. Rīga: Zvaigzne ABC, 2001, 28.lpp.

²⁶ Par Latvijas PSR likumdošanas aktu piemērošanu Latvijas Republikas teritorijā: LR Augstākās Padomes lēmums. Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 1991, Nr.33.

²⁷ Latvijas kriminālkodekss. Rīga: Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 1992.

(*penis*) ievadīšanu sievietes dzimumorgānā – makstī (*vulva vulgaris*) un tai sekojošu kopošanos. Dzimumakts ir bioloģisks un medicīnisks jēdziens, bet izvarošana ir vardarbīgs dzimumakts, līdz ar to 121. panta pirmajā daļā definētais izvarošanas jēdziens bija juridisks jēdziens.²⁸ J. Bergins, jau analizējot Latvijas kriminālkodeksu, pamatoti norādīja uz to, ka izvarošana ir vardarbīgs dzimumakts un jēdziens „dzimumsakari” ir pārāk plašs, definējot izvarošanu, taču šobrīd spēkā esošajā Krimināllikumā jēdziens „dzimumsakari” tika aizstāts ar jēdzienu „dzimumakts” tikai ar 2009. gada 1. jūlija grozījumiem²⁹. Arī šobrīd spēkā esošajā Krimināllikumā izvarošana ir definēta līdzīgi, izņemot to, ka par izvarošanas subjektu un cietušo tagad var būt abu dzimumu personas.

Panta otrajā daļā bija paredzēta pastiprināta atbildība personai, kura jau agrāk bija izdarījusi šādu noziegumu, savukārt, panta trešajā daļā bija noteikts kvalificēts sastāvs par izvarošanu, ko izdarījusi personu grupa vai attiecībā uz nepilngadīgo. Latvijas KK 121. panta ceturtajā daļā bija noteikta pastiprināta atbildība par izvarošanu, ko izdarījis sevišķi bīstams recidīvis vai kam bijušas sevišķi smagas sekas, kā arī par mazgadīgās izvarošanu. Šobrīd spēkā esošajā KL 159. pantā, kurā ir paredzēta atbildība par izvarošanu, ir trīs daļas, kurās ir ietvertas tādas pašas kvalificējošās pazīmes, izņemot sevišķi bīstamu recidīvistu. Saskaņā ar šobrīd spēkā esošā Krimināllikuma 48. panta pirmās daļas 1. punktu par atbildību pastiprinošu apstākli atzīstams noziedzīgs nodarījums, kas veido noziedzīgo nodarījumu recidīvu.

Ar PSRS Augstākās Padomes Prezidija 1962. gada 15. februāra dekrētu „Par kriminālatbildības pastiprināšanu par izvarošanu” tika veiktas izmaiņas Latvijas PSR KK 121. pantā, nosakot, ka par izvarošanu atbildību pastiprinošos apstākļos varēja piemērot nāves sodu, savukārt, ar 1980. gada 28. aprīļa dekrētu papildināja normu par izvarošanu sevišķi kvalificējošos apstākļos. Ar šo papildinājumu būtībā tika noteikta jauna kvalificējoša pazīme – mazgadīgās izvarošana, proti, tādas cietušās izvarošana, kura nebija sasniegusi četrpadsmit gadu vecumu. Ar Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidija 1962. gada 20. jūlija, 1980. gada 29. maija dekrētiem attiecīgus grozījumus izdarīja arī Latvijas KK 121. panta ceturtajā daļā.³⁰

Ar vardarbību šā panta nozīmē saprata kā sišanu un piekaušanu, tā arī dažāda smaguma miesas bojājumu nodarīšanu. Miesas bojājumu smagums ietekmēja izvarošanas kvalifikāciju.³¹ Nosakot kvalifikācijas īpatnības, ņemot vērā miesas bojājumu smagumu, LR AT plēnums savā lēmumā bija noteicis, ka izvarošana, dzimumtieksmju apmierināšana netiklās formās vai pederastija, kas saistīti ar vieglu vai vidēja smaguma miesas bojājumu nodarīšanu, jākvalificē tikai saskaņā Latvijas KK 121. panta, 121.¹ panta, 124. panta attiecīgo

²⁸ Bergins J. Izvarošanas krimināltiesiskais raksturojums. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 1997, 16.lpp.

²⁹ Grozījumi Krimināllikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2009. 10. jūnijs, Nr.90.

³⁰ Bergins J. Izvarošanas krimināltiesiskais raksturojums. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 1997, 14.lpp.

³¹ Latvijas PSR kriminālkodeksa komentāri. J. Dzenīša un A.Niedres vispārīgā redakcijā. Rīga: Avots, 1982, 406.lpp.

daļu un papildus kvalifikācija nebija nepieciešama, taču, ja cietušajai personai tika nodarīti smagi miesas bojājumi bez paliekošām sekām, nodarījums jākvalificē pēc noziegumu kopības – kā dzimumnoziegums un noziegums pret personu. Tajos gadījumos, kad personas izdarītais nodarījums bija izraisījis sevišķi smagas sekas, papildus kvalifikācija par noziegumiem pret personu nebija nepieciešama.³² Sevišķi smagu seku izpratne skaidrota pie Latvijas KK 121. panta ceturtnās daļas analīzes.

Ar draudiem, kas tika izmantoti kā līdzeklis, lai pārvarētu cietušās pretošanos un panāktu dzimumattiecības ar viņu, saprata cietušās iebaidīšanu ar darbībām vai izteicieniem, kuros izpaudās vainīgā nodoms nekavējoties lietot fizisku vardarbību pret pašu cietušo vai pret viņas tuviem radniekiem. Pēc savas mērķtiecības un intensitātes draudiem bija jābūt pielīdzinātiem nepārvaramam fiziskam spēkam. Šī prasība nozīmēja, ka cietusī draudu iespaidā bija spiesta piekāpties vainīgā priekšā, lai novērstu briesmas, kādas nekavējoties draud viņas vai viņas tuvinieku ļoti svarīgām interesēm (piemēram, dzīvībai, veselībai), kuru saglabāšanai viņa upurēja savu dzimumbrīvību un neaizskaramību. Tātad draudiem bija jābūt tādiem, ko varēja nekavējoties realizēt un kas radīja cietušajai bezizejas situāciju. Draudus varēja izteikt mutiski, ar žestiem, tos varēja radīt nozieguma izdarīšanas apstākļi. Izvarošanu, kas bija saistīta ar draudiem noslepkavot vai nodarīt smagu miesas bojājumu, arī lietojot ieroci, kvalificēja saskaņā ar 121. panta pirmo daļu.³³ Ja draudi izdarīt slepkavību, nodarīt smagus miesas bojājumus vai iznīcināt mantu izteikti pēc izvarošanas, nolūkā iebaidīt cietušo, lai viņa nevienam neteiktu par notikušo nodarījumu, tas bija kvalificējams kā nozieguma kopība, atbilstoši 121. panta pirmā daļa un 205. pants.³⁴

Izvarošana, izmantojot cietušās bezpalīdzības stāvokli, tika izdarīta tajos gadījumos, kad cietusī sava fiziskā vai psihiskā stāvokļa dēļ nebija varējusi saprast ar viņu izdarīto darbību raksturu un nozīmi vai nebija varējusi izrādīt vainīgajam pretošanos un pēdējais, stājoties dzimumsakaros, apzinājies, ka cietusī atradās tādā bezpalīdzības stāvoklī. Cietušās bezpalīdzības stāvoklim par cēloni varēja būt psihiska slimība (hroniska gara slimība, gara darbības pārejošs traucējums, plānprātība u.tml. slimīgs stāvoklis vai citi psihiskās darbības traucējumi), mazgadība, fiziska slimība, bezsamaņas stāvoklis un citi tamlīdzīgi apstākļi. Izvarošana, izmantojot cietušās bezpalīdzības stāvokli, bija arī tajos gadījumos, kad cietušo bezpalīdzības stāvoklī novedis vainīgais (piedzirdījis, devis miega zāles, narkotikas u.tml.) vai kad viņa pati bijusi tādā stāvoklī, bet vainīgais viņu izmantojis. Ja cietusī atradusies reibuma

---

³² Par tiesu praksi, piemērojot likumus, kas nosaka kriminālatbildību par dzimumnoziegumiem: LR Augstākās tiesas plēnuma 1992. gada 19. oktobra lēmums Nr.6. LR Augstākās tiesas plēnumu lēmumu krājums 1991-2002. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 2002, 27.lpp.

³³ Latvijas PSR kriminālkodeksa komentāri. J. Dzenīša un A.Niedres vispārīgā redakcijā. Rīga: Avots, 1982, 406.lpp.

³⁴ Bergins J. Izvarošanas krimināltiesiskais raksturojums. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 1997, 24.lpp.

stāvoklī, tad par bezpalīdzības stāvokli šādos gadījumos varēja atzīt tikai tādu reibuma pakāpi, kas atņēma cietušajai iespēju apzināties apkārtējos apstākļus, saprast darbību nozīmi, kuras izdarīja vainīgais, vai izrādīt viņam pretošanos.³⁵

Izvarošana atzīstama par atkārtoti izdarītu, ja to izdarīja persona, kas agrāk izdarījusi izvarošanu, neatkarīgi no tā, vai vainīgais bijis notiesāts par agrāk izdarīto izvarošanu, kā arī neatkarīgi no tā, vai izvarošana bijusi pabeigta un vai vainīgais bijis izdarītājs vai cits šā nozieguma līdzdalībnieks. Par atkārtotu nevarēja atzīt izvarošanu, ja sodāmība par agrāk izdarīto izvarošanu vainīgajam noņemta vai dzēsta, kā arī ja līdz otrās izvarošanas izdarīšanas brīdim iestājies kriminālatbildības noilgums par agrāk izdarīto izvarošanu vai notiesājošā sprieduma izpildīšanas noilgums.³⁶ Ja atkārtotas izvarošanas gadījumā vienā no epizodēm cietusī bija nepilngadīga vai mazgadīga, viss nodarījums attiecīgi bija jākvalificē atbilstoši 121. panta trešās vai ceturtās daļas pazīmēm. Tā arī atbilstoši 121. panta ceturtajai daļai bija jākvalificē atkārtoti īstenota izvarošana, ja vienā no epizodēm šim noziegumam bijušas sevišķi smagas sekas, pie tam apsūdzības formulējumā jāuzrāda visas kvalificējošās pazīmes.³⁷ Augstākās tiesas plēnums savā lēmumā bija noteicis, ka dzimumnoziegumi nebija uzskatāmi par izdarītiem atkārtoti, ja noziedzīgās darbības ar vienu un to pašu personu izdarītas vairākkārt, vienā vai dažādās vietās, taču laika ziņā nav bijis ilgāks pārtraukums.³⁸ Krimināltiesībās bez vispārīgās un speciālās atkārtotības pazīstami vairāki citi veidi: 1) noziegumu izdarīšana vairākkārt; 2) noziegumu izdarīšana sistemātiski; 3) noziegumu izdarīšana nodarbošanās veidā. Lai šajos minētajos gadījumos varētu atzīt noziegumu atkārtotību, obligāti jākonstatē, ka viena persona izdarījusi divus vai vairākus noziegumus citu pēc cita.³⁹ Augstākās tiesas plēnums savā lēmumā atsaucās uz vairākkārt izdarītiem noziegumiem, tādēļ autore atklās tikai pirmā gadījuma (nozieguma izdarīšana vairākkārt) izpratni, proti, ar vairākkārt izdarītu noziegumu saprot vismaz divu tādu pašu noziegumu izdarīšanu, ja pie tam ne par vienu no tiem persona nebija sodīta.⁴⁰ Ņemot vērā, ka izvarošana bija noziegums ar formālu sastāvu, kas bija pabeigts ar dzimumakta uzsākšanas brīdi, autore nepiekrīt plēnuma lēmumā minētajam. Autores viedoklis pamatots pie šobrīd spēkā esošā KL 159. panta analīzes.

³⁵ Latvijas PSR kriminālkodeksa komentāri. J. Dzenīša un A. Niedres vispārīgā redakcijā. Rīga: Avots, 1982, 407.lpp.

³⁶ Turpat, 408.lpp.

³⁷ Bergins J. Izvarošanas krimināltiesiskais raksturojums. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 1997, 40.lpp.

³⁸ Par tiesu praksi, piemērojot likumus, kas nosaka kriminālatbildību par dzimumnoziegumiem: LR Augstākās tiesas plēnuma 1992. gada 19. oktobra lēmums Nr.6. LR Augstākās tiesas plēnumu lēmumu krājums 1991-2002. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 2002, 28.lpp.

³⁹ Krastiņš U. Mācība par nozieguma sastāvu. Rīga: Zvaigzne ABC, [B.g.], 144.lpp.

⁴⁰ Turpat.

Izvarošana uzskatāma par izdarītu personu grupā, ja visas personas, kas piedalījušās izvarošanā, rīkojušās saskaņoti pret cietušo, pat ja nav bijusi iepriekšēja noruna. Par grupas locekļiem bija atzīstamas ne tikai tās personas, kuras izdarījušas vardarbīgu dzimumaktu, bet arī tās, kas palīdzējušas viņām cietušo izvarot, lietojot pret viņu vardarbību. Līdz ar to arī visu to personu darbība, kuras personiski nav izdarījušas vardarbīgu dzimumaktu, bet lietojušas pret cietušo vardarbību, palīdzot citiem viņu izvarot, jākvalificē tieši saskaņā ar KK 121.panta trešo daļu. Šīs personas, kuras palīdzējušas cietušo izvarot, atzīstamas par līdzizpildītājiem, līdz ar to par līdzizpildītāju, kas lietoja pret cietušo vardarbību, palīdzot to izvarot, var būt arī sieviete.⁴¹

Izpratne par personu grupā izdarītu izvarošanu mainījās līdz ar LR Augstākās tiesas plēnuma 1992. gada 19. oktobra lēmumu Nr.6. LR AT norādīja, ka par līdzizpildītājiem atzīstamas arī tās vīriešu dzimumu personas, kuras, kaut arī pašas ar cietušo dzimumaktu nav izdarījušas, tomēr pielietojušas pret cietušo vardarbību vai draudus vai arī citādi ietekmējušas viņu nolūkā pārvarēt cietušās pretošanos, lai atvieglotu dzimumakta izdarīšanu ar viņu citiem. Kā arī, ja šādas darbības izdarījušas sievietes, viņu nodarījums kvalificējams kā līdzdalība atkarībā no tās formas. Lēmumā noteikts arī, ka to personu darbības, kuras bijušas līdzizpildītāji noziegumā, jākvalificē kā šā nozieguma izdarīšana grupā, neatkarīgi no tā, vai viņi bija šā nozieguma subjekti un vai viņi bija saukti pie kriminālatbildības.⁴² Attiecībā uz šo pēdējo atziņu tika secināts, ka atsevišķi izvarošanas dalībnieki (līdzizpildītāji) varēja būt indivīdi, kuri nevarēja būt subjekti un nevarēja tikt saukti pie atbildības tādēļ, ka bija nepieskaitāmas personas vai arī nebija sasniegušas kriminālatbildības vecumu. Neskatoties uz šiem apstākļiem, šādas personas varēja piedalīties izvarošanā grupā un izdarīt darbības, kas atbilst šā nozieguma objektīvās puses pazīmēm. Personas, kuras nevarēja būt nozieguma subjekti, netika arī sauktas pie kriminālatbildības.⁴³ Tā arī no iepriekš minētā ir redzama būtiska atšķirība attiecībā uz sievietes lomu izvarošanā, proti, sieviete izvarošanā vairs nevarēja būt par līdzizpildītāju, bet gan tikai par līdzdalībnieci (organizētāju, uzkūditāju vai atbalstītāju).

Saskaņā ar Latvijas KK 121. panta ceturto daļu kā izvarošanu, ko izdarījis sevišķi bīstams recidīvists, varēja kvalificēt tikai to personu darbības, kuras pirms izvarošanas likumā paredzētajā kārtībā jau bija atzītas par sevišķi bīstamiem recidīvistiem.⁴⁴ Latvijas KK 24.pantā

---

⁴¹ Latvijas PSR kriminālkodeksa komentāri. J. Dzenīša un A.Niedres vispārīgā redakcijā. Rīga: Avots, 1982, 408., 409.lpp.

⁴² Par tiesu praksi, piemērojot likumus, kas nosaka kriminālatbildību par dzimumnoziegumiem: LR Augstākās tiesas plēnuma 1992. gada 19. oktobra lēmums Nr.6. LR Augstākās tiesas plēnuma lēmumu krājums 1991-2002. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 2002, 28., 29.lpp.

⁴³ Bergins J. Izvarošanas krimināltiesiskais raksturojums. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 1997, 44.,45.lpp.

⁴⁴ Latvijas PSR kriminālkodeksa komentāri. J. Dzenīša un A.Niedres vispārīgā redakcijā. Rīga: Avots, 1982, 409.lpp.

bija norādītas pazīmes, kad personu ar tiesas spriedumu varēja atzīt par sevišķi bīstamu recidīvistu.

Par sevišķi smagām sekām, kuras deva pamatu kvalificēt vainīgā darbības saskaņā ar Latvijas KK 121. panta ceturto daļu, varēja atzīt cietušās nāvi vai pašnāvību, vai psihiskās darbības traucējumus, kas sekojuši pēc izvarošanas, kā arī miesas bojājumu nodarīšanu cietušajai izvarošanas vai izvarošanas mēģinājuma laikā, no kā radusies redzes, dzirdes zaudēšana, grūtniecības pārtraukšana vai citas sekas, kādas paredzētas KK 105. pantā (tīšs smags miesas bojājums). LR Augstākās tiesas plēnums norādīja arī uz pašnāvību vai tās mēģinājumu kā sevišķi smagām sekām.⁴⁵ Juridiskajā literatūrā tika norādīta vēl viena 121.panta ceturtais daļas kvalifikācijas nianse, proti, sevišķi smagas sekas varēja būt nodarītas arī citām personām. Piemēram, persona, kas atradusies kopā ar sievieti, kuru subjekts nolēmis izvarot, centās šo sievieti aizstāvēt, taču šai personai tika nodarīti smagi miesas bojājumi un sieviete tika izvarota. Šajā gadījumā cietušajai smagi miesas bojājumi nebija nodarīti, taču to nodarīšana citai personai jāuzskata par sevišķi smagām izvarošanas sekām, jo atrodas cēloņsakarībā ar to, līdz ar to nodarījums jākvalificē pēc noziegumu kopības – izvarošanu atbilstoši 121. panta ceturtajai daļai, bet smagu miesas bojājumu nodarīšanu personai, kas piedalījies nozieguma novēršanā, saskaņā ar 105. panta otrās daļas pirmo punktu.⁴⁶

Par mazgadīgās izvarošanu persona tika saukta pie atbildības, ja cietusī bija meitene vecumā līdz četrpadsmit gadiem un vainīgais bija apzinājies, ka viņš izvaro mazgadīgu meiteni un vēlējis tādu meiteni izvarot vai apzināti pieļāvis, ka izvaro četrpadsmit gadu vecumu nenasniegušu meiteni un šis apstākļi viņu nebija atturējis no nozieguma izdarīšanas, vai arī viņš varēja paredzēt un viņam vajadzēja paredzēt, ka cietusī nebija sasniegusi četrpadsmit gadus. Ja vainīgais nebija apzinājies, ka viņš izvaro mazgadīgo, viņš šo apstākļi nevarēja paredzēt un viņam to konkrētajos apstākļos arī nevajadzēja paredzēt, viņu nevarēja saukt pie kriminālatbildības saskaņā ar 121. panta ceturto daļu, bet viņa nodarījums kvalificējams saskaņā ar 121. panta trešo daļu kā nepilngadīgās izvarošana. Vīriša dzimumsakari ar mazgadīgu meiteni, pat nelietojot vardarbību vai draudus, vienmēr bija izvarošana (121.panta ceturta daļa), jo cietusī nebija sasniegusi tādu attīstības līmeni, lai varētu saprast dzimumsakaru nozīmi un sekas un tāpēc rīkoties labprātīgi. Šajā gadījumā vīrietis izmantoja meitenes bezpalīdzības stāvokli, kuru radīja viņas mazgadība.⁴⁷ Šādu atziņu

---

⁴⁵ Latvijas PSR kriminālkodeksa komentāri. J. Dzenīša un A.Niedres vispārīgā redakcijā. Rīga: Avots, 1982, 408.lpp. Skatīt arī: Par tiesu praksi, piemērojot likumus, kas nosaka kriminālatbildību par dzimumnoziegumiem: LR Augstākās tiesas plēnuma 1992. gada 19. oktobra lēmums Nr.6. LR Augstākās tiesas plēnumu lēmumu krājums 1991-2002. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 2002, 27.lpp.

⁴⁶ Bergins J. Izvarošanas krimināltiesiskais raksturojums. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 1997, 54.lpp.

⁴⁷ Latvijas PSR kriminālkodeksa komentāri. J. Dzenīša un A.Niedres vispārīgā redakcijā. Rīga: Avots, 1982, 410.lpp.

norādīja arī Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palāta 1999. gada 2.septembra lēmumā⁴⁸, izskatot apelācijas kārtībā lietu, kurā ar Zemgales apgabaltiesas 1998.gada 3. decembra spriedumu persona V atzīta par vainīgu dzimumtieksmju apmierināšanā netiklās formās, pielietojot fizisku spēku un draudus, ar nepilngadīgu personu, kā arī stāšanos dzimumsakaros, lietojot vardarbību, draudus, izmantojot mazgadīgās cietušās bezpalīdzības stāvokli. Tiesu palāta norādīja, ka vīrieša dzimumsakari ar mazgadīgu meiteni vienmēr ir izvarošana, jo cietusī nav sasniegusi tādu attīstības līmeni, lai varētu saprast dzimumsakaru nozīmi un sekas un tāpēc rīkoties labprātīgi. Šādos gadījumos vīrietis izmantoja meitenes bezpalīdzības stāvokli, ko radīja viņas mazgadība.

Lai arī ne mērķis, ne motīvs neietekmēja izvarošanas kvalifikāciju, tās bija subjektīvās puses pazīmes un tiesa tos varēja ņemt vērā, nosakot sodu. Par izvarošanas motīvu galvenokārt varētu uzskatīt dzimumtieksmes apmierināšanu, taču varēja pastāvēt arī citi motīvi, piemēram, greizsirdība, atriebība, naids, pārprastas draudzības jūtas. Mērķis jeb rezultāts, ko persona vēlējas sasniegt, izdarot izvarošanu, bija dzimumtieksmju apmierināšana vai arī citu iepriekšminēto motīvu realizācija.⁴⁹

Izvarošana bija atzīstama par pabeigtu noziegumu no dzimumakta izdarīšanas sākuma brīža. Panta pirmajā, otrajā un trešajā daļā paredzētie nozieguma sastāvi, arī panta ceturtajā daļā paredzētā izvarošana, ko izdarījis sevišķi bīstams recidīvists, kā arī mazgadīgās izvarošana veidoja pabeigtu nozieguma sastāvu neatkarīgi no seku iestāšanās (formāls sastāvs). Materiāls nozieguma sastāvs bija tikai panta ceturtajā daļā paredzētajai izvarošanai, kam bijušas sevišķi smagas sekas.⁵⁰

Ar Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidija 1982. gada 27. maija dekrētu Latvijas KK papildināts ar 121.¹ pantu. Šā panta pirmajā daļā ir noteikta atbildība par dzimumtieksmes apmierināšanu netiklās formās, pielietojot fizisku spēku, draudus vai izmantojot personas bezpalīdzības stāvokli, ja nav nozieguma pazīmju, kas paredzētas KK 124. pantā. Panta otrajā daļā ir noteikts kvalificēts sastāvs, ja tas izdarīts atkārtoti vai to izdarījusi persona, kas jau agrāk izdarījusi kādu no Latvijas KK 121. pantā vai 124. panta otrajā daļā paredzētajiem noziegumiem, vai to izdarījusi personu grupa, vai sevišķi bīstams recidīvists, vai kam bijušas sevišķi smagas sekas, kā arī, ja tas izdarīts ar nepilngadīgu personu.⁵¹

---

⁴⁸ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 1999. gada 2. septembra lēmums lietā Nr. (netiek norādīts).

⁴⁹ Bergins J. Izvarošanas krimināltiesiskais raksturojums. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 1997, 28., 29.lpp.

⁵⁰ Latvijas PSR kriminālkodeksa komentāri. J. Dzenīša un A.Niedres vispārīgā redakcijā. Rīga: Avots, 1982, 407.lpp.

⁵¹ Latvijas Kriminālkodekss. Komentāri pie atsevišķiem Kriminālkodeksa pantiem (Dr.iur.A.Niedre). Rīga: LR Tieslietu ministrijas Tiesiskās informācijas centrs, 1995, 67., 68.lpp.

Saskaņā ar 121.¹ pantu kvalificējamās tādas darbības, kuru mērķis bija pretdabiski apmierināt savas dzimumtieksmes pret otras personas gribu. Tā arī dzimumtieksmju apmierināšana netiklās formās bija pabeigts noziegums ar brīdi, kad vainīgā persona uzsākusi dzimumtieksmju apmierināšanu netiklās formās.⁵² Latvijas KK 121.¹ pants tika piemērots, kad, pielietojot fizisku spēku, draudus vai izmantojot personas bezpalīdzības stāvokli, notika 1) seksuāla rakstura darbību izdarīšana, kas imitē dzimumaktu (piemēram, *coitus per os*, *coitus per anum*); 2) iekļūšana ar roku sievietes dzimumorgānos; 3) vīrieša dzimumlocekļa pieskaršanās sievietes dzimuma orgāniem vai citām ķermeņa daļām. Latvijas KK 121.¹ pantā minētā nozieguma subjekti varēja būt kā vīrieši, tā arī sievietes, kas sasnieguši sešpadsmit gadu vecumu.⁵³

Atšķirībā no izvarošanas, kad pie kriminālatbildības saucama persona, kas jau agrāk izdarījusi izvarošanu, 121.¹ panta otrajā daļā paredzētā atkārtotība varēja būt saistīta ar 121. vai 124. pantā paredzēto noziegumu izdarīšanu. Tāpat 121.¹ panta otrajā daļā minētā kvalificējošā pazīme – personu grupa – atšķīrās no izvarošanas ar to, ka grupu varēja veidot arī sievietes. Latvijas KK 121.¹ panta otrajā daļā minētā kvalificējošā pazīme – cietušās personas nepilngadība ietvēra arī cietušās personas mazgadību, bet izvarošanā mazgadība bija minēta panta ceturtajā daļā un par to bija noteikta smagāka atbildība nekā par nepilngadīgās izvarošanu.⁵⁴

Latvijas KK 121.¹ pantā minētās kvalificējošās pazīmes – sevišķi bīstams recidīvists un sevišķi smagas sekas – būtiski neatšķīrās no izvarošanas kvalificējošām pazīmēm.⁵⁵ Atsevišķas kvalifikācijas nianse, kuras bija noteicis LR Augstākās tiesas plēnums, bija minētas iepriekš, analizējot 121. pantā minēto noziegumu (izvarošanu).

Saskaņā ar Latvijas KK 122. pantu pie atbildības tika saukta persona par dzimumsakariem ar personu, kas nebija sasniegusi sešpadsmit gadu vecumu. Šis noziegums apdraudēja nepilngadīgo normālu dzimumattīstību. Pāragra dzimumdzīve varēja negatīvi ietekmēt pusaudžu garīgo attīstību, nodarīt nopietnu kaitējumu arī pusaudža veselībai.⁵⁶

No objektīvās puses šis noziegums izpaudās vīrieša vai sievietes labprātīgos dzimumsakaros ar pretējā dzimuma personu, kas nebija sasniegusi sešpadsmit gadu vecumu.⁵⁷ Attiecībā uz nepilngadīgo personu kriminālatbildību par dzimumsakariem ar personu, kas nebija sasniegusi sešpadsmit gadu vecumu, jāņem vērā, ka likums sargāja abu dzimumu

⁵² Latvijas Kriminālkodekss. Komentāri pie atsevišķiem Kriminālkodeksa pantiem (Dr.iur.A.Niedre). Rīga: LR Tieslietu ministrijas Tiesiskās informācijas centrs, 1995, 192.lpp.

⁵³ Bergins J. Izvarošanas krimināltiesiskais raksturojums. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 1997, 59., 60.lpp.

⁵⁴ Turpat, 61.lpp.

⁵⁵ Turpat.

⁵⁶ Latvijas PSR kriminālkodeksa komentāri. J. Dzenīša un A.Niedres vispārīgā redakcijā. Rīga: Avots, 1982, 411.lpp.

⁵⁷ Turpat.

nepilngadīgo normālu attīstību.⁵⁸ Tātad par cietušo un šā nozieguma subjektu varēja būt abu dzimumu personas.

Ar dzimumsakariem šā panta nozīmē jāsaprot kā vienreizēja dzimumakta izdarīšana, tā arī ilgstoša dzimumsakarū uzturēšana ar personu, kas nebija sasniegusi sešpadsmit gadu vecumu. Par labprātīgiem atzīstami tādi dzimumsakari, kuri nebija saistīti ar vardarbības un draudu lietošanu un nebija saistīti ar cietušās personas bezpalīdzības stāvokļa izmantošanu.⁵⁹

Ja labprātīgu dzimumsakarū rezultātā meitenei, kas nebija sasniegusi sešpadsmit gadu vecumu, iestājās grūtniecības stāvoklis un viņa dzemdēja bērnu vai arī izdarīja abortu, vainīgā nodarījumu kvalificēja saskaņā ar šo pantu, ja vien nebija vēl citu noziegumu sastāvu pazīmju. Ja vainīgais cietušo pierunājis izdarīt abortu (114. pants), noslepkavojot jaunpiedzimušo bērnu (98. pants), aplaidis viņu ar venerisku slimību (112. panta ceturtā daļa), tad viņam jāatbild par noziegumu kopību.⁶⁰

No subjektīvās puses noziegumu varēja izdarīt ar tiešu un ar netiešu nodomu. Vainīgais, kas stājās dzimumsakaros ar personu, kura nebija sasniegusi sešpadsmit gadu vecumu, to zināja un vēlējās stāties dzimumsakaros ar tādu personu vai apzināti pieļāva tādu varbūtību, bet tas viņu neatturēja no dzimumsakariem. Nozieguma izdarīšanas motīvi varēja būt dažādi, bet tie neietekmēja nozieguma kvalifikāciju.⁶¹ Latvijas KK 122. pantā minētā nozieguma subjektīvā puse bija norobežojama no izvarošanas ar to, ka vainīgais apzinājās, ka viņš izdara nevardarbīgu dzimumaktu ar personu, kas nebija sasniegusi sešpadsmit gadu vecumu.⁶²

Šajā pantā paredzētais noziegums bija pabeigts ar paša dzimumakta izdarīšanas sākuma brīdi (formāls sastāvs), nepieciešams konstatēt tikai notikušā dzimumakta faktu un cietušo personu vecumu.⁶³

Ar 1992. gada 5.februāra likuma grozījumiem tika izslēgta Latvijas KK 124. panta pirmā daļā, kas paredzēja atbildību par labprātīgu pederastiju. Līdz ar to Latvijas KK 124.panta otrā daļa paredzēja atbildību tikai par pederastiju, ja tā izdarīta ar vardarbību vai piedraudot lietot vardarbību, izmantojot cietušā bezpalīdzības vai atkarības stāvokli, kā arī ja tā izdarīta ar nepilngadīgajiem. Visi iepriekš analizētie krimināllikumi, tostarp Latvijas PSR KK un Latvijas KK līdz augstāk minētajiem grozījumiem, noteica atbildību arī par labprātīgu pederastiju. Autoresprāt, iepriekš minētie grozījumi Latvijas KK sniedz vīriešiem lielāku

⁵⁸ Par tiesu praksi, piemērojot likumus, kas nosaka kriminālatbildību par dzimumnoziegumiem: LR Augstākās tiesas plēnuma 1992. gada 19. oktobra lēmums Nr.6. LR Augstākās tiesas plēnumu lēmumu krājums 1991-2002. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 2002, 30.lpp.

⁵⁹ Latvijas PSR kriminālkodeksa komentāri. J. Dzenīša un A.Niedres vispārīgā redakcijā. Rīga: Avots, 1982, 411.lpp.

⁶⁰ Turpat, 412.lpp.

⁶¹ Turpat.

⁶² Bergins J. Izvarošanas krimināltiesiskais raksturojums. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 1997, 63.lpp.

⁶³ Latvijas PSR kriminālkodeksa komentāri. J. Dzenīša un A.Niedres vispārīgā redakcijā. Rīga: Avots, 1982, 411.lpp.

dzimumbrīvību izvēlēties, ar ko stāties dzimumattiecībās, nepārkāpjot citu personu tiesības. Neviens no analizētajiem krimināllikumiem, neparedzēja atbildību par sieviešu homoseksualitāti, izņemot šobrīd spēkā esošo KL, kas paredz atbildību par lezbiānismu, lietojot vardarbību, draudus vai izmantojot personas bezpalīdzības stāvokli.

Ja pederastija bija izdarīta ar nepilngadīgo, tā apdraudēja cietušā normālu seksuālu attīstību, demoralizēja cietušo, bieži vien nodarīja kaitējumu viņa veselībai.⁶⁴

Ar vardarbību pederastijas sastāvā bija jāsaprot fiziska spēka lietošana, kas pietiekams, lai pārvarētu cietušā pretošanos pret dabiskiem dzimumsakariem. Vardarbība varēja izpausties, sišanā un piekaušanā, dažāda smaguma miesas bojājumu nodarīšanā, sasiešanā, žņaugšanā u.tml. darbībās. Ja vardarbības lietošana bijusi par cēloni cietušā veselības satricinājumam, tad vainīgā nodarījumā bija divu noziegumu kopība – 124. pants un atkarībā no cietušajam nodarītā miesas bojājuma smaguma un tā bīstamības cietušā dzīvībai nodarīšanas laikā 105. (tīšs smags miesas bojājums), 106. (tīšs vidēja smaguma miesas bojājums) vai 109. (tīšs viegls miesas bojājums) pants. Ja varas lietošana pederastijas procesā saistīta ar cietušā noslepkavošanu, nodarījums kvalificējams pēc noziegumu kopības – saskaņā ar 124. pantu un 98. (slepkavība) vai 99. (slepkavība pastiprinošos apstākļos) pantu.⁶⁵ Līdz ar LR Augstākās tiesas plēnuma lēmumu tika noteiktas atšķirīgas kvalifikācijas īpatnības, kas bija jāņem vērā, piemērojot Latvijas KK 124. pantu. Šīs kvalifikācijas nianse attiecībā uz miesas bojājumu smagumu tika minētas iepriekš, analizējot Latvijas KK 121. pantu.

Piedraudējums lietot vardarbību pēc sava rakstura varēja būt dažāds: noslepkavot cietušo, nodarīt viņam miesas bojājumus, atņemt dzīvību, piekaut u.tml. Šiem draudiem jābūt reāliem, tādiem, kurus konkrētajos apstākļos vainīgais varēja realizēt un cietušais to apzinājās.⁶⁶

Cietušā bezpalīdzības stāvokļa izmantošana bija tajos gadījumos, kad viņam atņemta iespēja pretoties pederastijas aktam. Bezpalīdzības stāvokli varēja radīt fiziska vai garīga slimība, plānprātība, dzērums, miega u.tml. stāvoklis. Bezpalīdzības stāvokli varēja radīt arī mazgadība, kad zēns neizprot pederastijas nozīmi un sekas, tās bīstamību viņa fiziskajai un garīgajai attīstībai.⁶⁷ Cietušā bezpalīdzības stāvokļa izpratne atklāta arī LR Augstākās tiesas plēnuma lēmumā.⁶⁸

---

⁶⁴ Latvijas PSR kriminālkodexa komentāri. J. Dzenīša un A. Niedres vispārīgā redakcijā. Rīga: Avots, 1982, 414.lpp.

⁶⁵ Turpat, 415.lpp.

⁶⁶ Turpat.

⁶⁷ Turpat, 416.lpp.

⁶⁸ Par tiesu praksi, piemērojot likumus, kas nosaka kriminālatbildību par dzimumnoziegumiem: LR Augstākās tiesas plēnuma 1992. gada 19. oktobra lēmums Nr.6. LR Augstākās tiesas plēnumu lēmumu krājums 1991-2002. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 2002, 30.lpp.

Cietušā atkarība no vainīgās personas varēja būt dažāda: materiālā atkarība (piemēram, cietušais atrodas vainīgā apgādībā), dienesta atkarība (cietušais atrodas vainīgā dienesta padotībā), varas pakļautība u.c. Šo atkarības stāvokli izmantoja vainīgais, lai pārvarētu cietušā negribēšanu piekrist pederastijas aktam ar viņu.⁶⁹

Šā nozieguma subjekts varēja būt pieskaitāma sešpadsmit gadu vecumu sasniegusi persona. No subjektīvās puses pederastija varēja būt izdarīta tikai ar tiešu nodomu, jo vainīgais apzinājās ne vien to, ka viņš izdara pederastijas aktu, un tādas rīcības kaitīgumu, bet arī to, ka viņš lieto varu, piedraud ar varas lietošanu vai izmanto cietušā bezpalīdzību vai viņa atkarību, un vēlas tieši tādā ceļā pārvarēt cietušā pretestību vai viņa negribēšanu kļūt par partneri pederastijas aktā.⁷⁰

Pederastija ar nepilngadīgajiem no subjektīvās puses visbiežāk tika izdarīta ar tiešu vai netiešu nodomu. Vainīgais apzinājās ne vien pederastijas akta bīstamību, bet arī to, ka izdara to ar personu, kas nav sasniegusi pilngadību, un vēlējās izdarīt pederastijas aktu ar nepilngadīgo (tiešs nodoms), vai arī vainīgais apzinājās pederastijas akta bīstamību un pieļāva, ka cietušais nav sasniedzis astoņpadsmit gadu vecumu, bet sakarā ar to neatsakās no pederastijas akta izdarīšanas, tātad apzināti pieļauj, ka izdara pederastijas aktu ar nepilngadīgo. Šis noziegums varēja būt izdarīts arī aiz noziedzīgas nevērības, kad vainīgais neapzinājās, ka cietušais ir nepilngadīgs, bet varēja to paredzēt un viņam vajadzēja šo apstākli paredzēt.⁷¹

Šajā pantā paredzētais noziegums bija pabeigts ar paša pederastija akta izdarīšanu, tā sastāvs neprasija nekādu seku iestāšanos (formāls sastāvs). Ja pederastijas akta izdarīšana saistīta ar aplaišanu ar venerisku slimību, tad vainīgais par to atbildēja saskaņā ar 112. panta trešo vai ceturto daļu, ja viņš zinājis, ka viņam ir šāda slimība.⁷²

Apskatot šo vēsturisko, Latvijā spēkā bijušo krimināllikumu, regulējumu, autore iepazinās ar vairāk nekā simt gadu senu kriminālatbildības regulējumu Latvijā. Ar šo apskatu autore izprata šobrīd spēkā esošajā Krimināllikumā tiesību normu attīstību. Analizējot šajā nodaļā minētos vēsturiskos krimināltiesību avotus, autore secina, ka šobrīd spēkā esošajā KL tiesību normas un to izpratne būtiski neatšķiras no vairāk kā gadsimta laikā darbojošām tiesību normām. Protams, ka līdz šim brīdim ir mainījusies izpratne par dzimumattiecībām un šobrīd ir noteikta atbildība, piemēram, par lezbiānismu, kas nevienā no šajā nodaļā minētajiem krimināllikumiem nebija paredzēta. Gadsimta laikā, mainoties tautas tiesiskai apziņai un cilvēkiem sasniedzot lielāku brīvību, mainās arī krimināltiesību normas, piemēram,

⁶⁹ Latvijas PSR kriminālkodeksa komentāri. J. Dzenīša un A. Niedres vispārīgā redakcijā. Rīga: Avots, 1982, 416.lpp.

⁷⁰ Turpat.

⁷¹ Turpat, 417.lpp.

⁷² Turpat, 414.lpp.

Latvijas kriminālkodeksā un šobrīd spēkā esošajā KL vairāk netika paredzēta atbildība par labprātīgu pederastiju. Vēsturiskajos krimināllikumos bija paredzētas normas, kuras līdz šobrīd spēkā esošajam KL nav saglabājušās, taču, autoresprāt, šīs normas ir nepieciešams iekļaut mūsu Krimināllikumā, piemēram, nepieciešams noteikt kriminālatbildību par asinsgrēku.

2. KRIMINĀLLIKUMĀ REGLAMENTĒTO DZIMUMNOZIEGUMU RAKSTUROJUMS

LR spēkā esošā Krimināllikuma⁷³ 1. panta pirmajā daļā ir noteikts, ka pie kriminālatbildības saucama un sodāma tikai tāda persona, kura ir vainīga noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, tas ir, kura ar nodomu vai aiz neuzmanības izdarījusi šajā likumā paredzētu nodarījumu, kam ir visas noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes. Tādas personas izdarītā darbība vai bezdarbība ir sodāma, ja tai ir visas Krimināllikumā paredzētās noziedzīgā nodarījuma pazīmes.

Par noziedzīgu nodarījumu iestājas kriminālatbildība, pastāvot šādiem nosacījumiem: 1) konstatēts kaitīgs nodarījums, proti, izdarīta kriminālsodāma darbība vai bezdarbība (nodarījuma formāls sastāvs), bet likumā paredzētos gadījumos iestājušās arī kaitīgas sekas un pastāv cēloņsakarība starp prettiesisko darbību vai bezdarbību un kaitīgajām sekām (nodarījuma materiāls sastāvs); 2) nodarījuma kaitīgums ir sasniedzis smaguma pakāpi, kas piemīt noziedzīgam nodarījumam; 3) nodarījums paredzēts Krimināllikumā; 4) persona vainīga noziedzīgā nodarījumā.⁷⁴

Konkrētu noziedzīgu nodarījumu pazīmes ir aprakstītas Krimināllikuma Sevišķās daļas pantā, panta daļā vai punktā kā noziedzīga nodarījuma sastāvs.⁷⁵ KL atsevišķu pantu dispozīcijās aprakstītas tikai noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes, kuras piemīt vienīgi konkrētam noziedzīga nodarījuma sastāvam. Šīs pazīmes ir pietiekamas, lai konkrētu noziedzīgā nodarījuma sastāvu varētu norobežot no citiem līdzīgiem nodarījuma sastāviem vai arī no tādiem tiesībpārkāpumiem, kuri nav atzīstami par noziedzīgiem nodarījumiem, piemēram, no administratīvi sodāmajiem pārkāpumiem.⁷⁶

Saskaņā ar U. Krastiņa norādīto, noziedzīga nodarījuma sastāvam ir vairākas nozīmes: 1) noziedzīga nodarījuma sastāvs ir kriminālatbildības pamats; 2) noziedzīga nodarījuma sastāvs ir noziedzīga nodarījuma kvalifikācijas juridiskais pamats; 3) pēc nodarījuma sastāva iespējams norobežot līdzīgus noziedzīgus nodarījumus; 4) pēc nodarījuma sastāva iespējams norobežot noziedzīgus nodarījumus no citiem likumpārkāpumiem; 5) no nodarījuma sastāvā

---

⁷³ Krimināllikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 8. jūlijs, Nr. 199/200.

⁷⁴ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 1. Vispārīgā daļa. Rīga: Firma „AFS”, 2007, 29.lpp.

⁷⁵ Turpat, 30.lpp.

⁷⁶ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 69.lpp; Skaīt arī: Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000, 11.lpp.

ietvertajām pazīmēm atkarīgs KL Sevišķās daļas pantā, panta daļā vai punkta sankcijā paredzētais soda veids un mērs.⁷⁷

U. Krastiņš norāda arī, ka noziedzīga nodarījuma sastāva teorētiskajai analīzei krimināltiesībās tiek izdalīti četru noziedzīga nodarījuma sastāva elementi, proti, noziedzīga nodarījuma objekts, nodarījuma objektīvā puse, noziedzīga nodarījuma subjekts un nodarījuma subjektīvā puse.⁷⁸

„Ar Krimināllikumu aizsargātās valsts, sabiedrības, atsevišķu cilvēku grupu un indivīdu intereses, kuras noziedzīgs nodarījums apdraud, ir noziedzīga nodarījuma objekts. Tās ir intereses, kurām ar noziedzīgu nodarījumu rada vai var radīt kaitējumu. Tieši tāpēc noziedzīga nodarījuma objektam ir būtiska nozīme, nosakot nodarījuma kaitīgumu noteiktām ar likumu aizsargātām interesēm. Krimināltiesību teorijā izšķir vispārīgo, grupas un tiešo noziedzīga nodarījuma objektu atkarībā no tā, cik plašs interešu loks ietverts apdraudētajā objektā.”⁷⁹

- Noziedzīga nodarījuma vispārīgais objekts ir kopīgs visiem nodarījumiem, proti, tas ir visu interešu kopums, ko aizsargā KL;

- Noziedzīga nodarījuma grupas objekts ir tādas pašas vai viena veida un savstarpēji saistītas vairākas intereses, kuras apdraud vesela noziedzīgo nodarījumu grupa, piemēram, Krimināllikuma XVI nodaļā ievietoto noziedzīgo nodarījumu grupas objekts ir dzimumneaizskaramība, dzimumbrīvība un tikumība;

- „Noziedzīga nodarījuma tiešais objekts ir tās intereses, ko apdraud konkrēta veida noziedzīgs nodarījums, proti, noziedzīgs nodarījums ir vērsts pret atsevišķu, konkrētu interesi, pret daļu no nodarījuma grupas objektā ietilpstošajām interesēm. Ja vienlaikus tiek apdraudēti vairāki dažādi nozieguma tiešie objekti, kurus likumdevējs ir ietvēris vienā noziedzīga nodarījuma sastāvā, ir jānosaka galvenais tiešais objekts un papildu tiešais objekts:

- Galvenais tiešais objekts ir tās intereses, kuras vienmēr ir apdraudētas ar noteikta veida noziedzīgo nodarījumu, jo tieši šo interešu aizsardzībai likumdevējs ir paredzējis attiecīgo normu;

- Papildu tiešais objekts ir tādas intereses, kas citā gadījumā ir patstāvīgs kāda cita nodarījuma tiešais objekts, bet konkrētā gadījumā atbilstoši KL Sevišķās daļas normas konstrukcijai reizē ar noziedzīgā nodarījuma galveno tiešo objektu tiek

---

⁷⁷ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 70.lpp; Skatīt arī: Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000, 12.lpp.

⁷⁸ Turpat, 75.lpp; Skatīt arī: Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000, 17.lpp.

⁷⁹ Turpat, 76.lpp; Skatīt arī: Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000, 18.lpp.

aizsargāts tikai tāpēc, ka tam ar to pašu noziedzīgo nodarījumu neizbēgami tiek radīts kaitējums;

○ Juridiskajā literatūrā tiek minēts vēl viens nodarījuma tiešā objekta veids, dēvējot to par fakultatīvo tiešo objektu. Ar nodarījuma fakultatīvo tiešo objektu vai nu aizvieto papildu tiešo objektu vai apzīmē to apdraudējumu, kas nav attiecināms ne uz galveno, ne papildu tiešo objektu. Taču jāņem vērā, ja ar noziedzīgo nodarījumu tiek aizskartas tādas intereses, kas atbilstoši KL normas konstrukcijai nav iekļautas ne konkrētā nodarījuma galvenajā, ne papildu tiešajā objektā, tad šāds intereses apdraudējums nav obligāts nosacījums konkrētā noziedzīgā nodarījuma konstruēšanai, jo tas atrodas ārpus nodarījuma sastāva pazīmēm.⁸⁰

Noziedzīga nodarījuma objektīvā puse ir nodarījuma ārējā izpausme. Tā ir personas kaitīga uzvedība, kas rada kaitējumu objektam, proti, ar KL aizsargātām interesēm, vai rada tam šāda kaitējuma nodarīšanas draudus. Noziedzīga nodarījuma objektīvo pusi veido pretiesiska darbība vai bezdarbība, kas rada vai varējusi radīt kaitējumu ar Krimināllikumu aizsargātām interesēm (objektam).⁸¹

Noziedzīga nodarījuma subjekts ir fiziska persona, kas izdarījusi noziedzīgu nodarījumu un krimināltiesiskā nozīmē spēj atbildēt par to. Spējīga atbildēt par nodarījumu ir persona, kas ir sasniegusi noteiktu vecumu (četrpadsmit gadus) un ir pieskaitāma, tas ir, atbilstoši savam psihiskajam stāvoklim ir varējusi saprast savu darbību un vadīt to. Krimināltiesību teorijā izdala noziedzīga nodarījuma speciālo subjektu, kura pazīmes parasti noprotamas no KL Sevišķās daļas nodaļas nosaukuma vai norādītas pantu dispozīcijā.⁸²

Noziedzīga nodarījuma subjektīvā puse ir personas, kas ir izdarījusi pretiesisko darbību vai pieļāvusi bezdarbību, psihiskā attieksme pret izdarīto noziedzīgo nodarījumu. Personas vaina noziedzīgā nodarījumā var izpausties nodoma vai neuzmanības formā. Noziedzīga nodarījuma subjektīvā puse aptver arī nodarījuma mērķi un motīvus.⁸³

LR spēkā esošā Krimināllikuma XVI nodaļā ievietoto noziedzīgo nodarījumu vispārīgais objekts, tāpat kā visiem KL iekļautajiem pantiem, ir visas ar Krimināllikumu aizsargātās intereses, savukārt, grupas objekts ir dzimumneaizskaramība, dzimumbrīvība un tikumība. Dzimumbrīvība un dzimumneaizskaramība ir cilvēka dabiskās tiesības, kas dod iespēju patstāvīgi izlemt par dzimumattiecību partneri un dzimumtieksmes apmierināšanas

---

⁸⁰ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 96.-104.lpp; Skatīt arī: Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000, 36.-42.lpp.

⁸¹ Turpat, 76., 77.lpp; Skatīt arī: Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000, 18.lpp.

⁸² Turpat, 77.lpp; Skatīt arī: Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000, 18., 19.lpp.

⁸³ Turpat; Skatīt arī: Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000, 19.lpp.

veidu.⁸⁴ Jēdziens „dzimumbrīvība” tiek lietots attiecībā uz pilngadīgām personām, bet „dzimumneaizskaramība” – nepilngadīgām personām. Saskaņā ar noziedzīgo nodarījumu objektīvajām pazīmēm un Latvijas tiesību zinātnieku paustiem viedokļiem, KL 159., 160. un 161. pants tiek apvienots zem viena nosaukuma „dzimumnoziegumi”. Šajā nodaļā autore atklās iepriekš minētajos pantos ietvertu noziedzīgo nodarījumu pazīmes un ieskicēs turpmāk darbā risināmo kvalifikācijas problēmjaudājumu loku.

KL 159. pantā formulēts izvarošanas kā noziedzīga nodarījuma sastāvs. Saskaņā ar šā panta pirmo daļu izvarošana ir dzimumakts, lietojot vardarbību, draudus vai izmantojot cietušā bezpalīdzības stāvokli. Izvarošana ir noziedzīgs nodarījums, kas vērsts pret personas dzimumbrīvību, bet, ja cietušais ir nepilngadīga vai mazgadīga persona – tiek apdraudēta viņas dzimumneaizskaramība, normāla fiziska un garīga attīstība. Kā papildu tiešais objekts var būt cietušā veselība vai dzīvība, tāpat izvarošana vienmēr ir saistīta ar cietušā goda un cieņas aizskārumu, kas ir šā nozieguma fakultatīvais objekts.⁸⁵

Saskaņā ar KL 7. pantu 159. panta pirmajā daļā paredzētais noziedzīgais nodarījums ir atzīstams par smagu noziegumu, bet otrajā un trešajā daļā – par sevišķi smagu noziegumu.

Izvarošana ir noziegums ar formālu sastāvu, kas ir pabeigts ar dzimumakta uzsākšanas brīdi.⁸⁶ Nav nozīmes tam, cik dziļi makstī ievadīts dzimumloceklis, vai noticis orgasms un spermas ejakulācija. Par izvarošanu nevar atzīt pieskaršanos ar dzimumlocekli sievietes ārējiem dzimumorgāniem.⁸⁷ LR Augstākā tiesa ir noteikusi, ka ar katru nākamo, no jauna uzsāktu seksuāla rakstura darbību, kas būtu vērtējama kā izvarošana, vardarbīga dzimumtieksmju apmierināšana pretdabiskā veidā vai arī kā netiklas darbības, tiek izdarīts cits noziedzīgs nodarījums, kas no jauna apdraud personas intereses un kas vērtējams kā atkārtots noziedzīgs nodarījums.⁸⁸ Ar 2009. gada 13. februāra Vidzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas spriedumu⁸⁹ persona V (turpmāk - V) tika attaisnota par KL 159. panta trešajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu. V stājās dzimumsakaros ar cietušajām, kas savas mazgadības dēļ atzītas par bezpalīdzības stāvoklī esošām. Lietojot draudus, V bāza savu dzimumlocekli cietušo dzimumorgānos. Tiesa norāda, ka V nav izdarījis 159.panta trešajā daļā paredzēto izvarošanu, jo cietušajām nav bojātas jaunavības plēves. Medicīnas ekspertu atzinumā norādīts, ka ar cietušajām nav iespējams izdarīt dzimumaktu,

⁸⁴ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 288.lpp.

⁸⁵ Turpat, 290. lpp.

⁸⁶ Turpat, 294.lpp.

⁸⁷ Mežulis D. Personu krimināltiesiskā aizsardzība. Slepkavība, izvarošana, draudi un citi noziegumi pret personu. Rīga: Zvaigzne ABC, 2001, 317.lpp.

⁸⁸ Tiesu prakses apkopojums krimināllietās pēc KL 160. un 162. panta. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/info/summary/2007/> [aplūkots 2012. gada 6. martā].

⁸⁹ Latvijas Republikas Vidzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2009. gada 13. februāra spriedums lietā Nr. (netiek norādīts).

nebojājot viņu jaunavības plēves. Ar 2009. gada 10. decembra LR Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas spriedumu⁹⁰ V apelācijas kārtībā notiesāts saskaņā ar KL 159.panta trešo daļu. Tiesa norāda, ka nav pamata apšaubīt cietušo liecības, jo tās neesot savstarpēji pretrunīgas, apstiprinās ar citiem pierādījumiem lietā. Lai arī pēc medicīnas ekspertu atzinuma jaunavības plēves neesot bojātas, izvarošana ir pabeigta ar dzimumakta uzsākšanas brīdi, tāpēc tiesu palāta secina, ka vainīgais dzimumlocekli iebāzis cietušo maksts priekšstelpā (līdz jaunavības plēvei), tāpēc nav pamats vainīgo attaisnot pēc KL 159. panta trešās daļas. Arī Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija kā apelācijas instances tiesa 2005. gada 20. aprīļa spriedumā⁹¹ ir norādījusi, ka izvarošana ir noziedzīgs nodarījums ar formālu sastāvu un uzskatāma par pabeigtu ar dzimumakta uzsākšanas brīdi.

No objektīvās puses izvarošana ir aktīva darbība, kad persona izdara dzimumaktu ar pretējā dzimuma personu pret viņas gribu vai bez viņas ziņas, pielietojot vardarbību, tās draudus vai izmantojot cietušā bezpalīdzības stāvokli. Vardarbība vai tās draudi var tikt pielietoti, lai paralizētu cietušā gribu pretoties dzimumaktam vai pārvarētu cietušā pretošanos.⁹² Kā norāda D. Mežulis⁹³, tad gadījumos, kad cietusī persona nav vēlējusies dzimumaktu, taču nav tam pretojusies, pastāvot aktīvai pretestības iespējai, nodarījumu nevar atzīt par izvarošanu. Tomēr pastāv iespēja, ka vainīgās personas vardarbība ir tik intensīva, ka cietušais nespēj pretoties vai arī uzskata to par bīstamu savai dzīvībai un veselībai. Līdz ar to par izvarošanu var atzīt gadījumus, kad cietusī persona nav pretojusies, jo vardarbībai vai draudiem ir bijis nepārvaramas varas raksturs, vai arī viņa bijusi spiesta pārtraukt pretestību, jo vainīgā persona ir spēcīgāka vai arī viņas draudi ir bīstami.

LR Augstākās tiesas plēnums norāda, ka ar vardarbību jāsaprot tāda fiziska vai psihiska cietušā ietekmēšana, kuras rezultātā viņam tiek nodarītas fiziskas un morālas ciešanas.⁹⁴ 2001.gada 14. decembra lēmumā LR Augstākās tiesa ir sniegusi plašāku vardarbības definīciju, nosakot, ka vardarbība ir cietušā fiziska ietekmēšana, kas var izpausties gan ar, gan bez fizisku sāpju vai miesas bojājumu nodarīšanas. Darbība uzskatāma par vardarbīgu arī tad, ja cietušais ir novests bezsamaņas stāvoklī ar indīgām vai citām stipri iedarbīgām vielām u.tml., lai izdarītu ar viņu dzimumaktu. Par vardarbību izvarošanas laikā bez fizisku sāpju

---

⁹⁰ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2009. gada 10. decembra spriedums lietā Nr. (netiek norādīts).

⁹¹ Latvijas Republikas Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2005. gada 20. aprīļa spriedums lietā Nr. (netiek norādīts).

⁹² Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 290.lpp.

⁹³ Mežulis D. Personas krimināltiesiskā aizsardzība. Slepkavība, izvarošana, draudi un citi noziegumi pret personu. Rīga: Zvaigzne ABC, 2001, 309., 310.lpp.

⁹⁴ Par tiesu praksi, piemērojot likumus, kas nosaka kriminālatbildību par dzimumnoziegumiem: LR Augstākās tiesas plēnuma 1992. gada 19. oktobra lēmums Nr.6. LR Augstākās tiesas plēnumu lēmumu krājums 1991-2002. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 2002, 27.lpp.

nodarīšanas atzīstamas tādas darbības, kad vainīgā persona ierobežo cietušā kustības vai pārvietošanās brīvību (cietušo sasien, izolē kādā telpā) un citādā veidā pārvar cietušā pretestību, lai izdarītu ar viņu dzimumaktu. Vardarbība ar fizisku spēju nodarīšanu ir piekaušana, sišana vai ikviena citāda rakstura darbība, kas rada fiziskas sāpes. Vardarbība KL 159. panta izpratnē ir arī jebkāda smaguma miesas bojājumu nodarīšana.⁹⁵ Tāpat kā pie Latvijas KK analīzes, jāņem vērā ir LR Augstākās tiesas plēnuma lēmumā Nr.6 paustās atziņas, arī analizējot KL. Proti, izvarošana un vardarbīga dzimumtieksmju apmierināšana, kas saistīta ar vieglu vai vidēja smaguma miesas bojājumu nodarīšanu, jākvalificē tikai saskaņā KL 159. vai 160. panta attiecīgo daļu un papildus kvalifikācija nav nepieciešama, taču, ja cietušajam tiek nodarīti smagi miesas bojājumi bez paliekošām sekām, nodarījums jākvalificē pēc noziegumu kopības – kā dzimumnoziegums un noziegums pret personu (KL 125.pants).⁹⁶ Kā norāda V.Liholaja⁹⁷, šāda LR Augstākās tiesas atziņa nav īsti saprotama, jo saskaņā ar likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 24. pantu par par smagām sekām atzīstami arī smagi miesas bojājumi bez jebkādam piebildēm. Līdz ar to, nodarot cietušajam smagus miesas bojājumus, neatkarīgi no tā, vai ir vai nav iestājušās paliekošas sekas, noziedzīgais nodarījums būtu jākvalificē tikai saskaņā ar KL 159. panta trešo daļu. Šādu atziņu pauž arī LR Augstākās tiesas plēnums 2001. gada 14.decembra lēmuma Nr.3 3.11. punktā: „laupīšana, ja tā saistīta ar tīšu smagu miesas bojājumu nodarīšanu cietušajam, atzīstama par izdarītu kvalificējošos apstākļos un kvalificējama pēc KL 176. panta 4.daļas. Papildu kvalifikācija pēc KL 125. panta šajā gadījumā nav nepieciešama.”⁹⁸ Rīgas rajona tiesa ar notiesājošu spriedumu ir veidojusi 159.panta un 125. panta kopību. Tā 2009. gada 14. septembrī Rīgas rajona tiesa⁹⁹ izskatījusi lietas materiālus konstatēja, ka persona V₁ un persona V₂ (turpmāk - V₁ un V₂), lietojot vardarbību un draudus, personu grupā, izdarīja dzimumaktu, apmierināja dzimumtieksmes pretdabiskā veidā, un tīši nodarīja tādus miesas bojājumus, kas bīstami dzīvībai (smags miesas bojājums). 2008. gada 2. decembrī V₁ un V₂, atrodoties alkohola ietekmē, ieradās cietušās dzīvesvietā, kur, realizējot kopīgo nolūku, kas vērsts uz dzimumtieksmju apmierināšanu, lai pārvarētu cietušās spēju pretoties, izdarīja vairākus sitienus pa cietušās seju un ķermeni, kā arī V₁ rāva cietušo aiz matiem un izteica

⁹⁵ Likuma piemērošana krimināllietās par svešas mantas nolaupīšanu: LR Augstākās tiesas 2001. gada 14.decembra lēmums Nr.3. LR Augstākās tiesas plēnuma lēmumu krājums 1991-2002. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 2002, 70.lpp.

⁹⁶ Par tiesu praksi, piemērojot likumus, kas nosaka kriminālatbildību par dzimumnoziegumiem: LR Augstākās tiesas plēnuma 1992. gada 19. oktobra lēmums Nr.6. LR Augstākās tiesas plēnuma lēmumu krājums 1991-2002. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 2002, 27.lpp.

⁹⁷ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 304.lpp.

⁹⁸ Likuma piemērošana krimināllietās par svešas mantas nolaupīšanu: LR Augstākās tiesas 2001. gada 14.decembra lēmums Nr.3. LR Augstākās tiesas plēnuma lēmumu krājums 1991-2002. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 2002, 72.lpp.

⁹⁹ Latvijas Republikas Rīgas rajona tiesas 2009. gada 14. septembra spriedums lietā Nr. (netiek norādīts).

viņai draudus noslepkavot. Pēc tam V_1 un V_2 ar cietušo izdarīja dzimumaktu un apmierināja dzimumtieksmes pretdabiskā veidā (orāli). V_1 un V_2 darbību rezultātā cietušajai tika nodarīti miesas bojājumi, kas pēc sava rakstura pieskaitāmi pie smagiem miesas bojājumiem, kas bīstami viņas dzīvībai: krūškurvja sasitums ar septītās ribas lūzumu, gaisa un šķidrums uzkrāšanos kreisā pleiras telpā, kreisā plauša kolabēta (saplaukuši par 1/3) un sejas sasitums ar asinsizplūdumu. Tiesa personas V_1 un V_2 notiesāja saskaņā ar KL 159. panta otro daļu, 160. panta otro daļu un 125. panta otrās daļas piekto punktu. Šāda kvalifikācija nav pareiza un nodarījums bija jākvalificē saskaņā ar 159. panta trešo daļu un 160. panta trešo daļu.

Ar vardarbības piedraudējumu KL 159. panta izpratnē jāsaprot cietušā psihiska ietekmēšana, kas izpaužas vainīgās personas izteiktā vai citādā veidā demonstrētā gatavībā nenovēršami pielietot vardarbību pret cietušo vai viņam tuviem cilvēkiem. Vardarbības piedraudējums var būt izteikts ar vārdiem, žestiem, kāda priekšmeta demonstrēšanu u.tml. Vardarbības piedraudējumam jābūt tādām, ko cietušais uzskata par reālu.¹⁰⁰ Par cietušā tuviniekiem atzīstami ne tikai ģimenes locekļi (bērni, tajā skaitā arī adoptētie, vecāki, adoptētāji, brāļi un māsas, vecvecāki, mazbērni, kā arī laulātais), bet arī citas personas, kurām ir dārga cietušā dzīvība un veselība (piemēram, līgava, brālēns, māsīca, svainis u.tml.).¹⁰¹ Jāņem vērā, ka likumdevējs šā panta dispozīcijā ir norādījis draudus kā līdzekli, lai pārvarētu cietušās personas pretošanos, nevis tikai vardarbības piedraudējumu, kā tas ir, piemēram, KL 176., 183., 268. pantā un vēl atsevišķos KL pantos, līdz ar to būtu jāvērtē, kāda veida draudus vēl vainīgais varētu lietot pret cietušo, lai pārvarētu viņa pretošanos. Šajā gadījumā varētu runāt par šantāžu. Šantāža varētu izpausties arī kā draudi par ziņu izplatīšanu, kas var kompromitēt (aizskart personas godu un cieņu vai novest pie citām nevēlamām sekām) cietušo personu un viņas tuviniekus (piemēram, izpaust ziņas par venērisku slimību, par sodāmību, par amorālu dzīvesveidu un laulības pārkāpšanu, par adoptētiem vai ārīlulības bērniem, par lielām parādsaistībām, par narkotisko vielu lietošanu, par ārstēšanos no alkoholisma utt.). Tāpat vainīgais var lietot draudus iznīcināt vai sabojāt cietušās personas īpašumu.¹⁰² Tā, piemēram, Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesu kolēģijas 2010. gada

¹⁰⁰ Likuma piemērošana krimināllietās par svešas mantas nolaupīšanu: LR Augstākās tiesas 2001. gada 14.decembra lēmums Nr.3. LR Augstākās tiesas plēnumu lēmumu krājums 1991-2002. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 2002, 71.lpp.

¹⁰¹ Par krimināllikumu piemērošanu lietās par tīšām slepkavībām: LR Augstākās tiesas plēnuma 1992. gada 24.februāra lēmums Nr.1. LR Augstākās tiesas plēnumu lēmumu krājums 1991-2002. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 2002, 22.lpp.

¹⁰² Энциклопедия уголовного права. Т.15. Преступления против половой неприкосновенности и половой свободы личности. Санкт-Петербург: Издание профессора Малинина, Санкт-Петербург ГКА, 2011, с.360; Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Под ред. В.И.Радченко, А.С.Михлина. Санкт-Петербург: Питер, 2008, с.243.

3.februāra spriedumā¹⁰³ konstatēta psiholoģiska ietekmēšana, proti, apsūdzētais nolūkā panākt, lai mazgadīgā cietusī izpildītu viņa prasības un pakļautos viņam, psiholoģiski viņu ietekmēja un teica, ka nepakļaušanās gadījumā viņš vairs nevedīs viņu (cietušo) uz izklaides vietām.

Ar izvarošanu, izmantojot cietušā bezpalīdzības stāvokli, jāsaprot gadījumi, kad cietusī persona sava fiziskā vai psihiskā stāvokļa dēļ (fiziski trūkumi, mazgadība, psihiskas dabas traucējumi, cits slimīgs vai bezsamaņas stāvoklis) nav varējusi saprast ar viņu izdarīto darbību raksturu un nozīmi vai nav varējusi vainīgajam pretoties un viņš, stājoties dzimumattiecībās, apzinājies, ka cietušais atrodas tādā bezpalīdzības stāvoklī. Par bezpalīdzības stāvokli jāuzskata arī cietušās personas atrašanās tādā alkohola, narkotisko, psihotropo, toksisko vai citu vielu izraisītā reibuma stāvoklī, kas tai atņēmis spēju apzināties apkārtējos apstākļus, saprast vainīgās personas darbību nozīmi un raksturu vai viņai pretoties.¹⁰⁴ Attiecībā uz bezpalīdzības stāvokļa izpratni J. Bergins puda viedokli, ka cietušās mazgadība bija atzīstama par bezpalīdzības stāvokli, tāpēc, ka mazgadīga meitene sava vecuma dēļ nevarēja pilnīgi apzināties notiekošo un līdz ar to ar viņu izdarīto seksuālo darbību raksturu un nozīmi.¹⁰⁵ Savukārt, D. Mežulis, analizējot lietu Nr.K-58/05¹⁰⁶, norādīja, ka, atšķirībā no Latvijas kriminālkodeksa, kur dzimumsakari ar mazgadīgu personu, pat nelietojot vardarbību vai draudus, vienmēr uzskatāmi par izvarošanu, KL dzimumakts ar mazgadīgo uzskatāms par izvarošanu tikai gadījumā, ja viņš nespēj saprast dzimumakta būtību. Ja mazgadīgā persona saprot dzimumakta nozīmi un labprātīgi tam piekrīt, nodarījumu nevar atzīt par izvarošanu, bet par sodāmu saskaņā ar KL 161. vai 162. pantu.¹⁰⁷ Šāda kvalifikācija būtu atzīstama par pamatotu, taču krimināltiesību teorijā un tiesu praksē (Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma 1992. gada 19. oktobra lēmuma Nr.6 „Par tiesu praksi, piemērojot likumus, kas nosaka kriminālatbildību par dzimumnoziegumiem” 5. punkta rekomendācija) mazgadīgais viennozīmīgi tiek atzīts par bezpalīdzības stāvoklī esošu.¹⁰⁸ LR Augstākā tiesa 2010. gada tiesu prakses apkopojumā¹⁰⁹ jau pauž atšķirīgu viedokli no 1992. gada Augstākās tiesas plēnuma lēmumā Nr. 6 minētā, proti, ka attiecībā uz personām vecumā no vienpadsmit līdz

¹⁰³ Latvijas Republikas Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2010. gada 3. februāra spriedums lietā Nr. (netiek norādīts).

¹⁰⁴ Par tiesu praksi, piemērojot likumus, kas nosaka kriminālatbildību par dzimumnoziegumiem: LR Augstākās tiesas plēnuma 1992. gada 19. oktobra lēmums Nr.6. LR Augstākās tiesas plēnumu lēmumu krājums 1991-2002. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 2002, 28.lpp.

¹⁰⁵ Bergins J. Izvarošanas krimināltiesiskais raksturojums. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 1997, 25.lpp.

¹⁰⁶ Mežulis D. Personas krimināltiesiskā aizsardzība. Slepkavība, izvarošana, draudi un citi noziegumi pret personu. Rīga: Zvaigzne ABC, 2001, 316.lpp.

¹⁰⁷ Turpat, 315.lpp.

¹⁰⁸ Tiesu prakses apkopojums krimināllietās pēc KL 160. un 162. panta. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/info/summary/2007/> [aplūkots 2012. gada 30. janvārī].

¹⁰⁹ Tiesu prakse krimināllietās par slepkavībām (Krimināllikuma 116.-118. pants). Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/info/summary/2010/> [aplūkots 2012. gada 10. martā].

četrpadsmit gadiem, cietušā atzīšana par atrašanos bezpalīdzības stāvoklī ir jāmotivē. Ja šāds bezpalīdzības stāvoklis konstatēts netiek, nodarījums kvalificējams saskaņā ar KL 117. panta 12. punktu, kurā paredzēta atbildība par nepilngadīgā slepkavību. Ņemot vērā LR Augstākās tiesas iepriekš noteikto, ja konstatēts, ka mazgadīgais saprot dzimumakta nozīmi un labprātīgi tam piekrīt, tad nodarījums ir kvalificējams saskaņā ar KL 161. pantu. Igaunijas Sodu kodeksā ir paredzēta norma, kurā noteikts cietušās personas vecums, līdz kuram cietušais vienmēr tiek atzīts par bezpalīdzības stāvoklī esošu, taču par to vairāk darba ceturtajā nodaļā.

Vairākos tiesu spriedumos¹¹⁰ kā bezpalīdzības stāvoklis ir konstatēta cietušā mazgadība, taču atsevišķos spriedumos kā bezpalīdzības stāvokli tiesas norāda cietušās personas atrašanos alkohola reibuma stāvoklī. Tā Siguldas tiesas 2009. gada 20. marta spriedumā¹¹¹ konstatēts, ka persona V (turpmāk - V) izdarīja izvarošanu, proti, stājās dzimumsakaros, izmantojot cietušās bezpalīdzības stāvokli. V izdarīja dzimumaktu ar cietušo, izmantojot viņas bezpalīdzības stāvokli, ko izsauca apreibinošu vielu intoksikācija. Tiesa norāda, ka cietusī atradās stiprā apreibinošo vielu iespaidā (organismā konstatēts 2, 34% alkohola) un tādēļ nespēja izrādīt pretošanos un kontrolēt savu rīcību.

No subjektīvās puses izvarošanu raksturo tikai tiešs nodoms – vainīgais apzinās, ka viņš veic dzimumaktu ar cietušo pret viņa gribu un vēlas apmierināt savu dzimumtieksmi tieši šādā veidā.¹¹²

Kopš 2009. gada 1. jūlija par izvarošanas subjektu var būt gan vīriešu, gan sieviešu dzimuma persona, kura ir pieskaitāma un sasniegusi četrpadsmit gadu vecumu, līdz ar to arī cietušais no izvarošanas var būt abu dzimumu personas.¹¹³ Autoresprāt, panta pirmās daļas dispozīcijā no gramatiskā viedokļa ir pieļauta kļūda, par ko autore savu viedokli izteiks darba ceturtajā nodaļā. Šādus grozījumus autore uzskata par pozitīvu uzlabojumu KL, jo, piemēram, Latvijas Republikas Satversmes¹¹⁴ 94. pantā ir noteikts, ka ikvienam ir tiesības uz brīvību un personas neaizskaramību. Tā arī 1998. gada 1. novembra Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas¹¹⁵ 8. panta pirmā daļa nosaka, ka ikvienam ir tiesības uz savu

---

¹¹⁰ Latvijas Republikas Vidzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2009. gada 13. februāra spriedums lietā Nr. (netiek norādīts); Latvijas Republikas Kurzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2001. gada 23. jūlija spriedums lietā Nr. (netiek norādīts); Latvijas Republikas Kurzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2011. gada 12. maija spriedums lietā Nr. (netiek norādīts); Latvijas Republikas Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2007. gada 31. janvāra spriedums lietā Nr. (netiek norādīts); Latvijas Republikas Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2011. gada 2. novembra spriedums lietā Nr. (netiek norādīts).

¹¹¹ Latvijas Republikas Siguldas tiesas 2009. gada 20. marta spriedums lietā Nr. (netiek norādīts).

¹¹² Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 295.lpp.

¹¹³ Grozījumi Krimināllikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2009. 10. jūnijs, Nr.90.; Krimināllikums. Komentārs par Krimināllikuma grozījumiem, kas izdarīti pēc 2007. gada 1. jūnija (Dr.iur. A.Niedre), Rīga: Firma „AFS”, 2011, 104.lpp.

¹¹⁴ Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993. 1. jūlijs, Nr. 43.

¹¹⁵ Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Latvijas Vēstnesis, 1997. 13.jūnijs, Nr.143/144. Konvencijas teksts pieejams: www.humanrights.lv/doc/regional/eckkons.htm [aplūkots 2012. gada 17. martā].

privāto un ģimenes dzīvi. Arī dzimuma līdztiesības princips paredz, ka sievietēm un vīriešiem tiek piešķirtas vienādas tiesības un vienāda atbildība.¹¹⁶ Eiropas Savienības pamattiesību hartas¹¹⁷ 23. pantā arī ir norādīts uz sieviešu un vīriešu līdztiesību visās jomās.

KL 159.panta otrā un trešā daļa paredz izvarošanas kvalificētus sastāvus. KL 159.panta otrā daļa paredz kriminālatbildību par izvarošanu, ko izdarījusi persona, kura jau agrāk izdarījusi izvarošanu, vai to izdarījusi personu grupa, vai par nepilngadīgā izvarošanu.

Par personu, kas jau agrāk izdarījusi izvarošanu, ir uzskatāma persona, kas par iepriekš izdarīto noziegumu nav atbrīvota no kriminālatbildības, nav iestājies kriminālatbildība noilgums, sodāmība nav noņemta vai dzēsta likumā noteiktajā kārtībā. Šo speciālo atkārtotību veido viena otrai sekojošas divas vai vairākas izvarošanas, ko izdarījusi viena persona neatkarīgi no tā, vai vainīgais sodīts par agrāk izdarīto noziegumu vai nav, vai izdarītās izvarošanas ir bijušas pabeigtas un vai vainīgais ir bijis izvarošanas izdarītājs vai šā nozieguma līdzdalībnieks.¹¹⁸

Dzimumnoziegumi nav uzskatāmi par izdarītiem atkārtoti, ja noziedzīgās darbības ar vienu un to pašu personu izdarītas vairākkārt, vienā un tai pašā vai dažādās vietās, taču laika ziņā nav bijis ilgāks pārtraukums.¹¹⁹ Šeit jāņem vērā ir V. Liholajas viedoklis, kura norāda, ka arī vairākas viena un tā paša cietušā izvarošanas, ko izdarījis viens vainīgais, būtu kvalificējas kā atkārtoti izdarīts noziedzīgs nodarījums.¹²⁰ Tā arī LR Augstākā tiesa ir noteikusi, ka ar katru nākamo, no jauna uzsāktu seksuāla rakstura darbību, kas būtu vērtējama kā izvarošana, vardarbīga dzimumtieksmju apmierināšana pretdabiskā veidā vai arī kā netiklas darbības, tiek izdarīts cits noziedzīgs nodarījums, kas no jauna apdraud personas intereses un kas vērtējams kā atkārtots noziedzīgs nodarījums.¹²¹ Darba autore piekrīt iepriekš minētajam, jo izvarošana ir noziegums ar formālu sastāvu, kas ir pabeigts ar dzimumakta uzsākšanas brīdi, līdz ar to, vairākas reizes uzsākot dzimumaktu ar cietušo, neatkarīgi no tā, vai dzimumakts tiek pabeigts, tiek izdarīti vairāki noziegumi. Likumprojektā „Grozījumi Krimināllikumā” ir paredzēts atkārtotību kā daudzējādības veidu no Latvijas krimināltiesību sistēmas izslēgt, norādot, ka KL paredzētajai reglamentācijai saistībā ar noziedzīgu

---

¹¹⁶ Dupate K. Dzimumu līdztiesība: Eiropas Savienības prasības un Latvijas situācija. Pieejams: www.humanrights.org.lv/upload_file/Dzimumu_lidzties_dupate.ppt [aplūkots 2012. gada 17. martā].

¹¹⁷ Eiropas Savienības Pamattiesību harta. Hartas teksts pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/lv/treaties/dat/32007X1214/hm/C2007303LV.01000101.htm> [aplūkots 2012. gada 17. martā].

¹¹⁸ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 296.lpp.

¹¹⁹ Par tiesu praksi, piemērojot likumus, kas nosaka kriminālatbildību par dzimumnoziegumiem: LR Augstākās tiesas plēnuma 1992. gada 19. oktobra lēmums Nr.6. LR Augstākās tiesas plēnumu lēmumu krājums 1991-2002. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 2002, 28.lpp.

¹²⁰ Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 304.-306.lpp.

¹²¹ Tiesu prakses apkopojums krimināllietās pēc KL 160. un 162. panta. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/info/summary/2007/> [aplūkots 2012. gada 30. janvārī].

nodarījumu atkārtotību ir vairāki trūkumi un nepilnības.¹²² Par šo likumprojektu un paredzētajiem grozījumiem nedaudz vairāk darba ceturtajā nodaļā.

Izvarošana atzīstama par izdarītu personu grupā, ja tajā piedalījušās vismaz divas personas, pie tam iepriekšēja vienošanās šāda nozieguma izdarīšanai nav obligāta. Lai atzītu, ka noziedzīgs nodarījums izdarīts personu grupā bez iepriekšējas vienošanās, pietiek konstatēt, ka izvarošana izdarīta, piedaloties vismaz divām personām cietušā pretošanās pārvarēšanā, un tā rezultātā kaut vai viena persona ir izdarījusi dzimumaktu pret cietušā gribu. Līdz ar to par līdzizdarītājiem atzīstamas tās personas, kuras, kaut arī pašas ar cietušo dzimumaktu nav izdarījušas, tomēr lietojušas pret cietušo vardarbību vai tās draudus, vai arī citādi ietekmējušas viņu ar nolūku pārvarēt cietušā pretošanos, lai atvieglotu dzimumakta izdarīšanu citiem.¹²³

Krimināltiesību teorijā un tiesu praksē ir vērojamas atšķirības attiecībā par noziedzīgiem grupējumiem. Risinājuma problēmas rodas konkrētos gadījumos, kad likumā noteikto attiecīgās grupas dalībnieku minimālais skaits ir atkarīgs no tā, vai visi grupas dalībnieki ir sasnieguši kriminālatbildības vecumu un vai viņi ir pieskaitāmi – vai nodarījuma tiešos izdarītājus ir pamats saukt pie kriminālatbildības par personu grupā izdarītu noziedzīgu nodarījumu, ja viņu kā tiešo nodarījuma izdarītāju skaits bez mazgadīgā vai nepieskaitāmā ir nepietiekams noziedzīgā grupējuma konstatēšanai. Augstākās tiesas plēnuma 1992. gada 19.oktobra lēmuma „Par tiesu praksi, piemērojot likumu, kas nosaka kriminālatbildību par dzimumnoziegumiem” 7. punktā ir teikts, ka to personu darbības, kuras bijušas līdzizpildītāji (šobrīd - līdzizdarītāji) noziegumā, jākvalificē kā šā nozieguma izdarīšana grupā neatkarīgi no tā, vai viņi ir šā nozieguma subjekts un vai viņi ir saukti pie kriminālatbildības.¹²⁴ Pretējs uzskats par grupu ir D. Mežulim, kurš norāda, ka personu grupas dalībniekiem ir jābūt derīgiem subjektiem. Viņš pauž viedokli, ja izvarošanu izdarījušas divas personas, taču konstatē, ka viena no tām ir nepieskaitāma vai mazgadīga, izvarošanu nevar atzīt par izdarītu grupā neatkarīgi no tā, vai vainīgais un cietusī persona šo faktu apzinājušies.¹²⁵ Darba autore piekrīt iepriekšminētajai Augstākās tiesas plēnuma lēmuma atziņai, jo uzskata, ka noziedzīgā nodarījuma subjekts var arī nezināt par personas, ar ko viņa kopā darbojas, nespēju būt par nodarījuma subjektu. Turklāt autore piekrīt U. Krastiņa norādītajam, ka katrā konkrētajā

¹²² Sīkāk sk.: Likumprojekts „Grozījumi Krimināllikumā”. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/F8EAF0BB07FCB67AC225793300488419?OpenDocument> [aplūkots 2012. gada 18. martā].

¹²³ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 298., 299.lpp.

¹²⁴ Krastiņš U. Grupveida nodarījumi: teorija un prakse. Grām.: Krastiņš U. Krimināltiesību teorija un prakse: viedokļi, problēmas, risinājumi 1998-2008. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2009, 141.lpp.

¹²⁵ Mežulis D. Personas krimināltiesiskā aizsardzība. Slepkaivība, izvarošana, draudi un citi noziegumi pret personu. Rīga: Zvaigzne ABC, 2001, 321., 322.lpp.

gadījumā tas jāizlemj atbilstoši nepieskaitāmā vai mazgadīgā fiziskajām un garīgajām īpašībām, kas ļauj spriest par to, cik spējīgs viņš ir saprātīgi veikt ar noziedzīgo nodarījumu saistītās darbības, kā arī to, ar kādu nolūku nozieguma subjekts ir nolēmis kopīgi ar nepieskaitāmo vai mazgadīgo izdarīt noziedzīgo nodarījumu.¹²⁶ Latgales apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2011. gada 6. decembra spriedumā¹²⁷ kā atbildību pastiprinošs apstākļi netiek konstatēti netiklu darbību izdarīšana personu grupā. Apsūdzība tika norādīts, ka apsūdzētais V (turpmāk - V) un persona, kura nav sasniegusi vecumu, ar kuru iestājas kriminālatbildība, pēc šīs personas priekšlikuma izdarīja netiklas darbības ar mazgadīgo cietušo. Krimināllieta tika izskatīta bez pierādījumu pārbaudes, tādēļ nav redzama tiesas motivācija, kādēļ netika konstatēts šis atbildību pastiprinošais apstākļi.

Inkriminējot tādas kvalificējošas pazīmes kā nepilngadīgā un mazgadīgā izvarošana, jākonstatē, ka vainīgā persona zinājusi vai apzināti pieļāvusi, ka izdara noziedzīgu nodarījumu pret nepilngadīgo vai mazgadīgo. Ja ir pierādījumi apstāklim, ka vainīgā persona ir maldījusies cietušā faktiskajā vecumā, cietušā nepilngadība vai mazgadība vien nevar būt par pamatu vainīgā darbību kvalificēšanai saskaņā ar KL 159. panta otro vai trešo daļu.¹²⁸ Saskaņā ar Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma 1992. gada 19. oktobra lēmuma Nr.6 „Par tiesu praksi, piemērojot likumus, kas nosaka kriminālatbildību par dzimumnoziegumiem”¹²⁹ 8. punktu, ar cietušā vecuma apzināšanos jāsaprot, ka vainīgais ir zinājis vai apzināti pieļāvis, ka izdara noziedzīgo nodarījumu pret mazgadīgo. Ja vainīgais maldījies cietušā faktiskajā vecumā, tā mazgadība vien nevar būt par pamatu šo kvalificējošo pazīmju inkriminēšanai. Tā arī Latvijas Republikas Augstākā tiesa 2007. gada prakses apkopojumā ir noteikusi, ka vainīgā psihiskā attieksme pret cietušā vecumu ir obligāti konstatējama.¹³⁰ Tā, piemēram, Vidzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2002. gada 29. augustā¹³¹ iztiesātajā lietā persona V (turpmāk - V) apsūdzēta par dzimumakta izdarīšanu ar mazgadīgu personu, lietojot vardarbību un draudus, kvalificējot viņas nodarījumu saskaņā ar Latvijā spēkā esošā Krimināllikuma (turpmāk - KL) 159. panta trešo daļu. Atzīstot par pierādītu, ka V izdarījis viņam inkriminētās darbības, tiesa nodarījumu

¹²⁶ Krastiņš U. Grupveida nodarījumi: teorija un prakse. Grām.: Krastiņš U. Krimināltiesību teorija un prakse: viedokļi, problēmas, risinājumi 1998-2008. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2009, 142.lpp.

¹²⁷ Latvijas Republikas Latgales apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2011. gada 6. decembra spriedums lietā Nr. (netiek norādīts).

¹²⁸ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 302.lpp.

¹²⁹ Par tiesu praksi, piemērojot likumus, kas nosaka kriminālatbildību par dzimumnoziegumiem: LR Augstākās tiesas plēnuma 1992. gada 19. oktobra lēmums Nr.6. LR Augstākās tiesas plēnuma lēmumu krājums 1991-2002. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 2002, 29.lpp.

¹³⁰ Tiesu prakses apkopojums krimināllietās pēc KL 160. un 162. panta. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/info/summary/2007/> [aplūkots 2012. gada 6. martā].

¹³¹ Latvijas Republikas Vidzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2002. gada 29. augusta spriedums lietā Nr. (netiek norādīts).

pamatoti pārkvalificēja uz KL 159. panta otro daļu, norādot, ka, izvērtējot tiesā pārbaudītos pierādījumus to kopumā, nav iegūti pārliecinoši pierādījumi, ka V būtu zinājis vai apzināti pieļāvis, ka persona, ar kuru viņš izdara dzimumaktu, ir mazgadīga. Tiesa norāda: „Neapšaubāmi ir nodibināts, ka V cietušo, ar kuru stājās vardarbīgos dzimumsakaros, uzskatīja par nepilngadīgu personu, tāpēc viņa darbības juridiski ir kvalificējamas kā nepilngadīgās izvarošana, t.i., pēc KL 159. panta otrās, nevis trešās daļas.”

KL 159. panta trešajā daļā kā kvalificējoša pazīme ir ietvertas smagas sekas, kuru kritēriji norādīti 1998. gada 15. oktobra likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību”¹³² 24. pantā. Tajā noteikts, ka atbildība par KL paredzēto noziedzīgo nodarījumu, kas izraisījis smagas sekas, iestājas, ja noziedzīga nodarījuma rezultātā izraisīta cilvēka nāve, nodarīti smagi miesas bojājumi vai psihiskas dabas traucējumi vismaz vienai personai, mazāk smagi miesas bojājumi vairākām personām, mantisks zaudējums lielā apmērā vai radīts citāds smags kaitējums ar likumu aizsargātām interesēm un tiesībām.

Smagu seku izpratni savulaik ir skaidrojis arī LR Augstākās tiesas plēnums¹³³ papildus nosakot, ka par sevišķi smagām sekām var atzīt arī cietušās personas pašnāvību vai tās mēģinājumu.

Tā kā smagu seku uzskaitījums nav noslēgts, tiesas katrā gadījumā var vērtēt, kad vainīgā izdarītais noziedzīgais nodarījums kvalificējams saskaņā ar 159. panta trešo daļu vai 160. panta trešo daļu par smagu seku izraisīšanu. Tā Kurzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2001. gada 23. jūlija spriedumā¹³⁴ konstatētas smagas sekas, kas iestājušās izvarošanas rezultātā. Ar ambulatorās kompleksās tiesu psihiatriskās – tiesu psiholoģiskās ekspertīzes atzinumu konstatēts, ka izdarītās darbības pret cietušo ir izraisījušas smagas sekas: pastiprinātu nervozitāti, satraucamību, apdraudētības un bezpalīdzības izjūtas, bailes no tēva, uzmācīgas atmiņas, kas rada emocionālas ciešanas. Šīs izpausmes ir intensīvas.

Gadījumos, kad izvarošana izraisījusi smagas sekas, jākonstatē cēloņsakarība starp izvarošanas faktu un sekām, kas ar to saistītas (materiāls sastāvs).¹³⁵

Krimināllikuma 159. panta trešās daļas izpratnē smagas sekas saistāmas tikai ar cietušās personas nonāvēšanu aiz neuzmanības.¹³⁶ Savukārt, LR Augstākās tiesas plēnums norāda, ja

¹³² Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 4.novembris, Nr.331/332.

¹³³ Par tiesu praksi, piemērojot likumus, kas nosaka kriminālatbildību par dzimumnoziegumiem: LR Augstākās tiesas plēnuma 1992. gada 19. oktobra lēmums Nr.6. LR Augstākās tiesas plēnumu lēmumu krājums 1991-2002. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 2002, 27.lpp.

¹³⁴ Latvijas Republikas Kurzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2001. gada 23. jūlija spriedums lietā Nr. (netiek norādīts).

¹³⁵ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 306.lpp.

¹³⁶ Turpat, 303.lpp.

tiek izdarīta slepkavība, kas saistīta ar izvarošanu, nodarījums jākvalificē kā divu patstāvīgu noziegumu kopība pēc KL 117. panta 7. punkta un 159. panta attiecīgās daļas.¹³⁷

Iepriekš minētā LR Augstākās tiesas plēnuma norādītā atziņa neatbilst ne teorijai, ne praksei, taču tiesas bieži vien veido KL 159. panta un 117. panta 7. punkta (slepkavība, kas saistīta ar izvarošanu) kopību. Darba ceturtajā nodaļā šī problēma tiks analizēta plašāk.

KL 160. pantā paredzēta atbildība par vardarbīgu dzimumtieksmes apmierināšanu. Saskaņā ar KL 7. pantu šā panta pirmajā daļā minētais nodarījums uzskatāms par smagu noziegumu, savukārt, otrajā un trešajā daļā – par sevišķi smagu noziegumu.

KL 160. pantā paredzēta atbildība par pederastiju vai lezbiānismu, vai dzimumtieksmju citādu apmierināšanu pret dabiskā veidā, ja tādas darbības izdarītas, lietojot vardarbību, draudus vai izmantojot personas bezpalīdzības stāvokli.

Noziedzīga nodarījuma grupas objekts, tāpat kā izvarošanas sastāvā, ir pilngadīgas personas dzimumbrīvība, bet, ja cietušais ir nepilngadīgais, tiek apdraudēta viņa dzimumneaizskaramība. Kā papildu tiešais objekts vardarbības lietošanas gadījumā būs cietušās personas veselība vai dzīvība, atkarībā no pielietotās vardarbības smaguma.¹³⁸

Nozieguma objektīvo pusi veido vainīgā aktīva rīcība, kuru raksturo tādas seksuāla rakstura darbības kā pederastija, lezbiānisms, citādas darbības un noteikta fiziska vai psihiska iedarbība, proti, vardarbība vai tās piedraudējums, vai arī tiek izmantots cietušā bezpalīdzības stāvoklis.¹³⁹ Arī šā panta dispozīcijā, tāpat kā 159. panta dispozīcijā, likumdevējs ir norādījis uz draudiem kā līdzekli, lai pārvarētu cietušā pretošanos un panāktu ar viņu nodarījuma izdarīšanu, līdz ar to, arī šajā gadījumā var runāt par psiholoģisku ietekmēšanu, ne tikai vardarbības piedraudējumu.

Homoseksuālisms (seksuālā inversija, homofilija, homoerotisms, ekviseksuālisms) ir dzimumtieksme, kas vērsta uz sava dzimuma pārstāvi. Vīriešu homoseksuālisms tiek apzīmēts ar vārdiem „urānisms” vai „pederastija”. Seksuālo tieksmi uz pusaudžiem sauc par efēbofiliju. Sieviešu homoseksuālisms tiek apzīmēts ar vārdu „lesbisms” vai „sapfisms”. Pieaugušu sieviešu seksuālo tieksmi uz jaunām meitenēm sauc par korofiliju.¹⁴⁰ Nepilngadīgo seksuālā izmantošana tiek apzīmēta ar jēdzienu „pedofilija”.¹⁴¹ Pederastija – vardarbīga dzimumtieksmes apmierināšana vīrietim ar vīrieti (*per anus*), savukārt, lezbiānisms nozīmē vardarbīgu dzimumtieksmes apmierināšanu sievietei ar sievieti, iedarbojoties uz ķermeņa

¹³⁷ Par tiesu praksi, piemērojot likumus, kas nosaka kriminālatbildību par dzimumnoziegumiem: LR Augstākās tiesas plēnuma 1992. gada 19. oktobra lēmums Nr.6. LR Augstākās tiesas plēnumu lēmumu krājums 1991-2002. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 2002, 28.lpp.

¹³⁸ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 307. lpp.

¹³⁹ Turpat, 308.lpp.

¹⁴⁰ Teteris O. Tiesu medicīnas esence. Rīga: Apgāds „Rasa ABC”, 2004, 217., 218.lpp.

¹⁴¹ Turpat, 187.lpp.

erogēnām zonām, dzimumakta imitāciju vai veicot citādas seksuālas darbības (orāli-ģenitāli kontakti, seksuālu tieksmju apmierināšana dažādu iedarbību rezultātā – ar mākslīgu dzimumlocekļu atveidojumu palīdzību, vibratoriem, masturbāciju, petingu, berzēšanos gar partnera ķermeni utt.).¹⁴²

Citāda dzimumtieksmes apmierināšana pretdabiskā veidā var izpausties kā iekļūšana citas personas anatomiskajos orgānos mutē, anālajā atverē vai arī var būt saistīta ar dažādu iedarbību uz cietušā ķermeni un dzimumakta imitāciju – vainīgā dzimumorgānu pieskaršanās cietušā dzimumorgāniem un berzēšanās gar tiem, dzimumlocekļa ievietošana starp cietušā kājām (stilbiem), cietušā gurniem, krūtīm un kustību, kas imitē dzimumaktu, izdarīšana, priekšmetu ievadīšana cietušā dzimumorgānos vai anālajā atverē utt.¹⁴³

No subjektīvās puses šo nodarījumu raksturo tiešs nodoms – vainīgā persona apzinās, ka vardarbīgi un pretdabiskā veidā apmierina savu dzimumtieksmi un vēlas tā rīkoties.¹⁴⁴

KL 160. panta otrajā daļā pastiprināta atbildība par vardarbīgu dzimumtieksmes apmierināšanu pretdabiskā veidā, ja tas izdarīts ar nepilngadīgo, tādas darbības izdarītas atkārtoti, nodarījumu izdarījusi persona, kas agrāk izdarījusi izvarošanu, vardarbīgu dzimumtieksmes apmierināšanu pretdabiskā veidā izdarījusi personu grupa.

Ja panta pirmajā vai otrajā daļā paredzētās darbības izraisījušas smagas sekas (materiāls sastāvs) vai ja tās izdarītas ar mazgadīgo, nodarījums kvalificējams saskaņā ar šā panta trešo daļu.¹⁴⁵

Šajā pantā paredzētā nozieguma sastāvs, tāpat kā izvarošanas gadījumā, ir formāls un uzskatāms par pabeigtu ar pantā minēto darbību uzsākšanas brīdi.¹⁴⁶

Ņemot vērā, ka šis pants no KL 159. panta atšķiras tikai ar objektīvo pusi, tad šā noziedzīgā nodarījuma sastāva un kvalificējošās pazīmes, kas tika aplūkotas pie izvarošanas sastāva, attiecināmas arī uz KL 160. pantu.

Tiesu praksē aktuāla problēma ir Krimināllikuma 160. pantā paredzētās vardarbīgās dzimumtieksmes apmierināšanas pretdabiskā veidā nodalīšana no pavešanas netiklībā, par ko atbildība ir paredzēta KL 162. pantā. 2007. gada septembrī LR Augstākā tiesa sagatavoja tiesu prakses apkopojumu krimināllietās pēc Krimināllikuma 160. un 162. panta, kurā tika norādītas abu noziedzīgo nodarījumu objektīvās puses pazīmes, pēc kurām norobežot šos abus

¹⁴² Уголовное право. Особенная часть. Учебник для вузов. Ответственные редакторы: И.Я. Козаченко, З.А.Незнамова, Г.П.Новоселов. Москва: Издательская группа НОРМА-ИНФРА, 1998, с.135.

¹⁴³ Tiesu prakses apkopojums krimināllietās pēc KL 160. un 162. panta. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/info/summary/2007/> [aplūkots 2012. gada 30. janvārī].

¹⁴⁴ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 312. lpp.

¹⁴⁵ Turpat.

¹⁴⁶ Turpat, 311.lpp.

nodarījumus. Darba autore ceturtajā nodaļā vērtēs, vai tiesas ievēro Augstākās tiesas ieteikumus, kā norobežot šos noziegumus.

KL, sargājot sešpadsmit gadu vecumu nesasnējušas personas normālu seksuālo attīstību, nosaka, ka šādai personai dzimumsakari ir pieļaujami tikai ar saviem vienaudžiem, proti, ar personām, kuras nav sasniegušas astoņpadsmit gadu vecumu, no kurām tā nav materiālā vai citādā atkarībā.¹⁴⁷ KL 161. pants paredz atbildību par dzimumsakariem, pederastiju un lezbiānismu ar personu, kas nav sasniegusi sešpadsmit gadu vecumu. Pantā paredzētais noziedzīgais nodarījums ir mazāk smags nodarījums, kas apdraud mazgadīgo un pusaudžu dzimumneaizskaramību, viņu normālu fizisku, garīgu un seksuālu attīstību. No objektīvās puses šis nodarījums izpaužas kā labprātīgi dzimumsakari starp vīrieti un sievieti vai arī kā pederastija, lezbiānisms vai dzimumtieksmju citāda apmierināšana pretdabiskā veidā, kas ir kriminālsodāms, ja cietusī persona nav sasniegusi sešpadsmit gadu vecumu un ir materiālā vai citādā atkarībā no vainīgā, vai ja šo nodarījumu ir izdarījusi pilngadīga persona.¹⁴⁸

Ar materiālo atkarību saprot tādas attiecības starp vainīgo un cietušo, kad vainīgajam ir bijis pienākums sniegt cietušajam būtisku materiālu atbalstu vai arī cietušais ir atradies pilnīgā vainīgā apgādībā, savukārt, citāda atkarība var izrietēt no laulības vai radniecības saitēm, darba, dienesta, militārām attiecībām, attiecībām starp pedagogu un skolēnu, fiziski vai garīgi slīmu un viņa kopēju u.tml.¹⁴⁹

Nodarījumu var kvalificēt saskaņā ar KL 161. pantu tad, ja nav konstatēta vardarbība, tās piedraudējums vai cietušā bezpalīdzības stāvokļa izmantošana no vainīgā puses.¹⁵⁰ Ja konstatēts, ka cietušais, kas nav sasniedzis sešpadsmit gadu vecumu, mazgadības vai citu apstākļu dēļ ir atradies bezpalīdzības stāvoklī, dzimumakts ar viņu, pederastija, lezbiānisms vai dzimumtieksmju citāda apmierināšana pretdabiskā veidā kvalificējama saskaņā ar KL 159. vai 160. pantu.¹⁵¹

No subjektīvās puses tas ir tīšs nodarījums, kad vainīgā persona vai nu zina, ka stājas dzimumsakaros, nodarbojas ar pederastiju, lezbiānismu vai citādi apmierina savas dzimumtieksmes pretdabiskā veidā ar personu, kura nav sasniegusi sešpadsmit gadu vecumu, un vēlas to, vai arī apzināti pieļauj, ka viņa partnere (partneris) var nebūt sešpadsmit gadus

¹⁴⁷ Mežulis D. Personas krimināltiesiskā aizsardzība. Slepkavība, izvarošana, draudi un citi noziegumi pret personu. Rīga: Zvaigzne ABC, 2001, 321., 322.lpp.

¹⁴⁸ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 314.lpp.

¹⁴⁹ Turpat.

¹⁵⁰ Turpat, 315.lpp.

¹⁵¹ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 2. Sevišķā daļa. Rīga: Firma „AFS”, 2007, 347.lpp.

veca, bet tas viņu neattur no minēto darbību izdarīšanas.¹⁵² Šajā pantā, tāpat kā KL 159. pantā, jēdzienu „dzimumsakari” būtu jāaizstāj ar jēdzienu „dzimumakts”, kā to arī paredz Tieslietu ministrijas izstrādātais likumprojekts¹⁵³.

Šā nodarījuma sastāvs ir formāls, tas ir pabeigts ar dzimumakta vai darbību, kas vērstas uz dzimumtieksmju apmierināšanu pret dabiskā veidā, uzsākšanas brīdi.¹⁵⁴

Iepazīstoties ar divdesmit trim spriedumiem un diviem prokurora priekšrakstiem par sodu, autore secina, ka šis noziedzīgais nodarījums ir vērsts pret 14 un 15 gadus vecām personām. Ar Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesu kolēģijas 2011. gada 20. aprīlā spriedumu¹⁵⁵ persona V notiesāta saskaņā ar KL 161. pantu. Laika posmā no 2008. gada 24. novembra līdz 2010. gada 20. augustam V piekopa dzimumsakarus ar mātes kopdzīvotāja nepilngadīgo meitu. Vidzemes apgabaltiesas 2011. gada 5. decembra spriedumā¹⁵⁶ konstatēts, ka V stājās dzimumsakaros ar personu, kas nav sasniegusi sešpadsmit gadu vecumu. Ar Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2008. gada 8. janvāra spriedumu¹⁵⁷ persona V atzīta par vainīgu KL 161. pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā. Tiesa konstatēja, ka V, būdams pilngadīga persona, apzinoties, ka cietusī nav sasniegusi 16 gadu vecumu, stājās ar viņu dzimumsakaros, kā arī apmierināja savu dzimumtieksmi pret dabiskā veidā. Saldus rajona prokuratūras 2011. gada 2. decembra prokurores priekšrakstā par sodu¹⁵⁸ noteikts, ka persona V saukta pie kriminālatbildības par to, ka viņš, būdams pilngadīga persona, stājās dzimumsakaros ar personu, kura nav sasniegusi 16 gadu vecumu. Cietusī persona ir bijusi 15 gadus veca un vainīgais to apzinājies.

Analizējot KL ietverto dzimumnoziedzumu regulējumu, autore guva detalizētāku priekšstatu par šiem noziedzumiem, kā arī iezīmējās pamatproblēmas, kas saistītas ar šo noziedzumu kvalifikāciju. Autore tāpat konstatēja nepilnības, kas izveidojušās praksē un kuras radījis likumdevējs. Ar dzimumnoziedzumu sastāvu analīzi autore guva priekšstatu par nepieciešamajiem grozījumiem un uzlabojumiem Krimināllikumā, kurus sīkāk analizē šā darba ceturtajā nodaļā.

---

¹⁵² Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 316.lpp.

¹⁵³ Likumprojekts „Grozījumi Krimināllikumā”. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/F8EAF0BB07FCB67AC225793300488419?OpenDocument> [aplūkots 2012. gada 18. martā].

¹⁵⁴ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 316.lpp.

¹⁵⁵ Latvijas Republikas Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2011. gada 20. aprīlā spriedums lietā Nr. (netiek norādīts).

¹⁵⁶ Latvijas Republikas Vidzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2011. gada 5. decembra spriedums lietā Nr. (netiek norādīts).

¹⁵⁷ Latvijas Republikas Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2008. gada 8. janvāra spriedums lietā Nr. (netiek norādīts).

¹⁵⁸ Latvijas Republikas Saldus rajona prokuratūras 2011. gada 2. decembra prokurores priekšraksts par sodu.

3. ĀRVALSTU REGULĒJUMS SAISTĪBĀ AR LĪDZĪGIEM SEKSUĀLA RAKSTURA NOZIEGUMIEM

Šajā nodaļā autore aplūkos Igaunijas, Lietuvas, Vācijas, Norvēģijas, kā arī Amerikas Savienoto Valstu kriminālatbildības regulējumu par noziedzīgiem nodarījumiem pret dzimumneaizskaramību. Autoresprāt, svarīgi ir aplūkot citu valstu krimināllikumus un novērtēt tajos ietvertu atbildības par dzimumnoziedzīgiem regulējumu. Aplūkojot citu valstu pieredzi, iespējams izvērtēt Latvijas nacionālā regulējuma priekšrocības un trūkumus un rezultātā noteikt nepieciešamību veikt grozījumus Latvijā spēkā esošajā KL.

3.1. Lietuvas Republikas kriminālkodekss

Lietuvas krimināltiesību attīstību 20.gs., tāpat kā Latvijā, ir ietekmējusi Krievijas un vēlāk arī padomju laikā pieņemtie tiesību akti. Arī Lietuvā 1918. gadā tika ieviesti 1903. gada Krievijas Sodlu likumi, kuri palika spēkā arī pēc Lietuvas neatkarības pasludināšanas. 1940.gadā Lietuvas teritorijā tika ieviests Krievijas PFSR 1926. gada kriminālkodekss, savukārt, 1961.gada Lietuvas PSR kriminālkodekss ne ar ko neatšķīrās no pārējo savienoto republiku kriminālkodeksiem. Šis kriminālkodekss tika neskaitāmas reizes grozīts, bet bija spēkā līdz pat 2002.gada beigām. Šobrīd spēkā esošais Lietuvas Republikas kriminālkodekss, kas aizstāja 1961.gada kriminālkodeksu, tika apstiprināts ar 2000.gada 26.septembra likumu, bet spēkā stājās 2003.gada 1.janvārī.¹⁵⁹

Lietuvas Republikas kriminālkodeksa¹⁶⁰ (turpmāk – Lietuvas KK) XXI nodaļas nosaukums ir „Noziegumi un kriminālpārkāpumi pret cilvēka seksuālās pašnoteikšanās brīvību un seksuālo neaizskaramību”.

Šā kriminālkodeksa 149. panta pirmajā daļā ir definēta izvarošana, proti, dzimumakts ar cilvēku pret viņa gribu, lietojot fizisku vardarbību vai draudus nekavējoties to pielietot vai citādā veidā atņemot iespēju pretoties, vai izmantojot cietušā bezpalīdzības stāvokli. Šā panta otrajā daļā ir paredzēta atbildība par personu grupā izdarītu cilvēka izvarošanu, panta trešajā daļā – par nepilngadīgā izvarošanu, savukārt, panta ceturtajā daļā – par mazgadīgā izvarošanu.

Saskaņā ar 150. pantu kriminālatbildība ir paredzēta par seksuālu vardarbību. Panta pirmajā daļā ir noteikts, ka seksuāla vardarbība ir dzimumtieksmju apmierināšana ar cilvēku

¹⁵⁹ Krimināltiesības – attīstības tendences Eiropas un nacionālajās tiesībās, attiecības starp I un III pīlāru, ieviešanas metožu labākā prakse. Pieejams: <http://www.tm.gov.lv/lv/ministrija/imateriali/petijumi.html> [aplūkots 2012. gada 31. janvārī].

¹⁶⁰ Lietuvas Republikas kriminālkodekss – Grām.: Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Igaunija, Latvija, Lietuva. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004, 299.lpp.

pret viņa gribu anālā, orālā vai citādā fiziskas saskarsmes veidā, lietojot fizisku vardarbību vai draudus nekavējoties to pielietot, vai citādā veidā atņēmot iespēju pretoties, vai izmantojot cietušā bezpalīdzības stāvokli. Panta otrajā daļā ir paredzēta atbildība, ja seksuālu vardarbību ir izdarījusi personu grupa, trešajā daļā – ar nepilngadīgu personu, savukārt, ceturtajā – ar mazgadīgu personu. Saskaņā ar Lietuvas KK krimināllieta tikai pēc cietušā sūdzības, viņa likumīgā pārstāvja iesnieguma vai prokurora prasības ierosināma ne tikai izvarošanas, bet arī seksuālas vardarbības gadījumā, ja nodarījumos nav kvalificējošu pazīmju.

Lietuvas KK 151. pantā ir noteikta atbildība par piespiešanu stāties dzimumattiecībās un, proti, kriminālatbildība iestājas personai, kura piespiedusi citu personu stāties dzimumattiecībās vai apmierināt vainīgā vai citas personas dzimumtieksmes, draudot ar vardarbību, lietojot psihisku vardarbību vai izmantojot cietušās personas atkarību. Panta otrajā daļā ir minēta kvalificējoša pazīme, ja pirmajā daļā izdarītās darbības ir vērstas pret nepilngadīgu personu. Šā panta trešā daļa nosaka, ja cietušais ir pilngadīgs, vainīgā persona pie kriminālatbildības saucama, ja ir cietušā sūdzība, viņā likumīgā pārstāvja iesniegums vai prokurora prasība.

Tā arī 152. pantā ir paredzēta atbildība par seksuālu vajāšanu jeb seksuālu uzmākšanos. Panta pirmajā daļā ir noteikts, ka tas, kurš, nolūkā panākt seksuālu saskarsmi vai seksuālu apmierinājumu ar vulgārām vai līdzīgām darbībām, ar piedāvājumiem vai mājieniem vajājis personu, kas ir no viņa atkarīga sakarā ar dienestu vai citādā veidā, ir izdarījis kriminālpārkāpumu un saucams pie atbildības. Kriminālpārkāpums ir sodāms pēc cietušā sūdzības, viņa likumīgā pārstāvja iesnieguma vai prokurora prasības.

3.2. Sodū kodekss, kas ir spēkā Igaunijas Republikā

Igaunijas Republikā galvenais krimināltiesību avots ir Sodū kodekss (oficiālais nosaukums – „Penitenciārais kodekss”), kas tika pieņemts 2001. gada 6. jūnijā un spēkā stājās 2002. gada 1. septembrī. Ar šo Sodū kodeksu tika aizstāts 1961. gada Kriminālkodekss, kas tika apstiprināts 1992. gadā jaunā redakcijā, taču līdz 2002. gada 1. martam vairākas reizes grozīts un papildināts.¹⁶¹

Sodū kodeksa, kas ir spēkā Igaunijas Republikā¹⁶² (turpmāk – Igaunijas SK), septītā nodalījuma nosaukums ir „Vainojami nodarījumi pret seksuālo pašnoteikšanos”.

¹⁶¹ Уголовное право и процесс Эстонии. Pieejams: http://kommentarii.org/strani_mira_eciklopediy/estoniy.html [aplūkots 2012. gada 31. janvārī].

¹⁶² Sodū Kodekss (Igaunija) – Grām.: Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Igaunija, Latvija, Lietuva. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004, 390.lpp.

Igaunijas SK 141. pants paredz atbildību par izvarošanu, t.i., par dzimumsakariem ar cilvēku pret viņa gribu, lietojot vardarbību vai izmantojot viņa stāvokli, kad viņam nebija iespējas pretoties vai saprast notiekošo. Panta otrajā daļā ir uzskaitītas sešas kvalificējošas pazīmes: izvarošana ir izdarīta pret personu, kas nav sasniegusi astoņpadsmit gadu vecumu, izvarošanu ir izdarījušas divas vai vairākas personas, tā ir saistīta ar smaga kaitējuma nodarīšanu cietušā veselībai, tā ir izraisījusi cietušā nāvi, izvarošana ir novedusi cietušo līdz pašnāvībai vai tās mēģinājumam, to ir izdarījusi persona, kas jau agrāk izdarījusi izvarošanu. Igaunijas SK jēdziens „cietušā bezpalīdzības stāvoklis” lietots netiek, taču likumdevējs norāda uz personas nespēju izrādīt pretošanos vai saprast notiekošo.¹⁶³ Igaunijas SK izvarošanu definē kā dzimumsakarus pret personas gribu, taču Latvijas likumdevējs ir izvēlējis piemērotāku jēdzienu „dzimumakts”, jo, kā iepriekš minēts jēdziens „dzimumsakari” aptver gan dzimumaktu, gan arī vardarbīgu dzimumtieksmes apmierināšanu pretdabiskā veidā.

Saskaņā ar 147. pantu persona, kas nav sasniegusi desmit gadu vecumu, uzskatāma par nespējīgu saprast nodarījumu pret seksuālo pašnoteikšanos raksturu un nozīmi.

Igaunijas SK 142. pantā ir noteikta atbildība par vardarbīgu dzimumtieksmes apmierināšanu. Panta pirmajā daļā noteikts, ka sods tiek noteikts par cilvēka piespiešanu, pielietojot vardarbību vai izmantojot viņa stāvokli, kad viņam nebija iespējas izrādīt pretošanos vai saprast notiekošo, pret viņa gribu apmierināt dzimumtieksmes veidā, kas atšķiras no dzimumakta. Savukārt, panta otrajā daļā ir noteikta atbildība par tādu pašu nodarījumu, ja tas izdarīts ar personu, kura nav sasniegusi astoņpadsmit gadu vecumu.

Šajā pantā ir ietverta tikai viena kvalificējoša pazīme – cietušā nepilngadība, taču Latvijā spēkā esošajā Krimināllikumā ir norādītas vairākas kvalificējošas pazīmes, tādas kā atkārtotība, personu grupa, KL 160. pantā paredzētās darbības izraisījušas smagas sekas un ja tās izdarītas ar mazgadīgo.

Saskaņā ar Igaunijas SK 143. pantu sodāmi ir dzimumsakari ar cilvēku pret viņa gribu, izmantojot cietušā atkarību no vainīgā, ja nav Igaunijas SK 141. pantā paredzētās vardarbības vai stāvokļa, kad cilvēkam nebija iespējas izrādīt pretošanos vai saprast notiekošo. Panta otrajā daļā ir ietverta kvalificējoša pazīme – cietušā nepilngadība.

Bez tam 144. pantā vēl ir kriminalizēti dzimumsakari ar radniekiem lejupeņā līnijā, proti, vecāku, personas, kam ir vecāku tiesības, vectēva vai vecāsmātes sakari ar meitu, dēlu, mazmeitu vai mazdēlu.

Līdzīgi kā Latvijā spēkā esošā KL 161. pantā, SK 145. pantā ir noteikta kriminālatbildība par pilngadīgas personas dzimumsakariem ar personu, kas nav sasniegusi

---

¹⁶³ Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Igaunija, Latvija, Lietuva. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004, 142.lpp.

četrpadsmit gadu vecumu. Savukārt, 146. pantā ir noteikts, ka sodāma ir personas, kas nav sasniegusi četrpadsmit gadu vecumu, iesaistīšana dzimumtieksmes apmierināšanā veidā, kas atšķiras no dzimumsakariem, un ja to ir izdarījusi pilngadīga persona.

3.3. Vācijas Federatīvās Republikas kriminālkodekss

Par Vācijas krimināltiesību attīstības sākumu var uzskatīt Vācu Reiha Kriminālkodeksa pieņemšanu, kas līdz pat pagājušā gadsimta otrajai pusei noteica krimināltiesības Vācijā. Nepieciešamība reformēt Vācijas Reiha kriminālkodeksu kļuva ļoti drīz acīmredzama un 1882.gadā Francis fon Lists izstrādāja savu Marburgas programmu, kurā uzstāja, ka sodam ir jākalpo par atturošu līdzekli, kas atbaidītu no nozieguma īstenošanas. Tomēr tikai 1920.gadā reforma tika veikta un tika pieņemts Nepilngadīgo soda likums (*Jugendgerichtsgesetz 1923*). 1949.gadā Pamatlikuma pieņemšana, kas ieviesa zināmas garantijas likumu tālākai izstrādei, bija izšķirošs solis, kas deva milzīgu ieguldījumu tālākai Vācijas krimināltiesību attīstībai turpmākajos gados. 1975. gadā tika publicēts jaunais Vācijas Kriminālkodekss, taču līdz mūsdienām ir veikti daudzi būtiski grozījumi, kas tam piešķir pavisam citādu raksturu.¹⁶⁴

Vācijas Federatīvās Republikas kriminālkodeksa¹⁶⁵ (turpmāk – Vācijas KK) divpadsmitajā sadaļā („Sodāmi nodarījumi pret civiltāvokli, laulību un ģimeni”) ir ietverts 173.§, kurš, līdzīgi kā Igaunijas SK 144. pants, paredz atbildību par dzimumsakariem ar radnieku. Vācijas KK 173.§ pirmā daļa nosaka sodu par dzimumsakaru piekropšanu ar asinsradniekiem lejupējā līnijā, bet panta otrā daļa – par dzimumsakaru piekropšanu ar asinsradnieku augšupējā līnijā, kā arī par brāļu un māsu dzimumsakariem. Paragrāfa trešā daļa nosaka izņēmumu attiecībā uz nepilngadību un nosaka, ka radnieki lejupējā līnijā, brāļi un māsas nav sodāmas saskaņā ar šo normu, ja nodarījuma izdarīšanas brīdī viņi vēl nav sasnieguši astoņpadsmit gadu vecumu.

Trīspadsmitajā sadaļā ir ietverti sodāmi nodarījumi pret dzimuma pašnoteikšanos. 174.§ pirmā daļa nosaka, ka sodāmas ir seksuālas darbības ar 1) personu, kas nav sasniegusi sešpadsmit gadu vecumu, kura uzticēta viņam audzināšanai, izglītības iegūšanai vai aizgādņībai pār viņa dzīvesveidu, 2) personu, kas nav sasniegusi astoņpadsmit gadu vecumu, kura uzticēta viņam audzināšanai, izglītības iegūšanai vai aizgādņībai pār viņa dzīvesveidu, vai kura atrodas atkarības stāvoklī no viņa dienesta vai darba attiecību ietvaros, ļaunprātīgi

¹⁶⁴ Krimināltiesības – attīstības tendences Eiropas un nacionālajās tiesībās, attiecības starp I un III pīlāru, ieviešanas metožu labākā prakse. Pieejams: <http://www.tm.gov.lv/lv/ministrija/imateriali/petijumi.html> [aplūkots 2012. gada 31. janvārī].

¹⁶⁵ Vācijas Federatīvās Republikas kriminālkodekss – Grām.: Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija, Austrija, Šveice, Vācija. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 506.lpp.

izmantojot šīs personas atkarību, ko nosaka audzināšanas, izglītošanas, aizgādības, dienesta vai darba attiecības, 3) savu miesīgo vai pieņemto bērnu, kas nav sasniedzis astoņpadsmit gadu vecumu, vai pieļauj tādu darbību izdarīšanu aizbilstamajam ar sevi. Paragrāfa otrā daļa nosaka, ka pie atbildības ir saucama persona, kura, ņemot vērā pirmās daļas 1.-3. punkta nosacījumus, 1) izdara seksuālas darbības aizbilstamā klātbūtnē vai 2) pamudina aizbilstamo izdarīt seksuālas darbības viņa klātbūtnē, lai seksuāli uzbudinātos pats vai ar to uzbudinātu aizbilstamo.

Šajā sadaļā vairākos paragrāfos ir minēti jēdzieni „seksuālas darbības” un „seksuālas darbības, kas izdarītas citas personas klātbūtnē”, tādēļ Vācijas likumdevējs atsevišķā paragrāfā ir devis šo jēdzienu skaidrojumu. Proti, 184.c§ nosaka, ka saskaņā ar šo likumu

1) seksuālas darbības – tikai tādas darbības, kurām ir nozīme kādam noteiktam aizsargājamam tiesiskam labumam,

2) seksuālas darbības, kas izdarītas citas personas klātbūtnē – tikai tādas darbības, kuras tiek izdarītas citas personas klātbūtnē, kura novēro izdarāmās darbības.

174.a§ pirmā daļa nosaka, ka sodāma ir persona, kura, ļaunprātīgi izmantojot savu stāvokli, veic seksuālas darbības ar ieslodzītu personu vai personu, kura nodota viņa uzraudzībā saskaņā ar administratīvo rīkojumu, kura viņam uzticēta audzināšanai, apmācīšanai, uzraudzībai vai darbam un apkalpošanai, vai pieļauj šādu ieslodzītā vai aizbilstamā darbību izdarīšanu ar sevi. Paragrāfa otrā daļa nosaka atbildību par seksuālu darbību izdarīšanu, izmantojot personas, kura ievietota stacionārā iestādē slimniekiem vai tādiem, kam nepieciešama palīdzība, un kura uzticēta viņam uzraudzībai, slimību vai bezpalīdzību, vai pieļaušanu tādu darbību izdarīšanu no šīs personas puses ar sevi.

Saskaņā ar 174.b§ pirmo daļu atbildība ir paredzēta par seksuālām darbībām, kas saistītas ar dienesta stāvokļa izmantošanu. Paragrāfa pirmā daļa nosaka, ka sodāma ir persona, kura, būdama amatpersona, kas nozīmēta piedalīties kriminālprocesā vai procesā par ar izolāciju saistītu labošanas un drošības līdzekļu noteikšanu, vai procesā, kas saistīts ar administratīvu turēšanu ieslodzījumā, izmantojot personas atkarību, ko nosaka procesa vešana, izdara seksuālas darbības ar personu, pret kuru tiek vests process, vai atļauj tās izdarīt ar sevi.

Kriminālatbildību par seksuālām darbībām, kas saistītas ar konsultatīvo, ārstniecības vai apkalpojošo attiecību izmantošanu, paredz 174.c§. Paragrāfa pirmajā daļā ir noteikts, ka sodāms ir tas, kurš, ļaunprātīgi izmantojot konsultatīvās, ārstniecības attiecības vai attiecības, kas saistītas ar apkalpošanu un aprūpi, izdara seksuālas darbības ar personu, kura sakarā ar garīgo vai psihisko slimību vai novirzēm, ieskaitot slimīgu māniju, bijusi uzticēta viņam konsultācijai, ārstēšanai vai apkalpošanai un aprūpei, vai atļauj šādai personai izdarīt tās ar

sevi. Paragrāfa otrajā daļā ir noteikts, ka tāpat sodāms ir tas, kurš izdara seksuālas darbības ar personu, kura viņam uzticēta psihoterapeitiskai ārstēšanai, ļaunprātīgi izmantojot attiecības „ārsts-pacients”, vai atļauj viņai tādas darbības veikt ar sevi.

Vācijas KK 176.§ ir paredzēta atbildība par seksuālām ļaunprātībām ar bērniem, proti, par seksuālu darbību izdarīšanu ar personu, kura nav sasniegusi četrpadsmit gadu vecumu (bērns) vai pieļaujot viņam tās izdarīt ar sevi. Tāpat sodāma ir bērna pamudināšana, lai viņš izdarītu seksuālas darbības ar trešo personu vai pieļaušana trešajai personai izdarīt tādas darbības ar sevi. Atbildība ir paredzēta arī par seksuālu darbību izdarīšanu bērna klātbūtnē, bērnu pamudināšanu izdarīt seksuālas darbības ar sevi un iedarbošanos uz bērnu, rādot viņam pornogrāfiskas ilustrācijas, attēlus, dodot noklausīties pornogrāfiska satura ierakstus vai vedot attiecīgas sarunas.

Kriminālkodeksa 176.a§ norādītas arī smagas seksuālas darbības ar bērniem, proti, gadījumi, kad 1) persona, kura ir vecāka par astoņpadsmit gadiem, piekopj dzimumattiecības ar bērnu vai izdara ar viņu līdzīgas seksuālas darbības vai atļauj viņam izdarīt darbības, kas saistītas ar iekļūšanu ķermenī, 2) darbības kopīgi veic vairākas personas, 3) persona savas rīcības rezultātā izraisa smaga kaitējuma nodarīšanas briesmas bērna veselībai vai ievērojama kaitējuma nodarīšanas briesmas viņa fiziskajai vai garīgajai veselībai, 4) persona pēdējo piecu gadu laikā jau bijusi tiesāta par līdzīgu noziegumu. Sods ir bargāks, ja persona rīkojas ar nodomu padarīt nodarījumu par pornogrāfiska materiāla priekšmetu. Kā nodarījuma kvalificējošas pazīmes ir smaga miesas bojājuma nodarīšana bērnam un viņa dzīvības apdraudējums. Ja seksuālo darbību rezultātā bērns tiek nonāvēts vismaz aiz vieglprātības, vainīgais tiek sodīts saskaņā ar Vācijas KK 176.b§.¹⁶⁶

Atbildība par piespiešanu veikt seksuālas darbības un par izvarošanu paredzēta vienā - 177.§, tā pirmajā daļā ir noteikta atbildība ikvienam, kurš citu personu ar spēku, reāliem draudiem vai, izmantojot situāciju, kad upuris kļuvis bezpalīdzīgs vainīgā darbību dēļ, piespiež paciest pret sevi vērstas šīs vai trešās personas seksuālas darbības vai izdarīt tādas darbības ar personu, kura izdara nodarījumu, vai ar trešo personu. Tā otrajā daļā ir noteikts sods par nodarījumu īpaši smagos gadījumos, par kādiem tiek atzītas situācijas, kad persona uztur intīmas attiecības ar upuri un veic līdzīgas seksuālas darbības ar viņu vai piespiež veikt tādas darbības ar sevi, it īpaši, ja šīs darbības saistītas ar iekļūšanu ķermenī (izvarošana) vai ja nodarījumu izdara kopā vairākas personas. Paragrāfa trešajā daļā ir noteikta pastiprināta atbildība, ja vainīgajai personai ir ierocis vai cits bīstams priekšmets, vai kāds cits priekšmets vai līdzeklis, lai nepieļautu vai pārvarētu cietušā pretošanos, kā arī tad, ja ar nodarījuma

---

¹⁶⁶ Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija, Austrija, Šveice, Vācija. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 156.lpp.

izdarīšanu upura veselība tiek pakļauta smaga kaitējuma nodarīšanas briesmām, bet vēl bargāks sods ceturtajā daļā noteikts tad, ja persona nodarījuma izdarīšanas laikā pielieto ieroci vai citu bīstamu priekšmetu, smagi fiziski spīdzina upuri vai pakļauj nonāvēšanas briesmām. Savukārt, 178.§ ir noteikta atbildība par seksuālu piespiešanu un izvarošanu, kas tīši vai aiz neuzmanības izraisījusi cietušā nāvi.¹⁶⁷

Vācijas KK 179.§ paredzēts sods tam, kurš, izmantojot to, ka persona nespēj izrādīt pretošanos sakarā ar garīgiem vai fiziskiem traucējumiem, izdara ar viņu seksuālas darbības, tostarp arī tādas, kas saistītas ar iekļūšanu ķermenī, vai pieļauj viņai tās izdarīt ar sevi, piespiež viņu izdarīt seksuālas darbības ar trešo personu vai pieļauj, ka trešā persona izdara šādas darbības ar cietušo. Nodarījuma kvalificējošas pazīmes atbilst Vācijas KK 177. § norādītajām.¹⁶⁸

Bez tam 182.§ nosaka, ka pie atbildības saucama astoņpadsmit gadu vecumu sasniegusi persona, kura prettiesiski izmanto personu, kas jaunāka par sešpadsmit gadiem, tādā veidā, 1)ka viņa veic seksuālas darbības ar šo personu vai pieļauj tādas attiecības no viņas puses, izmantojot šādas personas atkarīgo stāvokli vai par atlīdzību, vai 2) izmantojot personas atkarības stāvokli, pamudina viņu izdarīt seksuālas darbības ar trešo personu vai pieļauj tās no trešās personas puses pret sevi. Persona, kura vecāka par divdesmit vienu gadu, sodāma par iepriekš minēto darbību veikšanu ar personu, kura nav sasniegusi sešpadsmit gadu vecumu, ja viņa izmanto upura nespēju uz seksuālo pašnoteikšanos.

3.4. Norvēģijas kriminālkodekss

Norvēģijā krimināltiesības atšķirībā no citām tiesību nozarēm sen tika kodificētas. Pirmais Kriminālkodekss Norvēģijā tika pieņemts 1842. gadā, kas darbojās līdz 1902. gadam. Jaunais 1902. gada Kriminālkodekss tika izstrādāts, balstoties uz ievērojamā norvēģu kriminālista Getsa (universitātes profesors, no 1887. gada Ģenerālprokurors) izstrādāto projektu. Arī šis Kriminālkodekss ticis daudzas reizes grozīts.¹⁶⁹

Norvēģijas kriminālkodeksa¹⁷⁰ (turpmāk – Norvēģijas KK) 19. nodaļā ir paredzēta atbildība par seksuāla rakstura noziegumiem. 192.§ nosaka atbildību par izvarošanu, proti, sodāma ir persona, kura a) panāk seksuālu kontaktu, izmantojot vardarbību vai tās piedraudējumu, b) veic seksuālas darbības ar personu, kura atrodas bezsamaņas stāvoklī vai

¹⁶⁷ Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija, Austrija, Šveice, Vācija. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 153., 154.lpp.

¹⁶⁸ Turpat, 154.lpp.

¹⁶⁹ Уголовное право Норвегии. Pieejams: http://kommentarii.org/strani_mira_encyklopediy/norvegiy.html [aplūkots 2012. gada 31. janvārī].

¹⁷⁰ Уголовное законодательство Норвегии. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2003.

citū iemeslu dēļ nespēj pretoties tādām darbībām, c) ar vardarbību vai tās piedraudējumu piespiež kādam veikt seksuālas darbības ar citu personu vai veikt attiecīgas darbības ar sevi. Pastiprināta atbildība ir noteikta, ja a) izvarošanu izdara personu grupa, b) izvarošana ir izdarīta sevišķi cietsirdīgā un pazemojošā veidā, c) to ir izdarījusi persona, kas agrāk ir izdarījusi šajā vai 195.§ paredzēto nodarījumu, d) izvarošanas rezultātā cietušais ir miris vai iegūst nopietnu fizisku sakropļojumu vai veselības zaudējumu. Veneriska slimība vai vispārēja infekcijas slimība vienmēr tiek uzskatīta par nopietnu veselības zaudējumu.

Norvēģijas KK 193.§ ir paredzēta atbildība personai, kura panāk seksuālu kontaktu sev vai citai personai, ļaunprātīgi izmantojot cietušā atkarību vai uzticību, kā arī cietušā psihiskos traucējumus vai nepilnīgu psihisko attīstību.

Saskaņā ar 194.§ sodāma ir persona, kurai ir seksuāls kontakts ar personu, kas ir ieslodzīta vai ievietota iestādē, kas ir pakļauta labošanas iestādes pārvaldei vai policijai, vai bērnu labošanas iestādē, un šī iestāde atrodas attiecīgās varas kontrolē vai uzraudzībā. Paragrāfa otrā daļa paredz atbildību personai, kura panāk seksuālu kontaktu citai personai ar paragrāfa pirmajā daļā minēto personu.

Atbilstoši 195.§ atbildība iestājas personai, kurai ir seksuāls kontakts ar bērnu līdz četrpadsmit gadu vecumam. Bargāks sods ir noteikts, ja ir konstatētas tās pašas kvalificējošās pazīmes, kas ir ietvertas 192.§, kā arī, ja dzimumakts ir izdarīts ar bērnu vecumā līdz desmit gadiem vai tas ir izdarīts vairākkārt.

196.§ ir paredzēta kriminālatbildība personai, kurai ir seksuāli kontakti ar personu, kura jaunāka par sešpadsmit gadiem. Šim nodarījumam kvalificējošās pazīmes ir tādas pašas kā 192.§.

Arī Norvēģijas likumdevējs 197.§ ir paredzējis atbildību par seksuāliem kontaktiem ar radniekiem taisnā līnijā. Par radniekiem taisnā līnijā uzskatāmi bioloģiskie un pieņemtie pēcnācēji. Savukārt, 198.§ nosaka sodu personai par dzimumaktu ar brāli vai māsu, ja šī persona ir vecāka par astoņpadsmit gadiem. 199.§ paredz atbildību personai, kurai ir seksuāls kontakts ar pieņemtajiem bērniem, audzēkņiem, pabērniem vai citām personām līdz astoņpadsmit gadiem, kuri atrodas viņas aizbildniecībā, kontrolē vai uzraudzībā.

Saskaņā ar 200.§ sods nosakāms personai, kura stājas seksuālās darbības ar kādu, kas tām nepiekrīt. Bargāks sods ir noteikts, ja cietušais nav sasniedzis sešpadsmit gadu vecumu, kā arī tad, ja cietušais līdz sešpadsmit gadiem tiek piespiests uz seksuālu agresivitāti vai citādu nepieklājīgu uzvedību, kā norādīts 201.§. Tā 201.§ ir noteikts, ka persona, kas ar vārdiem vai darbībām demonstrē seksuālu agresivitāti vai nepieklājīgu rīcību a) sabiedriskā vietā, b) tādas personas tuvumā, kura tam nepiekrīt, c) tādas personas tuvumā, kura nav sasniegusi sešpadsmit gadu vecumu, tiek sodīta.

Norvēģijas KK 203.§ ir paredzēta atbildība par seksuāliem kontaktiem vai dzimumaktu ar nepilngadīgu personu, tas ir, ar personu līdz astoņpadsmit gadiem.

3.5. Amerikas Savienoto Valstu Paraugkriminālkodekss

Krimināltiesības Amerikas Savienotajās Valstīs (turpmāk – ASV) noformējās un ilgu laiku balstījās uz Anglijas vispārējām tiesībām.¹⁷¹ ASV nav vienas kopējas krimināltiesību sistēmas. Valstī darbojas 53 patstāvīgas sistēmas – 50 štatu, federālā, Kolumbijas apgabala, kur atrodas galvaspilsēta un Puertoriko brīvvalsts. Tas raksturojas ASV kā tiesību duālisms, kas nozīmē, ka katrā štata teritorijā darbojas šā štata tiesības, bet pie noteiktiem priekšnoteikumiem – federālās tiesības. ASV krimināltiesību avoti ir kopējās jeb precedentu tiesības un statūtu tiesības. Federālā līmenī krimināltiesību avoti ir: 1787. gada ASV Konstitūcija, Kongresa akti, likumpakārtotie akti, kā arī starptautiskās krimināltiesību normas, nelielā mērā – arī indiāņu cilšu tiesības.¹⁷²

ASV štatu krimināltiesību avoti ir: ASV Konstitūcija, štatu konstitūcijas, krimināllikumi, it īpaši kriminālkodeksi, un likumpakārtotie akti. ASV nav federālā kriminālkodeksa vispārzināmā nozīmē. Amerikas tiesību institūta komisija izstrādāja un 1962.gadā publicēja Paraugkriminālkodeksa projekta galējo – 13. variantu.¹⁷³ Šis Paraugkriminālkodekss daudziem jautājumiem sniedz jaunus risinājumus, kas balstījās uz vispārējo un statūtu tiesību normu izpēti un tiesu prakses materiāliem. Tas sniedza savdabīgu, štatu likumdevējiem adresētu, priekšlikumu rūpīgi pārskatīt štatu krimināltiesību aktus – sniedza „aicinājumu uz reformu”. Paraugkriminālkodeksa „piemērošana” arī beidzas ar to, ka tam jākalpo par paraugu štatu likumdevējiem, lai reformētu krimināltiesību aktus. Tā sastādītāji tajā saskatīja pamatu krimināltiesību aktus formulēt vairāk vai mazāk līdzīgi visā valstī. Protams, nekāds juridiskais spēks šim Paraugkriminālkodeksam, tāpat kā citiem Amerikas tiesību institūta „produktiem”, nepiemīt.¹⁷⁴

Amerikas Savienoto Valstu Paraugkriminālkodeksa (*Model Penal Code* – turpmāk MPC) 213. sadaļā ir ietverti dzimumnoziegumi. MPC 213.1. panta pirmajā daļā ir noteikta atbildība par izvarošanu, proti, vīrietis, kuram ir dzimumsakari ar sievieti, kura nav viņa sieva, ir vainojams izvarošanā, ja a) viņš ar vardarbību vai draudot ar nonāvēšanu, smagu miesas

¹⁷¹ Уголовное право США. Pieejams: http://kommentarii.org/strani_mira_eciklopediy/ssha.html [aplūkots 2012. gada 31. janvārī].

¹⁷² Козочкин И.Д. Уголовное право США: успехи и проблемы реформирования. Санкт-Петербург: Издательство Р.Асланова „Юридический центр Пресс”, 2007, с. 17.

¹⁷³ Там же, с.18-22.

¹⁷⁴ Никифоров Б.С., Решетников Ф.М. Современное американское уголовное право. Москва: Наука, 1990, с.26.

bojājumu nodarīšanu, spēcīgu sāpju nodarīšanu vai nolaupīšanu piespiež sievieti pakļauties, vai b) viņš būtiski pazemina viņas spēju novērtēt vai kontrolēt uzvedību, dodot viņai vai bez viņas ziņas narkotiskās, apreibinošās vielas vai citus līdzekļus, lai novērstu viņas pretošanos, vai c) sieviete atrodas bezsamaņas stāvoklī, vai d) sieviete ir jaunāka par desmit gadiem. Savukārt, panta otrajā daļā ir paredzēta atbildība par rupju seksuālu izmantošanu. Tā nosaka, ka sodāms ir vīrietis, kuram ir dzimumsakari ar sievieti, kura nav viņa sieva, ja a) viņš piespiež viņu pakļauties, izmantojot jebkāda veida draudus, kas varētu novērst viņas pretošanos, vai b) viņš zina, ka viņa cieš no psihiskas slimības vai nepilnvērtības, kas padara viņu nespējīgu novērtēt savas darbības raksturu, vai c) viņš zina, ka viņa neapzinās, ka ar viņu tiek veikts dzimumakts, vai viņa tam pakļaujas, kļūdaini uzskatot, ka veic to ar savu vīru.¹⁷⁵

Saskaņā ar vispārējām tiesībām izvarošana ir dzimumsakari, pielietojot vardarbību vai vardarbības draudus, pret sievietes gribu vai bez viņas piekrišanas. Izvarošana ir bīstams noziegums, kas raksturojas ar to, ka atbildība par to ir atkarīga no viena apstākļa – cietušā piekrišanas, nevis no rīcības vai tās sekām.¹⁷⁶

Jēdziena „piekrišana” saturs ir neskaidrs un tādēļ ir jāvērtē, kādā mērā jābūt pielietotai vardarbībai vai draudiem, lai varētu personu sodīt par izvarošanu. Piemēram, Virdžīnijas štata Augstākā tiesa ir norādījusi, ka nav nepieciešams, lai sieviete izrāda pretošanos savu iespēju robežās, ja viņa saprātīgi uzskata, ka pretošanās ir bezjēdzīga vai var būt par iemeslu smagu miesas bojājumu nodarīšanai. Savukārt, Mičiganas štata likumdevējs ir norādījis, ka pretošanās jābūt tādai, lai vainīgajam nerastos šaubas, ka sieviete nepiekrīt dzimumaktam. Saskaņā ar vispārējām tiesībām izvarošana ir formulēta tā, ka to var veikt vīrietis attiecībā pret sievieti. Mūsdienīgākos štatu kriminālkodeksos izvarošana ir definēta līdzīgi, nenorādot uz cietušā un vainīgā dzimumu, ļaujot saukt pie atbildības arī, piemēram, viena vīrieša dzimumnoziegumu attiecībā pret citu vīrieti.¹⁷⁷

Saistībā ar jēdziena „piekrišana” saturu praksē rodas vēl vismaz divas problēmas. Pirmā problēma attiecas uz *mens rea*, proti, vai vainīgajam vajadzēja vai būtu vajadzējis zināt, ka cietusī nav piekritusi dzimumaktam, vai viņa saukšanai pie atbildības pietiek ar noziedzīgu nevērību? Ja „saprātīgs” cilvēks vainīgā vietā būtu apzinājies, ka cietusī persona nav devusi piekrišanu, vainīgais ir jāsauc pie atbildības. Otrā problēma ir saistīta ar kļūdu faktā. Dažas

¹⁷⁵ Примерный уголовный кодекс США. Под ред. Б.С.Никифорова. Москва: Прогресс, 1969. Skatīt arī: Criminal Law: Model Penal Code by Markus D.Dubber Turning Point Series. New York: New York Foundation Press, 2002; ASV Paraugkriminālkodeksu angļu valodā, pieejams: http://law.fordham.edu/assets/Faculty/model_penal_code_selected_sections%281%29.pdf [aplūkots 2012. gada 31. janvārī].

¹⁷⁶ Козочкин И.Д. Уголовное право США: успехи и проблемы реформирования. Санкт-Петербург: Издательство Р.Асланова „Юридический центр Пресс”, 2007, с. 365.

¹⁷⁷ Голованова Н.А., Еремин В.Н. и др. Уголовное право зарубежных государств. Особенная часть: Учеб.пос./Под ред. и с предисл. И.Д. Козочкина. Москва: Издательский дом „Камерон”, 2004, с.126., 127.

tiesas uzskata, ka vainīgā kļūda, domājot, ka cietusī piekritusi dzimumaktam, ir pieļaujama un viņš nav saucams pie kriminālatbildības, pastāvot diviem priekšnoteikumiem: 1) ja vainīgais godprātīgi uzskatījis, ka piekrišana ir bijusi un 2) ja fakti apstiprina, ka kļūda bijusi „objektīvi saprātīga”. Tajā pašā laikā atsevišķi nozīmīgi spriedumi izvirza vēl vienu priekšnoteikumu: nepieciešams, lai būtu pierādījumi par cietušās neskaidro rīcību, dodot iemeslu vainīgajam „saprātīgi” pieņemt, ka viņa ir piekritusi dzimumaktam.¹⁷⁸

Saskaņā ar vispārējām tiesībām vīrietis, kurš nav sasniedzis četrpadsmit gadu vecumu, nevar veikt izvarošanu un viņu nevar saukt pie atbildības arī tad, ja pastāv pierādījumi, ka viņš ir veicis dzimumaktu. Citos štatos šāda prezumpcija, ka vīrietis nevar veikt dzimumaktu, nav iekļauta, vai arī noteikts cits vecums, piemēram, Virdžīnijas štata kriminālkodeksā ir noteikts, ka vīrietis no desmit līdz četrpadsmit gadiem nav spējīgs izdarīt izvarošanu.¹⁷⁹

Pēc vispārējām tiesībām vīrs nevar tikt saukts pie atbildības par savas sievas izvarošanu. Taču dažu štatu likumdevēji (piemēram, Alabama, Viskonsina) kriminālkodeksos ir paredzējuši vīru saukt pie kriminālatbildības par sievas izvarošanu.¹⁸⁰

Mūsdienās ASV ar izvarošanu saprot ne tikai „tradicionālo” veidu, kā to paveikt, bet arī to var izdarīt ar anālu vai orālu iekļūšanu cietušā ķermenī, kā arī ģenitāli vai anāli iekļūstot cietušā ķermenī ar kādu priekšmetu. Bez tam, to var izdarīt, pieskaroties cietušā intīmām ķermeņa daļām, ar mērķi sasniegt dzimumtieksmju apmierinājumu vai uzbudinājumu.¹⁸¹

Saskaņā ar MPC 213.2. panta pirmo daļu sodāma ir persona, kura iesaistās dzimumsakaros ar citu personu vai kura rada iespēju citai personai iesaistīties dzimumsakaros, ja a) viņa piespiež citu personu piedalīties dzimumsakaros, izmantojot vardarbību vai draudot ar nonāvēšanu, smagu miesas bojājumu nodarīšanu, spēcīgu sāpju nodarīšanu vai nolauptīšanu, vai b) viņa būtiski pazemina citas personas spēju novērtēt vai kontrolēt uzvedību, dodot viņai vai bez viņas ziņas narkotiskās, apreibinošās vielas vai citus līdzekļus, lai novērstu viņas pretošanos, vai c) cita persona ir bezsamaņas stāvoklī, vai d) cita persona ir jaunāka par desmit gadiem. Panta otrā daļa nosaka, ka sods ir nosakāms personai, kura iesaistās dzimumsakaros ar citu personu vai kura rada iespēju citai personai iesaistīties dzimumsakaros, ja a) viņa piespiež citu personu iesaistīties dzimumsakaros, izmantojot jebkāda veida draudus, kas varētu novērst viņas pretošanos, vai b) viņa zina, ka cita persona cieš no psihiskas slimības vai nepilnvērtības, kas padara viņu nespējīgu novērtēt savas

---

¹⁷⁸ Козочкин И.Д. Уголовное право США: успехи и проблемы реформирования. Санкт-Петербург: Издательство Р.Асланова „Юридический центр Пресс”, 2007, с. 366.

¹⁷⁹ Голованова Н.А., Еремин В.Н. и др. Уголовное право зарубежных государств. Особенная часть: Учеб.пос./Под ред. и с предисл. И.Д. Козочкина. Москва: Издательский дом „Камерон”, 2004, с.129.

¹⁸⁰ Козочкин И.Д. Уголовное право США: успехи и проблемы реформирования. Санкт-Петербург: Издательство Р.Асланова „Юридический центр Пресс”, 2007, с. 369., 370.

¹⁸¹ Там же, с.370.

darbības raksturu, vai c) viņa zina, ka cita persona neapzinās, ka ar viņu tiek veikts dzimumakts.

MPC 213.3. pants nosaka atbildību par nepilngadīgo pārvēdināšanu. Saskaņā ar panta pirmo daļu pie atbildības ir saucams vīrietis, kuram ir dzimumsakari ar sievieti, kas nav viņa sieva, vai jebkura persona, kura iesaistās pati vai iesaista citu personu dzimumsakaros, ja a) cita persona ir jaunāka par sešpadsmit gadiem un izdarītājs ir vecāks par citu personu ne mazāk kā par četriem gadiem, vai b) cita persona ir jaunāka par divdesmit vienu gadu un izdarītājs ir viņas aizbildnis vai persona, kura ir atbildīga par viņas labklājību, vai c) cita persona likumīgā veidā ir aizturēta vai ievietota slimnīcā vai citā iestādē un izdarītājam pār viņu ir uzraudzības vai disciplināra vara, vai d) cita persona ir sieviete, kura ir pamudināta pakļauties dzimumaktam ar solījumu precēties, pie tam izdarītājs šo solījumu nav domājis izpildīt.

Atbilstoši MPC 213.4. pantam sodāms ir seksuāls uzbrukums, proti, atbildība iestājas personai, kurai ir seksuāls kontakts ar citu personu, kura nav viņas laulātais, vai kura piespiež citai personai iesaistīties seksuālos kontaktos ar viņu, ja 1) viņa zina, ka seksuālais kontakts aizvaino citu personu, vai 2) viņa zina, ka cita persona cieš no psihiskas slimības vai nepilnvērtības, kas padara viņu nespējīgu novērtēt savas darbības raksturu, vai 3) viņa zina, ka cita persona neapzinās, ka ar viņu tiek veikts dzimumakts, vai 4) cita persona ir jaunāka par desmit gadiem, vai 5) viņa būtiski pazemina citas personas spēju novērtēt vai kontrolēt uzvedību, dodot viņai vai bez viņas ziņas narkotiskās, apreibinošās vielas vai citus līdzekļus, lai novērstu viņas pretošanos, vai 6) cita persona ir jaunāka par sešpadsmit gadiem un izdarītājs ir vecāks par citu personu ne mazāk kā par četriem gadiem, vai 7) cita persona ir jaunāka par divdesmit vienu gadu un izdarītājs ir viņas aizbildnis vai persona, kura ir atbildīga par viņas labklājību, vai 8) cita persona likumīgā veidā ir aizturēta vai ievietota slimnīcā vai citā iestādē un izdarītājam pār viņu ir uzraudzības vai disciplināra vara. Par seksuāliem kontaktiem tiek uzskatīta jebkura dzimumorgānu vai citu intīmu orgānu aizskaršana, nolūkā rosināt vai apmierināt seksuālo iekāri.

MPC 213.5. pants nosaka atbildību personai, kura nolūkā rosināt vai apmierināt savu vai citas personas, kas nav viņa laulātais, seksuālo iekāri, pakļauj dzimumorgānus apstākļiem, pie kuriem, kā viņa zina, viņas uzvedība var radīt apvainojumu vai satraukumu.

Aplūkojot ārvalstu kriminālatbildības regulējumu par seksuāla rakstura nodarījumiem, autore guva priekšstatu par citu valstu pieredzi, nosakot atbildību par dzimumnoziegumiem. Ar šo salīdzinājumu autore iepazīnās ar citas tiesību sistēmas un citu valstu izpratni par dzimumnoziegumiem, kā arī tas ļauj izvērtēt grozījumu nepieciešamību Latvijā spēkā esošajā KL. Gan Igaunijas, gan Vācijas, gan arī Norvēģijas likumdevējs ir paredzējis atbildību par

seksuāliem kontaktiem radnieku starpā. Gadījumos, kad seksuāla rakstura noziedzīgu nodarījumu (piemēram, izvarošanu, dzimumtieksmes apmierināšanu pretdabiskā veidā, pavešanu netiklībā) izdara cietušās personas radnieki, tostarp, arī personas, kurām ir vecāku tiesības, būtu nepieciešams noteikt bargāku sodu, tādēļ būtu nepieciešams Latvijā spēkā esošajā Krimināllikumā paredzēt šādu normu. Visos salīdzināmo valstu kriminālkodeksos ir paredzēta atbildība personām, kuras izdara dzimumnoziegumus, izmantojot savu dienesta, darba attiecību vai cita veida atkarību un ietekmi pār cietušajiem. Autoresprāt, šādu atbildību būtu nepieciešams noteikt arī mūsu valsts KL.

4. PROBLĒMU ANALĪZE

Par terminoloģiju Krimināllikumā

Kā jau minēts, ar 2009. gada 21. maija likumu KL 159. panta pirmās, otrās un trešās daļas dispozīcijās vārdi „cietušās”, „nepilngadīgās”, „mazgadīgās” aizstāti ar tiem pašiem vārdiem vīriešu dzimtē.¹⁸² Ņemot vērā, ka iepriekš galotne norādīja uz sieviešu dzimumu, tad šobrīd no gramatiskā viedokļa var secināt, ka par izvarošanas subjektu un cietušo no izvarošanas var būt tikai vīriešu dzimuma persona. Acīmredzami, ka likumdevējs nav vēlējies šādu rezultātu, tādēļ autores ieteikums būtu vārdus „cietušā”, „nepilngadīgā” un „mazgadīgā” aizstāt attiecīgi ar vārdiem „personas”, „nepilngadīgās personas” un „mazgadīgās personas”.

Jēdziens dzimumsakari nav juridisks jēdziens, bet gan medicīnisks, tādēļ tā izpratne meklējama tiesu medicīnas un seksoloģijas zinātnē. Medicīnā dzimumsakari (dzimumakts, dzimumtuvība) tiek uzskatīti par fizioloģisku procesu, kas sākas ar brīdi, kad dzimumloceklis tiek ievadīts makstī, un beidzas ar ejakulāciju un orgasmu. Tāpat jēdziens „dzimumsakari” medicīnā tiek lietots arī, lai apzīmētu netradicionālās tuvības formas kā starp viena dzimuma personām, tā arī starp pretējā dzimuma personām.¹⁸³ Līdz ar to jēdziens „dzimumsakari” ir plašāks nekā jēdziens „dzimumakts”, tādēļ KL 161. pantā nepieciešams jēdzienu „dzimumsakari” aizstāt ar jēdzienu „dzimumakts”, kā tas tika darīts, grozot KL 159. pantu. Ar Tieslietu ministrijas izstrādāto likumprojektu „Grozījumi Krimināllikumā”¹⁸⁴ šādas izmaiņas ir paredzētas. Ņemot vērā iepriekš minēto, autore šādus grozījumus uzskata par nepieciešamiem šobrīd spēkā esošajā KL, lai likumā izmantotā terminoloģija tiktu lietota atbilstoši paredzētajai nozīmei.

Par cietušo personu

KL 48. panta pirmās daļas 15. punktā kā atbildību pastiprinošs apstāklis ir noteikts, ka noziedzīgs nodarījums, kas saistīts ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu, izdarīts pret personu, ar kuru noziedzīgā nodarījuma izdarītājs ir pirmajā vai otrajā radniecības pakāpē, vai pret laulāto vai bijušo laulāto, vai pret personu, ar kuru noziedzīgā nodarījuma izdarītājs ir vai ir bijis neregistrētās laulāto attiecībās, vai pret personu, ar kuru noziedzīgā nodarījuma izdarītājam ir kopīga (nedalīta) saimniecība. Autoresprāt, Krimināllikumā vajadzētu paredzēt

¹⁸² Krimināllikums. Komentārs par Krimināllikuma grozījumiem, kas izdarīti pēc 2007. gada 1. jūnija (Dr.iur. A.Niedre), Rīga: Firma „AFS”, 2011, 104.lpp.

¹⁸³ Энциклопедия уголовного права. Т.15. Преступления против половой неприкосновенности и половой свободы личности. Санкт-Петербург: Издание профессора Малинина, Санкт-Петербург ГКА, 2011, с. 34.

¹⁸⁴ Likumprojekts „Grozījumi Krimināllikumā”. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/F8EAF0BB07FCB67AC225793300488419?OpenDocument> [aplūkots 2012. gada 18. martā].

atbildību par dzimumattiecībām gan ar asinsradniekiem, gan ar pieņemtajiem radniekiem, aizsargājot sabiedriskās tikumības un morāles normas, novēršot situāciju, kad brāļiem un māsām, patēviem un pameitām utt., piedzimtu pēcnācēji ar fiziskiem vai garīgiem trūkumiem. Tāpat autore uzskata, ka šādu apstākli būtu jānosaka kā dzimumnoziedzumu sevišķi kvalificējošu apstākli, jo dzimumnoziedzumi, kas vērsti, īpaši pret bērniem, audžubērniem, ir sevišķi bīstami, ar kuriem, autoresprāt, tiek nodarīta smagāka psiholoģiska trauma, jo bērnam vecāki ir paraugi, no kuriem bērns mācās morāles, kultūras un citas vērtības.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 7. panta otro daļu par Krimināllikuma 159.panta pirmajā daļā, 160.panta pirmajā daļā paredzēto nodarījumu kriminālprocesu uzsāk, ja saņemts pieteikums no personas, kurai nodarīts kaitējums. Kriminālprocesu var uzsākt arī tad, ja nav saņemts pieteikums no personas, kurai nodarīts kaitējums, ja šī persona sakarā ar fiziskiem vai psihiskiem trūkumiem pati nespēj īstenot savas tiesības.¹⁸⁵ Autoresprāt, šāds nosacījums nav nepieciešams, ņemot vērā, ka cietušās personas daudzos gadījumos nevēršas tiesībsargājošās iestādēs ar sūdzību, baidoties no vainīgā atreibības, sabiedrības nosodījuma vai nevēlas, lai tuvinieki, draugi un paziņas uzzinātu par nodarījumu, līdz ar to vainīgā persona nesāņem likumā paredzēto sodu. Par Krimināllikuma 159.panta pirmajā daļā, 160.panta pirmajā daļā paredzēto nodarījumu kriminālprocesu vajadzētu uzsākt, neatkarīgi no cietušās personas pieteikuma, kā tiek uzsākti citi kriminālprocesi.

Darba iepriekšējā nodaļā, analizējot vairāku ārvalstu krimināllikumus, var redzēt, ka gan Vācijas, gan Norvēģijas, gan arī ASV krimināllikumi paredz atbildību personai, kurai ir ietekme pār cietušo saistībā ar dienesta vai cita veida stāvokli. Autoresprāt, līdzīgu regulējumu būtu nepieciešams iekļaut arī Krimināllikumā, jo šādai personai nepieciešams noteikt atbildību sakarā ar to, ka šī persona izmanto savu ietekmi vai varu pār cietušo. Lai arī KL 48. panta pirmās daļas 7. punktā ir šāda pazīme noteikta kā kriminālatbildību pastiprinošs apstāklis, autoresprāt, KL būtu nepieciešams iekļaut normu, kas paredzētu atbildību personai, kura izdara dzimumnoziedzumu, izmantojot savu ietekmi pār cietušo, piemēram, ļaunprātīgi izmantojot ārstniecības attiecības vai attiecības, kas saistītas ar apkalpošanu un aprūpi, attiecības, kas saistītas ar ieslodzījumu vai labošanu u.c.

Saskaņā ar krimināltiesību teoriju par mazgadīgu tiek uzskatīta persona, kas nav sasniegusi 14 gadu vecumu, kas nostiprināts arī KL 11. pantā. Par bezpalīdzības stāvokli uzskatāmi gadījumi, kad cietusī persona sava fiziskā vai psihiskā stāvokļa dēļ (fiziski trūkumi, mazgadība, psihiskas dabas traucējumi, cits slimīgs vai bezsamaņas stāvoklis) nav varējusi saprast ar viņu izdarīto darbību raksturu un nozīmi vai nav varējusi vainīgajam pretoties. Krimināltiesību teorijā un tiesu praksē (Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma 1992.

---

¹⁸⁵ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 11. maijs, Nr.74.

gada 19. oktobra lēmuma Nr.6 „Par tiesu praksi, piemērojot likumus, kas nosaka kriminālatbildību par dzimumnoziegumiem” 5. punkta rekomendācija) mazgadīgais viennozīmīgi tiek atzīts par bezpalīdzības stāvoklī esošu.¹⁸⁶ Kā norāda LR Augstākā tiesa - attiecībā uz personām vecumā no vienpadsmit līdz četrpadsmit gadiem, cietušā atzīšana par atrašanos bezpalīdzības stāvoklī ir jāmotivē. Ja šāds bezpalīdzības stāvoklis konstatēts netiek, nodarījums kvalificējams saskaņā ar KL 117. panta 12. punktu, kurā paredzēta atbildība par nepilngadīgā slepkavību.¹⁸⁷ Jāņem vērā arī apstākļi, ka mūsdienās bērniem ātrāk attīstās izpratne par seksuālo dzīvi, attiecībām, jo šobrīd gan žurnālos, gan internetā jebkura persona, neatkarīgi no vecuma, var iepazīties ar šāda veida materiāliem, tādēļ nav pamata atzīt, ka 11-14 gadus sasniegusi persona vienmēr ir bezpalīdzības stāvoklī esoša un nav sapratusi ar viņu izdarīto darbību raksturu un nozīmi. Līdz ar to, autoresprāt, nepieciešams sekot Igaunijas piemēram un iekļaut mūsu KL to vecuma robežu, no kuras mazgadīga persona vienmēr ir uzskatāma par bezpalīdzības stāvoklī esošu. Atsevišķos spriedumos ir norādīts uz personas mazgadību kā bezpalīdzības stāvokļa pazīmi, taču kā iepriekš minēts, tas ne vienmēr atbilst patiesībai. Tiesai jānorāda, ka mazgadība ir uzskatāma par bezpalīdzības stāvokļa pazīmi, jo mazgadīgā persona nespēja saprast ar viņu veikto darbību raksturu un nozīmi un nespēja izrādīt atbilstošu pretošanos.

Par noziedzīgo nodarījumu kvalifikāciju

LR Augstākās tiesas plēnuma lēmuma Nr.1 15. punktā ir noteikts, ka ar **slepkavību, kas saistīta ar izvarošanu**, jāsaprot slepkavība izvarošanas procesā vai pēc izvarošanas nolūkā to slēpt, kā arī aiz atbēdības par izvarošanas laikā izrādīto pretošanos. Slepkavība, kas saistīta ar izvarošanu, jākvalificē kā divu patstāvīgu noziegumu kopība pēc Latvijas KK 99. panta 7.punkta un 121. panta attiecīgās daļas. Savukārt, ja izvarošanas procesā, pielietojot vardarbību, vainīgā darbības neuzmanības dēļ bijušas par iemeslu cietušā nāvei, t.i., vainīgā nodoms attiecībā pret nāvi izpaudies neuzmanības formā, noziegums kvalificējams tikai pēc Latvijas KK 121. panta ceturtās daļas.¹⁸⁸ Teorētiskais pamatojums šādai kvalifikācijai bija tāds, ka tie bija patstāvīgi noziegumi un tīšu dzīvības atņemšanu izvarošanas laikā Latvijas KK 121. panta ceturtajā daļā formulētais nozieguma sastāvs neaptvēra, jo slepkavība, pastāvot

¹⁸⁶ Tiesu prakses apkopojums krimināllietās pēc KL 160. un 162. panta. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/info/summary/2007/> [aplūkots 2012. gada 30. janvārī].

¹⁸⁷ Tiesu prakse krimināllietās par slepkavībām (Krimināllikuma 116.-118. pants). Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/info/summary/2010/> [aplūkots 2012. gada 10. martā].

¹⁸⁸ Par krimināllikumu piemērošanu lietās par tīšām slepkavībām: LR Augstākās tiesas plēnuma 1992. gada 24.februāra lēmums Nr.1. LR Augstākās tiesas plēnuma lēmumu krājums 1991-2002. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 2002, 24.lpp.; Par tiesu praksi, piemērojot likumus, kas nosaka kriminālatbildību par dzimumnoziegumiem: LR Augstākās tiesas plēnuma 1992. gada 19. oktobra lēmums Nr.6. LR Augstākās tiesas plēnuma lēmumu krājums 1991-2002. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 2002, 27., 28.lpp.

kvalificējošiem apstākļiem (Latvijas KK 99. pants), bija stingrāk sodāma nekā izvarošana pat sevišķi kvalificējošos apstākļos. Kā norāda U. Krastiņš, formulējot KL 117. panta 7. punktu kā aptverošus tos noziegumu sastāvus, kuros paredzēta atbildība par izvarošanu sevišķi kvalificējošos apstākļos (KL 159. panta trešā daļa), ir ievērota sankciju samērība. Soda veidu apmēri, kas paredzēti KL 117. panta sankcijā, ir maksimālie, kādus kriminālā likumdošana pieļauj.¹⁸⁹

U. Krastiņš norāda, ka KL 117. panta 7.punkta paredzētā nozieguma kvalifikācijas risinājuma pamatā ir KL reglamentēts noteikums, ka atsevišķs (vienots) noziedzīgs nodarījums ir tāds, kam ir viena noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes (KL 23. panta pirmā daļa). Atšķirībā no noziedzīgu nodarījumu daudzējādības atsevišķs vienots noziedzīgs nodarījums jākvalificē atbilstoši tam nodarījuma sastāvam, kas paredzēts Krimināllikuma Sevišķās daļas pantā, panta daļā vai punktā. Krimināltiesībās, ņemot vērā noziedzīga nodarījuma sastāvu konstrukcijas īpatnības, atsevišķus (vienotus) noziedzīgus nodarījumus iedala vienkāršos un komplicētos. Komplicētu atsevišķu (vienotu) noziedzīgu nodarījumu var izdarīt gan ar vienu darbību, gan ar vairākām savstarpēji saistītām darbībām, var iestāties vienas vai vairākas sekas, vainīgā psihiskā attieksme var izpausties gan vienā, gan divās vainas formās, bet visos šādos gadījumos nodarījums tomēr nav uzskatāms par noziedzīgu nodarījumu daudzējādību, jo tas atbilst tikai viena noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmēm. Tā kā KL 117. panta 7. punktā ir paredzēts komplicēts atsevišķs (vienots) noziegums, jo tas atbilst viena nozieguma sastāva pazīmēm, tad to papildu kvalifikācija saskaņā ar KL 159. panta trešo daļu nav nepieciešama.¹⁹⁰

Pretēju viedokli par KL 117. panta pirmās 7. punktu un 159. panta trešo daļu puda A. Judins, uzskatot, ka ir nepieciešams veidot šo noziedzīgo nodarījumu kopību. A. Judins norāda, ka gan slepkavība, gan izvarošana ir patstāvīgi noziedzīgi nodarījumi. Persona, kas ne tikai atņem cilvēkam dzīvību, bet arī izvaro cietušo, izdara vairāk nekā vienu noziegumu. Tādēļ ir loģiski sodīt to par noziedzīgu nodarījumu kopību, nosakot par katru no tiem atsevišķu sodu. Tā arī A. Judins norāda, ka slepkavība, būdama saistīta ar izvarošanu, ne vienmēr veido ideālo kopību. Slepkavība, par kuru atbildība noteikta KL 117.pantā, var veidot ar izvarošanu arī reālo noziegumu kopību. Piemēram, slepkavība ir saistīta ar izvarošanu, ja

---

¹⁸⁹ Krastiņš U. Par vienu strīdīgu Krimināllikuma pantu. Grām.: Krastiņš U. Krimināltiesību teorija un prakse: viedokļi, problēmas, risinājumi 1998-2008. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2009, 245.lpp.; Krastiņš U. Par dažiem Krimināllikuma 117. panta piemērošanas aspektiem. Grām.: Krastiņš U. Krimināltiesību teorija un prakse: viedokļi, problēmas, risinājumi 1998-2008. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2009, 250.lpp.

¹⁹⁰ Turpat.

izvarotājs nolūkā atriebties cietušajai par izvarošanas laikā izrādīto pretošanos, nonāvē viņu pēc vardarbīga dzimumakta izdarīšanas.¹⁹¹

Slepkavība, kas saistīta ar izvarošanu, pēc savas konstrukcijas ir analogiska KL 117.panta sestajā punktā ietvertajai slepkavībai, kas saistīta ar laupīšanu, to kvalifikācijai ir jābūt vienveidīgai un atbilstoši LR Augstākās tiesas plēnuma vēlākajam skaidrojumam, kas dots 2001. gada 14. decembra lēmumā Nr.3.¹⁹² Atbilstoši šā lēmuma 3.13. punktā dotajam izskaidrojumam par svešas mantas nolaupīšanu, lietojot vardarbību, kuras rezultātā iestājusies cietušā nāve, un vainīgais tādu rezultātu vēlējies vai apzināti pieļāvis, kvalificējama tikai kā slepkavība, kas izdarīta pastiprinošos apstākļus saskaņā ar KL 117. panta 6.punktu.¹⁹³

Tā arī LR Augstākā tiesa norāda, ka gadījumā, ja pret cietušo pielieto vardarbību, lai nepieļautu tā pretošanos dzimumaktam vai pārvarētu tā pretošanos izvarošanas laikā, kā arī aiz sadistiskām tieksmēm, tādējādi vēloties nonāvēt cietušo vai apzināti pieļaujot cietušā nāves iestāšanos, nodarījums kvalificējams saskaņā ar KL 117.panta 7.punktu.¹⁹⁴

Autore viennozīmīgi piekrīt U.Krastiņa motivācijai un Augstākās tiesas noteiktajai kvalifikācijai, jo, ja tiktu veidota 159. panta, kurā paredzēta atbildība par izvarošanu, kopība ar 117. panta pirmās daļas 7. punktu, kas nosaka atbildību par slepkavību, kas saistīta ar izvarošanu, persona tiktu sodīta divas reizes par vienu un to pašu, proti par izvarošanu, kuras rezultātā iestājusies cilvēka nāve un par izvarošanu, kuras laikā cietušais ir noslepkavots. Kā norāda U. Krastiņš, šādā gadījumā tiktu pārkāpta taisnīguma principa izpausme – *non bis in idem*, kas demokrātiskā un tiesiskā valstī nav pieļaujams. Autoresprāt, nepieciešams izpētīt tiesu praksi, lai varētu izdarīt secinājumus par to, vai šis princips mūsu valsts tiesās tiek ievērots vai pārkāpts, kāda ir tiesas motivācija šādai kopības veidošanai.

Ar Kurzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2007.gada 12.februāra spriedumu¹⁹⁵ konstatēts, ka A. Z. 2006.gada 7.aprīlī apmēram ap pulksten 20, būdams alkohola ietekmē, nolūkā izvarot deviņus gadus veco S.Ž., izmeklēšanā nenoskaidrotā veidā panāca, ka cietusī nokļuva viņa dzīvoklī. Pēc tam, laika periodā no 2007.gada 7.aprīļa pulksten 20:10 līdz 8.aprīļa pulksten 19-21, kad cietušajai bija nelikumīgi atņemta brīvība, liedzot iespēju brīvi noteikt savu atrašanās vietu, A. Z., izmantojot cietušās bezpalīdzības

¹⁹¹ Judins A. Par slepkavību, kas saistīta ar citiem noziegumiem. Latvijas Vēstnesis, pielikums „Jurista Vārds”, 2000. 19. decembris, Nr.40.

¹⁹² Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 152.lpp.

¹⁹³ Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 201.lpp.

¹⁹⁴ Tiesu prakse krimināllietās par slepkavībām (Krimināllikuma 116.-118. pants). Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/info/summary/2010/> [aplūkots 2012. gada 10. martā].

¹⁹⁵ Latvijas Republikas Kurzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2007. gada 12. februāra spriedums. Tiesu prakse krimināllietās par slepkavībām (Krimināllikuma 116.-118. pants). Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/info/summary/2010/> [aplūkots 2012. gada 10. martā].

stāvokli un pielietojot vardarbību, lai pārvarētu viņas pretošanos, izdarīja dzimumaktu (izvarošanu), nodarīdams cietušajai vieglus miesas bojājumus bez veselības traucējuma. Lai slēptu izdarītos noziegumus – nelikumīgu brīvības atņemšanu un izvarošanu, A. Z. 2006.gada 8.aprīlī laika periodā no pulksten 17:00 līdz 21:00, izmantojot cietušās bezpalīdzības stāvokli, iebāza viņai mutē viņas pašas cimdiņu, aplika cietušajai ap kaklu viņas apģērba šalli un, savelkot to, nožņaudza viņu. Tad apsūdzētais meitenes līķi ietina palagā un segā un paslēpa grūžu konteinerā. Pirmstiesas kriminālprocesā A. Z. saistībā ar cietušās izvarošanu un slepkavību tika apsūdzēts gan saskaņā ar KL 159.panta trešo daļu, gan 117.panta 2., 7., 8.punktu, šāda apsūdzība tika uzturēta arī pirmās instances tiesas sēdē. Tiesa pamatoti izslēdza no apsūdzības norādi uz KL 117.panta 7.punktu, jo no lietas materiāliem izriet, ka „A. Z., nolūkā izvarot 2006.gada 7.aprīlī ap plkst.20:10 panāca, ka cietusī S.Ž. nokļuva viņa dzīvoklī. Tikai pēc cietušās izvarošanas viņa tika noslepkavota, iznesta no dzīvokļa, jo nāve iestājās dažas stundas pirms cietušās atrašanās ārpus A. Z. dzīvokļa 2006.gada 8.aprīļa vakarā no plkst.17:00 - 21:00.” Šādu kvalifikācijas risinājumu par pareizu atzina arī LR Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palāta ar 2007.gada 28.novembra lēmumu.

Savukārt, Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2008.gada 6.februāra spriedumā¹⁹⁶ norādīts, ka G. P., būdams persona, kas agrāk izdarījusi izvarošanu, 2007.gada 16.martā uzaicināja iesēsties viņa vadītajā automašīnā nepilngadīgo M.R., apsolīdams viņu aizvest uz mājām, pa ceļam iebrauca meža masīvā un, pielietojis pret cietušo vardarbību – sita ar rokām, kad viņa mēģināja atvērt automašīnas durvis, lai aizbēgtu, sasēja viņai aiz muguras rokas - izvaroja viņu, kā arī apmierināja savas dzimumtieksmes pretdabiskā veidā. 2007.gada 14.aprīlī G. P. uzaicināja savā vadītajā automašīnā mazgadīgo J.L., apsolīdams viņu aizvest uz Inčukalnu, kurp meitenei vajadzēja nokļūt. Iebraucis mežā, apsūdzētais sasēja cietušajai rokas un izvaroja viņu, un tad, lai slēptu šo noziegumu, nožņaudza cietušo, bet viņas līķi apraka smilšu karjerā.

Pirmstiesas kriminālprocesā G. P. nodarījumi saistībā ar izdarītajām izvarošanām un cietušās J.L. slepkavību kvalificēti saskaņā ar KL 159.panta otro daļu, 159.panta trešo daļu un 117.panta 2. un 7.punktu. Pirmās instances tiesa atzina, ka apsūdzētā izdarītajās darbībās, kad viņš izvaroja nepilngadīgo M.R., saskaņā ar KL 159.panta otrajā daļā ietvertā nozieguma pazīmes, bet, izvarodams mazgadīgo J.L., G. P. izdarījis noziegumu, kura pazīmes ietvertas KL 159.panta trešajā daļā. Ņemot vērā, ka apsūdzētais G. P., būdams persona, kas agrāk izdarījusi izvarošanu, izdarīja noziegumus, kas kvalificējami gan saskaņā ar KL 159.panta otro daļu, gan arī saskaņā ar šā panta trešo daļu, tiesas kolēģija uzskatīja, ka šīs noziedzīgās

---

¹⁹⁶ Latvijas Republikas Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2008. gada 6. februāra spriedums. Tiesu prakse krimināllietās par slepkavībām (Krimināllikuma 116.-118. pants). Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/info/summary/2010/> [aplūkots 2012. gada 10. martā].

darbības kvalificējamai tikai pēc smagākās apsūdzības un G. P. sodāms saskaņā ar KL 159.panta trešo daļu. Motivējot nozieguma kvalifikāciju saskaņā ar KL 117.panta 2. un 7.punktu, pirmās instances tiesa atzina, ka G. P. „ar tiešu nodomu uzņēma savā automašīnā mazgadīgo J.L., lai viņu izvarotu un pēc tam nogalinātu. Šo slepkavību viņš uzsāka realizēt tūlīt pēc vardarbīgā dzimumakta pabeigšanas, lai slēptu izvarošanu, neskatoties uz to, ka upuris bija sasiets mazgadīgs bērns, kas nevarēja viņam pretoties.”

No iepriekš minētajiem piemēriem, var secināt, ka prokurori apsūdzībā bieži norāda nepareizu kvalifikāciju. Dažos gadījumos tiesa pārkvalificē personas izdarīto noziedzīgo nodarījumu, bet atsevišķos gadījumos persona tiek arī notiesāta saskaņā ar prokurora norādīto kvalifikāciju. Protams, no cilvēciskā viedokļa varētu uzskatīt, jo bargāks sods, jo labāk. Taču, kur paliek cilvēktiesību ievērošana? Latvijas Republikas Satvermes 92. pantā ir noteikts: „ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā”, taču, ja tiesa personas izdarīto noziedzīgo nodarījumu kvalificē nepareizi un apsūdzētajam tiek noteikts smagāks vai vieglāks sods, vai šādā gadījumā var runāt par „taisnīgu tiesu”. Arī Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6. panta pirmajā daļā ir paredzēts, ka ikvienam ir tiesības, nosakot viņam izvirzītās apsūdzības krimināllietā pamatotību, uz taisnīgu un atklātu lietas savlaicīgu izskatīšanu neatkarīgā un objektīvā ar likumu noteiktā tiesā. Latvija ir demokrātiska un tiesiska valsts, tādēļ ir svarīgi nodrošināt cilvēktiesību ievērošanu, it īpaši no valsts institūciju puses. Autoreprāt, Latvijā likumdevējs nav paredzējis atbilstošu sodu šīm personām, kuras izdara noziedzīgus nodarījumus pret tikumību un dzimumneaizskaramību, īpaši pret personām, kuras nav sasniegušas sešpadsmit gadu vecumu, taču taisnīgu tiesisko attiecību noregulējumu var panākt, ievērojot cilvēktiesības, kuras tiek atzītas visā pasaulē, piemēram, tiesai nosakot vainīgajai personai sodu, kas ir bargāks par KL attiecīgās panta sankcijas minimālo robežu. Persona, kura ir izdarījusi šos noziedzīgos nodarījumus, ir rupji pārkāpusi citas personas Satversmē nostiprinātās pamattiesības, tādēļ ir nepieciešams vainīgajai personai noteikt tādu soda mēru, kas būtu samērīgs viņas izdarītajam noziedzīgajam nodarījumam.

Latvijas tiesu praksē ir vērojamas atsevišķas problēmas, tiesām personas izdarīto noziedzīgo nodarījumu kvalificējot kā **kopību saskaņā ar 160. un 162. pantu**, gadījumos, kad šādu kopību nav jāveido. Tā arī nereti gadās, ka tiesas nespēj nošķirt KL 160. pantā ietvertā noziedzīgā nodarījuma objektīvo pusi no 162. pantā ietvertā noziedzīgā nodarījuma objektīvās puses un personas izdarīto noziedzīgo nodarījumu kvalificē pēc vienā panta, kad nepieciešams kvalificēt pēc otra. Šajā sakarā Latvijas Republikas Augstākā tiesa 2007. gadā ir izveidojusi tiesu prakses apkopojumu pēc KL 160. un 162. panta. Viens no autores uzdevumiem, rakstot šo maģistra darbu, bija izpētīt tiesu praksi un novērtēt, vai tiesas ievēro

šo prakses apkopojumā paustās atziņas un kvalificē personu izdarītos noziegumus atbilstoši KL paredzētajam, sodot vainīgo personu atbilstoši viņa izdarītajām noziedzīgajām darbībām.

Kā noteikts šajā prakses apkopojumā, norobežojot KL 160.pantā paredzēto dzimumtieksmju apmierināšanu pretdabiskā veidā no KL 162.pantā paredzētās pavešanas netiklībā, jāvadās no judikatūrā (Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2005.gada 27.septembra rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SKK-534; Senāta Krimināllietu departamenta 2007.gada 27.februāra lēmums lietā Nr.SKK-0058) nostiprinātajām atziņām, ka šos abus noziegumus vainīgais var izdarīt ar vienu un to pašu motīvu – apmierināt savas dzimumtieksmes, tāpēc būtiski ir konstatēt noziedzīgā nodarījuma objektīvo pusi, kuru raksturo vainīgās personas darbības. Šajā sakarībā jānorāda, ka:

- no objektīvās puses fiziskas netiklības darbības var izpausties kā savu dzimumorgānu atkailināšana un demonstrēšana; nepilngadīgā vai mazgadīgā cietušā pamudināšana vai piespiešana izdarīt netiklas darbības attiecībā pret vainīgo personu - aizskart ar rokām vai kādiem priekšmetiem viņa dzimumorgānus, glaudīt tos vai masēt, cietušā atkailināšana, dažādu tā ķermeņa daļu, to vidū dzimumorgānu aizskaršana ar rokām, to laizīšana, roku pirkstu ievadīšana cietušā dzimumorgānos vai anālajā atverē, cietušā dzimumlocekļa sūkāšana; seksuālu darbību, piemēram, dzimumakta vai darbību, kas vērstas uz dzimumtieksmju apmierināšanu pretdabiskā veidā, izdarīšana, masturbācija nepilngadīgo vai mazgadīgo klātbūtnē; nepilngadīgo vai mazgadīgo pamudināšana vai piespiešana veikt seksuāla rakstura vai netiklas darbības savā starpā un citādas līdzīga rakstura darbības;

- KL 160.pantā, nosakot atbildību par vardarbīgu dzimumtieksmes apmierināšanu, likumdevējs norādījis uz pederastiju un lesbiānismu, kas ir dzimumkontakti starp viena dzimuma pārstāvjiem, kā arī dzimumtieksmju citādu apmierināšanu pretdabiskā veidā, kas var izpausties kā iekļūšana citas personas anatomiskajos orgānos – mutē, anālajā atverē vai arī būt saistīta ar dažādu iedarbību uz cietušā ķermeni un dzimumakta imitāciju – vainīgā dzimumorgānu pieskaršanos cietušā dzimumorgāniem un berzēšanos gar tiem, dzimumlocekļa ievietošana starp stilbiem (kājām), cietušās gurniem, krūtīm un kustību, kas imitē dzimumaktu, izdarīšana, priekšmetu ievadīšana dzimumorgānos vai anālajā atverē utt.¹⁹⁷

Ar Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2009. gada 5. oktobra spriedumu¹⁹⁸ persona V notiesāta saskaņā ar KL 162. panta otro daļu. Tiesas kolēģija norāda, ka V novilkta cietušajai biksītes, atkailināja savu dzimumlocekli, notupās uz ceļiem, paplēta cietušās kājas un ar savu dzimumlocekli izdarīja grūdienveida kustības cietušās

¹⁹⁷ Tiesu prakses apkopojums krimināllietās pēc KL 160. un 162. panta. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/info/summary/2007/> [aplūkots 2012. gada 30. janvārī].

¹⁹⁸ Latvijas Republikas Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2009. gada 5. oktobra spriedums lietā Nr. (netiek norādīts).

dzimumorgānu rajonā un starp viņas augšstilbiem līdz guva dzimumapmierinājumu. Saskaņā ar Augstākās tiesas iepriekšminēto dzimumakta imitēšana un vainīgā dzimumlocekļa berzēšana gar cietušās dzimumorgāniem atzīstama par vardarbīgu dzimumtieksmes apmierināšanu un sodāmu saskaņā ar KL 160. panta 3. daļu, jo šajā gadījumā cietusī bija mazgadīga. Arī ar Vidzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2008. gada 27. maija spriedumu¹⁹⁹ persona A notiesāta saskaņā ar KL 162. panta pirmo daļu. Šajā gadījumā šī kvalifikācija ir pareiza, jo persona A veica netiklas darbības ar nepilngadīgo, proti, ņēma mutē un sūkāja cietušā dzimumlocekli, taču personas A darbībās saskatāmas arī 160. panta objektīvās puses pazīmes, t.i., A atkailināja savu dzimumlocekli un lika to cietušajam sūkāt, ko cietušais arī darīja, līdz A apmierināja savas dzimumtieksmes. Ar Kurzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2011. gada 22. februāra spriedumu²⁰⁰ persona V atzīta par vainīgu 162. panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā. Arī šajā gadījumā V nodarījuma kvalifikācija ir atzīstama par pareizu, taču tiesa norāda, ka netiklās darbības ir izdarītas vairākkārt, dažādās dienās un kādā no epizodēm V ievadījis savu dzimumlocekli starp mazgadīgās cietušās kājām pie dzimumorgāniem un izdarīja dzimumaktam raksturīgas kustības, kā arī lika cietušajai ņemt mutē viņa dzimumlocekli. Šādas V darbības atbilst KL 160. pantā ietvertā nodarījuma objektīvajai pusei un viņa noziedzīgās darbības kvalificējamas arī saskaņā ar KL 160. panta trešo daļu.

No iepriekš minēto tiesu spriedumu analīzes, var secināt, ka joprojām nav vienveidīga prakse attiecībā uz KL 160. un 162. pantā ietverto noziedzīgo nodarījumu objektīvās puses pazīmju nošķiršanu. Autoresprāt, KL būtu nepieciešams sniegt netiklu darbību definīciju un, sekojot ārvalstu, piemēram, Šveices un Vācijas paraugam, šā noziedzīgā nodarījuma objektīvo pusi sašaurināt un KL izveidot jaunu pantu, kurā būtu paredzēta atbildība par ekshibicionismu. Ekshibicionisms ir seksuāla novirze, kad personas, kuras atkailina savus dzimumorgānus – un tie vienmēr ir vīrieši –, gūst seksuālu baudu no sieviešu pārsteiguma un bailēm to ieraugot.²⁰¹ Piemēram, ar Vidzemes apgabaltiesas 2011. gada 8. septembra spriedumu²⁰² persona V atzīta par vainīgu un notiesāta saskaņā ar KL 162. panta otro daļu. V, būdams pilngadīga persona, ne mazāk kā piecas reizes dažādās dienās apzināti atkailināja un demonstrēja savu dzimumlocekli mazgadīgajām cietušajām. Arī ar Rīgas apgabaltiesas

---

¹⁹⁹ Latvijas Republikas Vidzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2008. gada 27. maija spriedums lietā Nr. (netiek norādīts).

²⁰⁰ Latvijas Republikas Kurzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2011. gada 22. februāra spriedums lietā Nr. (netiek norādīts).

²⁰¹ Kulbergs J. Dinamiskā psihiatrija. Teorija un prakse. Rīga: Jumava, 2001, 185.lpp.

²⁰² Latvijas Republikas Vidzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2011. gada 8. septembra spriedums lietā Nr. (netiek norādīts).

2009.gada 20. oktobra spriedumu²⁰³ persona A notiesāta saskaņā ar KL 162. panta otro daļu. A, būdams pilngadīga persona, divas reizes dažādās dienās, attaisīja savas bikses, atkailināja un demonstrēja cietušajām savu dzimumlocekli. Ar 2008. gada 30. oktobra likumu²⁰⁴ KL tika papildināts ar 162.¹ pantu, kas sašaurināja 162. pantā ietverto nodarījumu objektīvo pusi un paredz atbildību par pamudināšanu iesaistīties seksuālas darbībās. Līdz šiem grozījumiem, šajā pantā minētās darbības tika kvalificētas saskaņā ar KL 162. pantu. Piemēram, ar Rīgas apgabaltiesas 2009. gada 27. oktobra spriedumu²⁰⁵ persona V notiesāta saskaņā ar KL 162.panta otro daļu un 162.¹ panta otro daļu. V, būdams pilngadīga persona, laika posmā no 2008. gada 30. jūnija līdz 10. oktobrim, veica saraksti interneta portālā X. Sarakstes laikā V iepazinās ar divām nepilngadīgām un vienu mazgadīgu personu un sūtīja viņām seksuāla rakstura vēstules, ciniski piedāvāja veikt netiklas darbības pret cietušajām un mudināja stāties dzimumattiecībās pretdabiskā veidā. Savukārt, laika posmā no 2008. gada 13. decembra līdz 26. decembrim (laikā, kad jau tika pieņemti minētie grozījumi), V iepazinās ar citām trim mazgadīgām personām un sūtīja viņām tāda paša rakstura vēstules, ciniski piedāvāja veikt netiklas darbības pret cietušajām un mudināja stāties dzimumattiecībās pretdabiskā veidā. Šādas V darbības tika kvalificētas jau saskaņā ar KL 162.¹ panta otro daļu.

1998. gada 15. oktobra likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 24. pantā ir noteikts, ka atbildība par KL paredzēto noziedzīgo nodarījumu, kas izraisījis smagas sekas, iestājas, ja noziedzīga nodarījuma rezultātā izraisīta cilvēka nāve, nodarīti smagi miesas bojājumi vai psihiskas dabas traucējumi vismaz vienai personai, mazāk smagi miesas bojājumi vairākām personām, mantisks zaudējums lielā apmērā vai radīts citāds smags kaitējums ar likumu aizsargātām interesēm un tiesībām. Kā redzams, šis uzskaitījums nav noslēgts un tiesām, izvērtējot radīto kaitējumu, ir iespēja šo uzskaitījumu paplašināt, nolēmumā to motivējot. Tā Kurzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2001. gada 23. jūlija spriedumā²⁰⁶ konstatētas smagas sekas, kas iestājušās izvarošanas rezultātā, proti, pastiprināta nervozitāte, satraucamība, apdraudētības un bezpalīdzības izjūtas, bailes no tēva, uzmācīgas atmiņas, kas rada emocionālas ciešanas. Šīs izpausmes ir intensīvas. Savukārt, Jelgavas tiesas 2007. gada 17. maija spriedumā²⁰⁷ kā smagas sekas konstatēta psihotrauma ar pēctraumatiskā stresa iezīmēm, kas apgrūtināja cietušās emocionālo funkcionēšanu. Zemgales

²⁰³ Latvijas Republikas Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2009. gada 20. oktobra spriedums lietā Nr. (netiek norādīts).

²⁰⁴ Grozījumi Krimināllikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2008. 13. novembris, Nr.177.

²⁰⁵ Latvijas Republikas Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2009. gada 27. oktobra spriedums lietā Nr. (netiek norādīts).

²⁰⁶ Latvijas Republikas Kurzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2001. gada 23. jūlija spriedums lietā Nr. (netiek norādīts).

²⁰⁷ Latvijas Republikas Jelgavas tiesas 2007. gada 17. maija spriedums lietā Nr.11220122605. Liholaja V., Hamkova D. Vardarbīgi noziedzīgi nodarījumi un to izraisītās sekas. Iesniegts publicēšanai žurnālā „Jurista Vārds”.

apgabaltiesas Kriminālietu tiesas kolēģija iepriekš minētās sekas neatzina par smagām.²⁰⁸ Šobrīd Veselības ministrijā ir izveidota darba grupa, kura strādā pie pielikuma izstrādāšanas likumā „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību”, kurā būtu paredzēti kritēriji, pēc kādiem vardarbībā cietušo psiholoģiskās sekas būtu atzīstamas par vieglām, vidēja smaguma un smagām. Saskaņā ar tiesu psihiatru viedokļiem, šādu pielikumu izveidot būs ļoti grūti, jo psiholoģiskās sekas katrai personai izpaužas atšķirīgi, kā arī ārzemju literatūrā nav pētījumu vardarbības seku smaguma gradācijas izvērtējumam.²⁰⁹ Par smagām sekām varētu tikt atzīts posttraumatiskā stresa sindroms, kas varētu izraisīt difūzus smagus emocionālus pārdzīvojumus, arī adaptācijas traucējumi ar iespējamu suicīdu.²¹⁰

Kā minēts šā darba otrajā nodaļā, likumprojektā „Grozījumi Krimināllikuma”²¹¹ ir paredzēts izslēgt atkārtotību kā daudzējādības pazīmi no Latvijas krimināltiesību sistēmas. Šajā likumprojektā norādīts, ka šāda daudzējādības pazīme ierobežo iespēju noteikt taisnīgu sodu, kā arī inkriminējot noziedzīgu nodarījumu atkārtotību personai, kura jau izcietusi sodu par iepriekš izdarīto noziedzīgo nodarījumu, faktiski netiek ievērots princips *non bis in idem*, jo persona ir saucama pie atbildības par nodarījumu, kas ir smagāks par faktiski izdarīto, un tas tiek pamatots ar cita noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, kaut gan sods par to jau ir izciests. Minētā principa neievērošana nav pieļaujama demokrātiskā un tiesiskā valstī. Izslēdzot atkārtotību no KL, turpmāk noziedzīgu nodarījumu kopība tiks konstatēta ne tikai tad, kad persona izdarīs dažādus noziedzīgus nodarījumus, bet arī tad, kad persona izdarīs viena veida noziedzīgus nodarījumus, pastāvot nosacījumam, ka viņa nav notiesāta ne par vienu no šiem noziedzīgajiem nodarījumiem un nav arī iestājies kriminālatbildības noilgums. Attiecībā uz soda noteikšanu, likumprojektā noteikts, ievērojot to, ka noziedzīgu nodarījumu atkārtotības kvalificējošā pazīme tiek izslēgta no KL, tad par atkārtoti izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem turpmāk galīgais sods tiks noteikts pēc noziedzīgo nodarījumu kopības saskaņā ar KL 50.pantu. Saskaitot sodus pēc noziedzīgo nodarījumu kopības var rasties situācija, kad galīgais sods var būt lielāks par maksimālo soda apmēru, kādu būtu iespējams piemērot par atkārtoti izdarītu noziedzīgu nodarījumu. Lai to novērstu, KL pārejas noteikumu 4.punkts paredz, ka šādos gadījumos persona sodāma pēc KL, kas bijis spēkā šā nodarījuma izdarīšanas laikā. Savukārt, visos pārējos gadījumos maksimālā soda apmērs vai laiks nedrīkst pārsniegt

²⁰⁸ Latvijas Republikas Zemgales apgabaltiesas Kriminālietu tiesas kolēģijas 2007. gada 10. decembra spriedums lietā Nr. 11220122605. Liholaja V., Hamkova D. Vardarbīgi noziedzīgi nodarījumi un to izraisītās sekas. Iesniegts publicēšanai žurnālā „Jurista Vārds”.

²⁰⁹ Jansone I. Vardarbībā cietušo psiholoģiskās sekas un to tiesu psiholoģiskais smaguma pakāpes novērtējums. Materiāls nav publicēts.

²¹⁰ Попов Ю.В., Вид В.Д. Современная клиническая психиатрия. Москва: Экспертное бюро-М, 1997, с. 192-201.

²¹¹ Likumprojekts „Grozījumi Krimināllikumā”. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/F8EAF0BB07FCB67AC225793300488419?OpenDocument> [aplūkots 2012. gada 18. martā].

maksimālo soda apmēru vai laiku, kāds KL par attiecīgo noziedzīgo nodarījumu ir paredzēts pēc likuma spēkā stāšanās dienas.²¹² Ņemot vērā iepriekš minēto, rodas jautājums: kā kvalificēt personas izdarītos noziedzīgos nodarījumus, ja pirmstiesas izmeklēšanā nevarēs noskaidrot precīzus datumus, bet būs norādīts, piemēram, viens datums un biežums? Piemēram, Kurzemes apgabaltiesas 2001. gada 23. jūlija spriedumā²¹³ norādīts, ka apsūdzētais izvarošanu izdarīja 2000. gada 24. jūnijā, pēc tam apsūdzētais laika posmā no 2000. gada jūlija līdz augustam ne retāk kā reizi nedēļā izdarīja cietušās izvarošanu. Ko norādīt apsūdzībā, ja nav iespējams konstatēt precīzus datumus? Šādā situācijā, kad nevar konstatēt konkrētus datumus, bet ir norāde tikai uz noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas biežumu, autoresprāt, KL 159. panta otrajā daļā un 160. panta otrajā daļā būtu jā saglabā kvalificējoša pazīme, kā sistemātiskums vai vairākkārtīgums, lai neveidotos situācija, ka apsūdzībā nav iespējams norādīt noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas apstākļus un persona nesaņemtu likumā paredzēto sodu.

Šī darba nodaļa ļāva autorei iepazīties un izprast problēmas, kas saistītas ar KL paredzēto dzimumnoziedzumu kvalifikāciju, novērtēt KL likumdevēja pieļautās nepilnības, kā arī iepazīties ar praksē esošajām problemām. Autore, veicot problēmu analīzi, ieguva priekšstatu par KL un citos likumos nepieciešamajiem grozījumiem un uzlabojumiem.

---

²¹² Likumprojekts „Grozījumi Krimināllikumā”. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/F8EAF0BB07FCB67AC225793300488419?OpenDocument> [aplūkots 2012. gada 18. martā].

²¹³ Latvijas Republikas Kurzemes apgabaltiesas Kriminālietu tiesas kolēģijas 2001. gada 23. jūlija spriedums lietā Nr. (netiek norādīts).

Kopsavilkums

Pētījuma rezultātā aizstāvēšanai tiek izvirzīti šādi secinājumi un priekšlikumi:

1. Ņemot vērā neprecizitāti no gramatiskā viedokļa, formulējot izvarošanas definīciju un kvalificētos sastāvus, nepieciešams KL 159. pantu izteikt šādā redakcijā:

„(1) Par dzimumaktu, lietojot vardarbību, draudus vai izmantojot personas bezpalīdzības stāvokli (izvarošana), - (··)

(2) Par izvarošanu, ja to izdarījusi persona, kas jau agrāk izdarījusi izvarošanu, vai ja to izdarījusi personu grupa, kā arī par nepilngadīgās personas izvarošanu, - (··)

(3) Par izvarošanu, ja tā izraisījusi smagas sekas, kā arī par mazgadīgās personas izvarošanu, - (··)”;

2. Ņemot vērā to, ka persona no 10 līdz 14 gadu vecumam ne vienmēr nespēj saprast ar viņu izdarīto darbību raksturu un nozīmi un tādēļ nespēj izrādīt atbilstošu pretošanos, ko izraisa viņa mazgadība kā bezpalīdzības stāvokļa pazīme, nepieciešams KL XVI nodaļu papildināt ar 159.¹ pantu šādā redakcijā:

„159.¹ pants. Persona, kas nav sasniegusi vienpadsmit gadu vecumu, uzskatāma par bezpalīdzības stāvoklī esošu

Persona, kas nav sasniegusi vienpadsmit gadu vecumu, uzskatāma par nespējīgu saprast nodarījumu pret tikumību un dzimumneaizskaramību raksturu un nozīmi.”;

3. Aizsargājot sabiedriskās tikumības un morāles normas, novēršot situāciju, kad bērnam tiek izkropļota izpratne par ģimenes un cilvēku savstarpējām attiecībām, tajā skaitā seksuālām attiecībām, nepieciešams KL papildināt ar 161.¹ pantu šādā redakcijā:

„161.¹ pants. Dzimumsakari vai netiklas darbības ar lejupejas vai sānu līnijas radnieku

(1) Par vecāka, personas, kam piemīt vecāku vara, vectēva, vecāsmātes, brālā vai māsas dzimumsakariem vai netiklu darbību izdarīšanu ar dēlu, meitu, mazmeitu, mazdēlu, māsu vai brāli, -

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no pieciem līdz desmit gadiem.

(2) Par šā panta pirmajā daļā minētajiem dzimumsakariem, ja cietusī persona ir mazgadīga, - soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no desmit līdz divdesmit gadiem.”

4. Ņemot vērā, ka cietušās personas daudzos gadījumos nevēršas tiesībsargājošās iestādēs ar sūdzību, baidoties no vainīgā atriebības, sabiedrības nosodījuma vai nevēlas, lai tuvinieki, draugi un paziņas uzzinātu par nodarījumu, kā rezultātā vainīgā persona nesāņem likumā paredzēto sodu, nepieciešams izslēgt no Kriminālprocesa likuma 7. panta otrās daļas vārdus „159. panta pirmajā daļā”, „160. panta pirmajā daļā”.

5. Saskaņā ar KL 48. panta pirmās daļas septīto punktu par atbildību pastipriņošu apstākli tiek atzīts noziedzīgais nodarījums, kas izdarīts pret personu, izmantojot tās dienesta, materiālo vai citādu atkarību no vainīgā. Sakarā ar to, ka persona izmanto savu ietekmi vai varu pār cietušo, būtu jānosaka šai personai atbildību par to, ne tikai pastiprinot viņas atbildību. Tādēļ autore piedāvā KL papildināt ar 160.¹ pantu šādā redakcijā:

„160.¹ pants. Piespiešana stāties dzimumsakaros

Par dzimumsakariem ar personu pret viņa gribu, izmantojot cietušās personas atkarību no vainīgā, ja nav 159. pantā paredzētās vardarbības vai bezpalīdzības stāvokļa izmantošanas, - soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz desmit gadiem.”

6. Ņemot vērā, ka praksē joprojām nav vienveidīgas izpratnes par 160. pantā ietvertā noziedzīga nodarījuma objektīvās puses nošķiršanu no 162. pantā ietvertā noziedzīga nodarījuma objektīvās puses, nepieciešams KL 162. panta pirmajā daļā sniegt netiklu darbību definīciju:

„(1) Par cietušās personas ķermeņa aizskaršanu ar rokām vai muti, par cietušās personas pamudināšanu vai piespiešanu izdarīt seksuālas darbības attiecībā pret izdarītāju vai ar citu mazgadīgo vai nepilngadīgo personu, par onānismu cietušās personas klātbūtnē (fiziskas netiklas darbības), par komiksu un pornogrāfiska rakstura attēlu rādīšanu, par ciniskām seksuāla rakstura sarunām ar cietušo personu (intelektuālas netiklas darbības) un citādu līdzīga rakstura darbību (netiklas darbības) izdarīšanu ar nepilngadīgo pret viņa gribu vai ja to izdarījusi pilngadīga persona, - (••)”

7. Ņemot vērā, ka netiklas darbības aptver diezgan plašu darbību klāstu, autore uzskata par lietderīgu sašaurināt 162. pantā ietvertā noziedzīgā nodarījuma objektīvo pusi un noteikt atbildību par dzimumorgānu atkailināšanu un demonstrēšanu atsevišķā pantā:

„162.² pants. Ekshibicionisms

(1) Persona, kura vajā citu personu ar ekshibicionistiskām darbībām, t.i., darbībām, kas vērstas uz savu dzimumorgānu atkailināšanu un demonstrēšanu, -

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz vienam gadam, vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz piecdesmit minimālajām mēnešalgām un ar probācijas uzraudzību uz laiku līdz vienam gadam.

(2) Par tādām pašām darbībām pret mazgadīgām personām, -

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem, vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz simt piecdesmit minimālajām mēnešalgām un ar probācijas uzraudzību uz laiku līdz trim gadiem.”

8. Saskaņā ar likumprojektu „Grozījumi Krimināllikumā” ir paredzēts izslēgt atkārtotību kā daudzējādības veidu no KL, līdz ar to nepieciešams paredzēt citādu

mehānismu, lai persona saņemtu likumā paredzēto sodu, tādēļ autore piedāvā KL 159. panta otro daļu un 160. panta otro daļu izteikt šādā redakcijā:

„159.pants. Izvarošana

(2) Par izvarošanu, kas izdarīta vairākkārt, vai ja to izdarījusi personu grupa, kā arī par nepilngadīgās personas izvarošanu, — (· ·)”

„160.pants. Vardarbīga dzimumtieksmes apmierināšana

(2) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarītas ar nepilngadīgo vai vairākkārt, vai ja tās izdarījusi personu grupa,— (· ·)”

Annotation

For many thousands of years morality and sexual inviolability still remains an actual problem. Legal protection by the state is required when the persons morality, sexual inviolability or independence is threatened from the others. Every offender must be punished in case of violation of person's rights.

The main objective of this master's work is the analysis of basic problems, connected with qualification of sexual crimes. During the work author became aware of errors from legislation as well as practical problems of law implementation.

In this survey author has got the conception about the necessary improvements and alterations of current criminal legislation. Also author evaluated how the human rights an principles of criminal law are taken into account in Latvia as a country of democracy and law based state.

Key words: sexual freedom, sexual inviolability, morality, qualification of sexual crimes.

Аннотация

Многие тысячи лет в мире существует проблема – сохранение нравственности и половой неприкосновенности. В случаях, когда подвергается опасности нравственность, свобода половой личности или половая неприкосновенность, необходимо вмешательство государства, наказывая нарушителей закона за нарушение прав других лиц.

Главная цель этой работы магистра – анализировать основные проблемы, связанные с квалификацией половых преступлений. Работая над материалом автор познакомилась и с допущенными ошибками законодателя, и с возникшими проблемами на практике.

В результате исследования автор получила представление о необходимых улучшениях и изменениях в существующем Уголовном законе. На основании этого автор оценивала учет принципов свободы личности и принципов уголовного права в демократическом и правовом государстве.

Ключевые слова: квалификация половых преступлений, свобода половой личности, половой неприкосновенности, нравственность.

Izmantotās literatūras un juridisko aktu saraksts

Literatūra

1. Bergins J. Izvarošanas krimināltiesiskais raksturojums. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 1997.
2. Dupate K. Dzimumu līdztiesība: Eiropas Savienības prasības un Latvijas situācija. Pieejams: www.humanrights.org.lv/upload_file/Dzimumu_lidzties_dupate.ppt [aplūkots 2012.gada 17.martā].
3. Jansone I. Vardarbībā cietušo psiholoģiskās sekas un to tiesu psiholoģiskais smaguma pakāpes novērtējums. Materiāls nav publicēts.
4. Judins A. Krimināltiesību terminu skaidrojošā vārdnīca. Rīga: RAKA, 1999.
5. Judins A. Par slepkavību, kas saistīta ar citiem noziegumiem. Latvijas Vēstnesis, pielikums "Jurista Vārds", 2000. 19. decembris, Nr.40.
6. Krastiņš U. Grupveida nodarījumi: teorija un prakse. Grām.: Krastiņš U. Krimināltiesību teorija un prakse: viedokļi, problēmas, risinājumi 1998-2008. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2009.
7. Krastiņš U. Par vienu strīdīgu Krimināllikuma pantu. Grām.: Krastiņš U. Krimināltiesību teorija un prakse: viedokļi, problēmas, risinājumi 1998-2008. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2009.
8. Krastiņš U. Par dažiem Krimināllikuma 117. panta piemērošanas aspektiem. Grām.: Krastiņš U. Krimināltiesību teorija un prakse: viedokļi, problēmas, risinājumi 1998-2008. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2009.
9. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 2.Sevišķā daļa. Rīga: Firma „AFS”, 2007.
10. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 1.Vispārīgā daļa. Rīga: Firma „AFS”, 2007.
11. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009.
12. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008.
13. Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Igaunija, Latvija, Lietuva. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004.
14. Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija, Austrija, Šveice, Vācija. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006.
15. Krastiņš U. Mācība par nozieguma sastāvu. Rīga: Zvaigzne ABC, [B.g.].
16. Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000.

17. Krimināllikums. Komentārs par Krimināllikuma grozījumiem, kas izdarīti pēc 2007.gada 1.jūnija (Dr.iur. A.Niedre). Rīga: Firma „AFS”, 2011.
18. Krimināltiesības – attīstības tendences Eiropas un nacionālajās tiesībās, attiecības starp I un III pīlāru, ieviešanas metožu labākā prakse. Pieejams: <http://www.tm.gov.lv/lv/ministrija/imateriali/petijumi.html> [aplūkots 2012. gada 31. janvārī].
19. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. I.T. Goļakova vispārīgā redakcija. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība, 1947.
20. Krugļevskis A. Latvijas Sodlu likumu projekts un Latvijas kultūras attīstība. Rīga: Tieslietu Ministrijas vēstnesis, 1929.
21. Kulbergs J. Dinamiskā psihiatrija. Teorija un prakse. Rīga: Jumava, 2001.
22. Latviešu konversācijas vārdnīca. Devītais sējums. Rīga: A. Gulbja apgādība, 1933.
23. Latviešu konversācijas vārdnīca. Pirmais sējums. Rīga: A. Gulbja apgādība, 1927-1928.
24. Latviešu valodas vārdnīca. 30000 pamatvārdu un to skaidrojumi. Rīga: Avots, 2006.
25. Latvijas Kriminālkodekss. Komentāri pie atsevišķiem Kriminālkodeksa pantiem (Dr.iur.A.Niedre). Rīga: LR Tieslietu ministrijas Tiesiskās informācijas centrs, 1995.
26. Latvijas PSR kriminālkodeksa komentāri. J. Dzenīša un A.Niedres vispārīgā redakcijā. Rīga: Avots, 1982.
27. Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007.
28. Mežulis D. Personas krimināltiesiskā aizsardzība. Slepkavība, izvarošana, draudi un citi noziegumi pret personu. Rīga: Zvaigzne ABC, 2001.
29. Mincs P. Jaunais Sodlu likums. Rīga: Tieslietu Ministrijas vēstnesis, 1930.
30. Mincs P., Lauva J. Sodlu likums ar komentāriem. Rīga: Valsts tipogrāfija, 1938.
31. Teteris O. Tiesu medicīnas esence. Rīga: Apgāds „Rasa ABC”, 2004.
32. Голованова Н.А., Еремин В.Н. и др. Уголовное право зарубежных государств. Особенная часть: Учеб.пос./Под ред. и с предисл. И.Д. Козочкина. – Москва: Издательский дом „Камерон”, 2004.
33. Козочкин И.Д. Уголовное право США: успехи и проблемы реформирования. Санкт-Петербург: Издательство Р.Асланова „Юридический центр Пресс”, 2007.
34. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Под ред. В.И.Радченко, А.С.Михлина. Санкт-Петербург: Питер, 2008.
35. Никифоров Б.С., Решетников Ф.М. Современное американское уголовное право. Москва: Наука, 1990.
36. Попов Ю.В., Вид В.Д. Современная клиническая психиатрия. Москва: Экспертное бюро-М, 1997.

37. Уголовное право и процесс Эстонии. Pieejams:
http://kommentarii.org/strani_mira_ekiklopediy/estoniy.html [aplūkots 2012.gada 31.janvārī].
38. Уголовное право Норвегии. Pieejams:
http://kommentarii.org/strani_mira_ekiklopediy/norvegiy.html [aplūkots 2012.gada 31.janvārī].
39. Уголовное право. Особенная часть. Учебник для вузов. Ответственные редакторы: И.Я. Козаченко, З.А.Незнамова, Г.П.Новоселов. Москва: Издательская группа НОРМА-ИНФРА, 1998.
40. Уголовное право США. Pieejams:
http://kommentarii.org/strani_mira_ekiklopediy/ssha.html [aplūkots 2012.gada 31.janvārī].
41. Энциклопедия уголовного права. Т.15. Преступления против половой неприкосновенности и половой свободы личности. Санкт-Петербург: Издание профессора Малинина, Санкт-Петербург ГКА, 2011.

Normatīvie akti

42. Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Latvijas Vēstnesis, 1997. 13.jūnijs, Nr.143/144. Konvencijas teksts pieejams:
www.humanrights.lv/doc/regional/eckkons.htm [aplūkots 2012. gada 17. martā].
43. Eiropas Savienības Pamattiesību harta. Hartas teksts pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/lv/treaties/dat/32007X1214/htm/C2007303LV.01000101.htm> [aplūkots 2012.gada 17.martā].
44. Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993. 1.jūlijs, Nr.43.
45. 1903. gada 22. marta Sodu likumi. Rīga: Latvijas Universitātes bibliotēka, 1930.
46. Sodu likums. Rīga: Valsts tipogrāfija, 1936.
47. Likums par Sodu likuma un Disciplinārsodu likuma ieviešanu. Likumu krājums, 1933. gads, Nr. 158.
48. KPFSR kriminālkodekss. Rīga: Latvijas PSR Tieslietu Tautas Komisāriāts, 1940.
49. Latvijas kriminālkodekss. Rīga: Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 1992.
50. Krimināllikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 8.jūlijs, Nr.199/200.
51. Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 4.novembris, Nr.331/332.
52. Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 11. maijs, Nr.74.
53. Grozījumi Krimināllikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2008. 13. novembris, Nr.177.

54. Grozījumi Krimināllikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2009. 10. jūnijs, Nr.90.
55. Lietuvas Republikas kriminālkodekss – Grām.: Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Igaunija, Latvija, Lietuva. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004.
56. Sodū kodekss (Igaunija) – Grām.: Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Igaunija, Latvija, Lietuva. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004.
57. Vācijas Federatīvās Republikas kriminālkodekss – Grām.: Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija, Austrija, Šveice, Vācija. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006.
58. Likumprojekts „Grozījumi Krimināllikumā”. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/F8EAF0BB07FCB67AC225793300488419?OpenDocument> [aplūkots 2012.gada 18.martā].
59. ASV Paraugkriminālkodekss angļu valodā, pieejams: http://law.fordham.edu/assets/Faculty/model_penal_code_selected_sections%281%29.pdf [aplūkots 2012.gada 31.janvārī].
60. Criminal Law: Model Penal Code by Markus D.Dubber Turning Point Series. New York: New York Foundation Press, 2002.
61. Примерный уголовный кодекс США. Под ред. Б.С.Никифорова. Москва: Прогресс, 1969.
62. Уголовное законодательство Норвегии. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2003.

Tiesu prakse

63. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2009.gada 10.decembra spriedums lietā Nr. (netiek norādīts).
64. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 1999.gada 2.septembra lēmums lietā Nr. (netiek norādīts).
65. Latvijas Republikas Kurzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2011.gada 12.maija spriedums lietā Nr. (netiek norādīts).
66. Latvijas Republikas Kurzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2011.gada 22.februāra spriedums lietā Nr. (netiek norādīts).
67. Latvijas Republikas Kurzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2007.gada 12.februāra spriedums. Tiesu prakse krimināllietās par slepkavībām (Krimināllikuma 116.-118. pants). Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/info/summary/2010/> [aplūkots 2012.gada 10.martā].

68. Latvijas Republikas Kurzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2001.gada 23.jūlija spriedums lietā Nr. (netiek norādīts).
69. Latvijas Republikas Latgales apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2011.gada 6.decembra spriedums lietā Nr. (netiek norādīts).
70. Latvijas Republikas Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2011.gada 2.novembra spriedums lietā Nr. (netiek norādīts).
71. Latvijas Republikas Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2011.gada 20.aprīļa spriedums lietā Nr. (netiek norādīts).
72. Latvijas Republikas Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2010.gada 3.februāra spriedums lietā Nr. (netiek norādīts).
73. Latvijas Republikas Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2009.gada 27.oktobra spriedums lietā Nr. (netiek norādīts).
74. Latvijas Republikas Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2009.gada 20.oktobra spriedums lietā Nr. (netiek norādīts).
75. Latvijas Republikas Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2009.gada 5.oktobra spriedums lietā Nr. (netiek norādīts).
76. Latvijas Republikas Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2008. gada 6.februāra spriedums. Tiesu prakse krimināllietās par slepkavībām (Krimināllikuma 116.-118.pants). Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/info/summary/2010/> [aplūkots 2012. gada 10.martā].
77. Latvijas Republikas Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2008.gada 8.janvāra spriedums lietā Nr. (netiek norādīts).
78. Latvijas Republikas Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2007.gada 31.janvāra spriedums lietā Nr. (netiek norādīts).
79. Latvijas Republikas Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2005.gada 20.aprīļa spriedums lietā Nr. (netiek norādīts).
80. Latvijas Republikas Vidzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2011.gada 5.decembra spriedums lietā Nr. (netiek norādīts).
81. Latvijas Republikas Vidzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2011.gada 8.septembra spriedums lietā Nr. (netiek norādīts).
82. Latvijas Republikas Vidzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2009.gada 13.februāra spriedums lietā Nr. (netiek norādīts).
83. Latvijas Republikas Vidzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2008.gada 27.maija spriedums lietā Nr. (netiek norādīts).

84. Latvijas Republikas Vidzemes apgabaltiesas Kriminālietu tiesas kolēģijas 2002.gada 29.augusta spriedums lietā Nr. (netiek norādīts).
85. Latvijas Republikas Zemgales apgabaltiesas Kriminālietu tiesas kolēģijas 2007.gada 10.decembra spriedums lietā Nr. 11220122605. Liholaja V., Hamkova D. Vardarbīgi noziedzīgi nodarījumi un to izraisītās sekas. Iesniegts publicēšanai žurnālā „Jurista Vārds”.
86. Latvijas Republikas Saldus rajona prokuratūras 2011.gada 2.decembra prokurores priekšraksts par sodu.
87. Latvijas Republikas Rīgas rajona tiesas 2009.gada 14.septembra spriedums lietā Nr. (netiek norādīts).
88. Latvijas Republikas Siguldas tiesas 2009.gada 20.marta spriedums lietā Nr. (netiek norādīts).
89. Latvijas Republikas Jelgavas tiesas 2007.gada 17.maija spriedums lietā Nr.11220122605. Liholaja V., Hamkova D. Vardarbīgi noziedzīgi nodarījumi un to izraisītās sekas. Iesniegts publicēšanai žurnālā „Jurista Vārds”.
90. Tiesu prakses apkopojums krimināllietās pēc KL 160. un 162. panta. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/info/summary/2007/> [aplūkots 2012.gada 30.janvārī].
91. Tiesu prakse krimināllietās par slepkavībām (Krimināllikuma 116.-118. pants). Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/info/summary/2010/> [aplūkots 2012.gada 10.martā].
92. Likuma piemērošana krimināllietās par svešas mantas nolaupīšanu: LR Augstākās tiesas 2001. gada 14. decembra lēmums Nr.3. LR Augstākās tiesas plēnumu lēmumu krājums 1991-2002. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 2002.,.
93. Par krimināllikumu piemērošanu lietās par tīšām slepkavībām: LR Augstākās tiesas plēnuma 1992. gada 24. februāra lēmums Nr.1. LR Augstākās tiesas plēnumu lēmumu krājums 1991-2002. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 2002.
94. Par Latvijas PSR likumdošanas aktu piemērošanu Latvijas Republikas teritorijā: LR Augstākās Padomes lēmums. Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 1991, Nr.33.
95. Par tiesu praksi, piemērojot likumus, kas nosaka kriminālatbildību par dzimumnoziegumiem: LR Augstākās tiesas plēnuma 1992. gada 19. oktobra lēmums Nr.6. LR Augstākās tiesas plēnumu lēmumu krājums 1991-2002. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 2002.

Dokumentārā lapa

Maģistra darbs „Dzimumnoziedzumu kvalifikācija un tās īpatnības” izstrādāts LU Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: Inta Stirna

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: profesore Dr. iur. Valentija Liholaja

Darbs iesniegts Krimināltiesisko zinātņu katedrā 2012. gada ____ . aprīlī

Studiju metodiķe Iveta Balode

Darbs aizstāvēts maģistra gala pārbaudījuma komisijas sēdē